

KORISNIČKO UPUTSTVO

Modul TEREN

Tačke terena · 3DFACE / TIN teren · izohipse · projekcija ose · geodezija · podloga · analiza terena i zapremine

VERZIJA UPUTSTVA	DATUM IZDANJA
1.0	**septembar 2026.**
PROGRAM	WEB
TCM ROADS (AutoCAD / Civil 3D 2020–2026)	**www.tcmroads.com**

Sadržaj

1. Uvod
- 1.1 O ovom uputstvu
- 1.2 Sistemski zahtevi
- 1.3 Osnovni pojmovi
- 1.4 Preporučeni tok rada

2. Pokretanje modula i korisnički interfejs
- 2.1 Otvaranje modula Teren
- 2.2 Ribbon tab Teren-TCM
- 2.3 Klasičan meni „TCM TEREN“
- 2.4 Komandna linija i poruke

3. Podešavanja — izohipse i prikaz terena
- 3.1 Podešavanja (izohipse – brzo)
- 3.2 Stil terena — napredno

4. Nove tačke
- 4.1 Tačke za Z visinom
- 4.2 Dodaj iz bloka
- 4.3 Učitaj tačke
- 4.4 Krug u tačku
- 4.5 Uvoz tačaka (TXT / CSV / XYZ)
- 4.6 Visina iz teksta
- 4.7 LandXML uvoz

5. Uređenje tačaka
- 5.1 Uredi tačke
- 5.2 Ukloni / obriši tačku
- 5.3 Snimi tačke
- 5.4 Zameni skup aktivnog terena
- 5.5 Tabela tačaka (živa)
- 5.6 Dodaj u postojeći teren
- 5.7 Ručno dodaj tačku

6. 3D teren (TIN / 3DFACE)
- 6.1 3DFACE teren
- 6.2 Dodaj ivicu (liniju)
- 6.3 Neprekidna linija
- 6.4 Obriši face — ivicom
- 6.5 Obriši face — prozorom
- 6.6 Obriši face — linijom
- 6.7 Swap 3DFACE (zamena ivice)
- 6.8 Breakline
- 6.9 Breakline linija (lejer)
- 6.10 Granica terena
- 6.11 Očisti TIN edit
- 6.12 Kontrola TIN
- 6.13 TIN editor
- 6.14 Spisak granica
- 6.15 LandXML izvoz
- 6.16 Preuzmi 3DFACE
- 6.17 Osveži 3DFACE

7. Projekcija osovine na teren
- 7.1 Projekcija

8. Geodezija — koordinatni raster
- 8.1 Geodetski krstovi
- 8.2 Tačke koordinatnog rastera

9. Podloga — georeferencirane karte i satelitski snimci
- 9.1 Podloga

10. Izohipse — kotne oznake i spot kote
- 10.1 Kotne oznake izohipsi
- 10.2 Spot elevacija (kota tačke)

11. Analiza terena
- 11.1 Slope — nagib terena
- 11.2 Watershed — slivovi
- 11.3 Zapremina i Uredi zapreminu
- 11.4 Kota i nagib (upit terena)
- 11.5 Brzi profil terena

12. Zatvaranje modula i TCM Projekat
- 12.1 Zatvori modul Teren
- 12.2 TCM Projekat

13. Primer: od geodetskog snimka do terena sa izohipsama

14. Rešavanje problema i česta pitanja

15. Dodatak A — spisak svih komandi modula Teren

16. Dodatak B — lejeri modula Teren

17. Istorija verzija uputstva

1. Uvod

Modul **TEREN** programa TCM ROADS služi za izradu digitalnog modela terena u AutoCAD-u: od geodetskih tačaka, preko 3DFACE / TIN mreže i izohipsi, do projekcije osovine na teren, analize nagiba, slivova i proračuna zapremina. Ovo uputstvo opisuje **svaku komandu** modula — gde se nalazi, šta radi, kojim redom se izvršava i koje opcije ima.

1.1 O ovom uputstvu

Uputstvo je organizovano isto kao ribbon tab **Teren-TCM**: poglavlja idu redom panela, s leva na desno (Podešavanja → Nove tačke → Uređenje tačaka → 3D teren → Projekcija → Geodezija → Podloga → Izohipse → Analiza → Zatvori). Svaka komanda ima svoju karticu sa sledećim delovima:

- **Gde se nalazi** — dugme na ribbon-u, stavka klasičnog menija „TCM TEREN“ i ime komande za komandnu liniju;
- **Namena** — šta komanda radi i kada se koristi;
- **Postupak** — numerisani koraci;
- **Slike** — izgled dijaloga i rezultat u crtežu;
- **Opcije** — objašnjenje svakog polja u dijalogu;
- **Saveti i napomene**.

> *i* Slike u uputstvu prikazuju izgled dijaloga i rezultata u crtežu. Brojevi, imena lejera, terena i fajlova na slikama su **primeri** — u vašem projektu biće prikazane vaše vrednosti. Kliknite na sliku da je otvorite u punoj veličini.

Na vrhu stranice nalazi se polje za pretragu — ukucajte ime komande (npr. `TCMTERFACE`) ili pojam (npr. „breakline“, „zapremina“) i odmah skočite na odgovarajuću karticu.

1.2 Sistemski zahtevi

Stavka	Opis
AutoCAD / Civil 3D	2020 – 2024 (verzija za .NET Framework 4.8) i 2025 – 2026 (verzija za .NET 8). Isti skup funkcija na svim verzijama.
BricsCAD / GstarCAD	Ribbon tab radi. Klasičan padajući meni „TCM TEREN“ trenutno nije dostupan na GstarCAD-u — koristite ribbon. Pojedini prozori (npr. izveštaj „Krugovi u tačke“) postoje samo u AutoCAD verziji.
Licenca	Svaka komanda modula proverava licencu pri pokretanju. Bez važeće licence (ili probnog perioda) komanda se neće izvršiti.
Jedinice crteža	Metri. Koordinate mogu biti u državnom sistemu (Gauss-Krüger, UTM) — program radi sa punim koordinatama.

1.3 Osnovni pojmovi

Pojam	Značenje
Tačka terena	Tačka sa koordinatama X, Y i visinom Z. U crtežu je POINT ili blok (lejer `TCM_TER_POINTS` / `TCM_TACKE`).
Skup (grupa) tačaka	Imenovana grupa tačaka, npr. `Tacke_1`. Svaki uvoz ili izbor tačaka pravi ili dopunjuje skup. Skup se čuva u crtežu (DWG) i u TCM projektu.
3dFace teren (TIN)	Mreža trouglova (3DFACE) napravljena Delaunay triangulacijom iz skupa tačaka, npr. `Teren_1`. Na njemu se crtaju izohipse i rade sve analize.
Aktivni teren	Teren na koji se trenutno odnose komande uređivanja (swap, brisanje ivica, dodavanje tačaka...). Menja se u **TIN editoru**, izborom u TCM Projekat panelu ili klikom na 3DFACE terena.
Breakline	Linija (npr. ivica puta, nožica kosine) čije segmente TIN mora da poštuje kao obavezne ivice — trouglovi ne prelaze preko nje.
Granica (Outer / Hide / Show)	**Outer** — spoljna granica terena, trouglovi van nje se ne crtaju. **Hide** — rupa u terenu (npr. objekat). **Show** — ponovo prikazuje deo unutar Hide granice.
Izohipse	Linije iste visine. **Minor** (npr. na 1 m) i **major** (npr. na 5 m) izohipse, na lejerima `TCM_IZO_MINOR` i `TCM_IZO_MAJOR`.
TCM projekat	Folder projekta i panel **TCM Projekat** u kome se vode skupovi tačaka, tereni, osovine i profili. Snimljeni skupovi i tereni se ovde pojavljuju automatski.

1.4 Preporučeni tok rada

Najkraći put od geodetskog snimka do terena sa izohipsama:

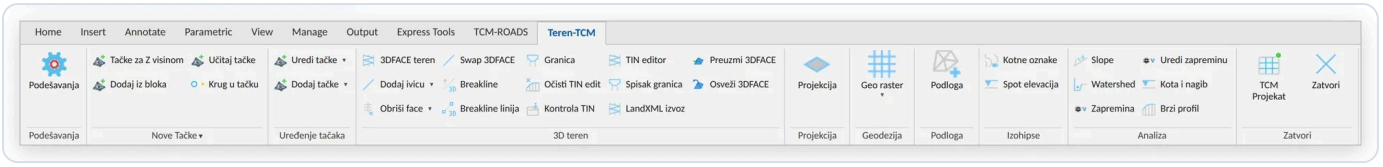
1. Otvorite modul: **TCM-ROADS › Teren**.
2. Učitajte tačke: **Nove Tačke › Uvoz tačaka** (`TCMTERUVOZ`) ili izaberite tačke iz crteža (`TCMTERNOVE`).
3. Proverite tačke: **Uređenje tačaka › Uredi tačke** — uključite filter **Z = 0** i ispravite sumnjive visine.

4. Napravite teren: **3D teren › 3DFACE teren** (`TCMTERFACE`) i unesite ime, npr. `Teren_1` .
5. Dodajte breakline linije i granicu ako je potrebno, pa pokrenite **Kontrola TIN**.
6. Podesite izohipse: **Podešavanja** (`TCMTERIZOSET`) — interval minor/major i boje.
7. Dalje: projekcija ose (`TCMPROJTER`), brzi profil, analize ili zapremina.

2. Pokretanje modula i korisnički interfejs

2.1 Otvaranje modula Teren

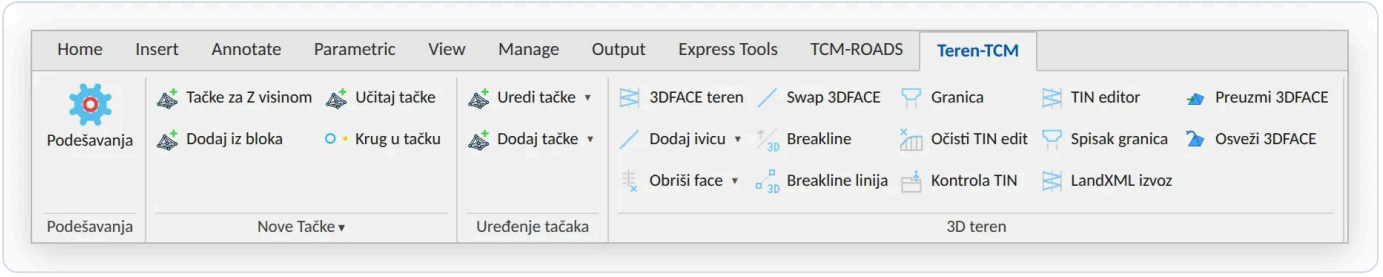
Modul se otvara sa glavnog taba **TCM-ROADS** klikom na dugme **Teren** (ikona planine). Tada se pojavljuje tab **Teren-TCM** i, u klasičnom meniju AutoCAD-a, meni **TCM TEREN**. Modul ostaje otvoren dok ga ne zatvorite dugmetom **Zatvori** — ostali moduli (Situacija, Podužni, Poprečni) mogu biti otvoreni istovremeno.

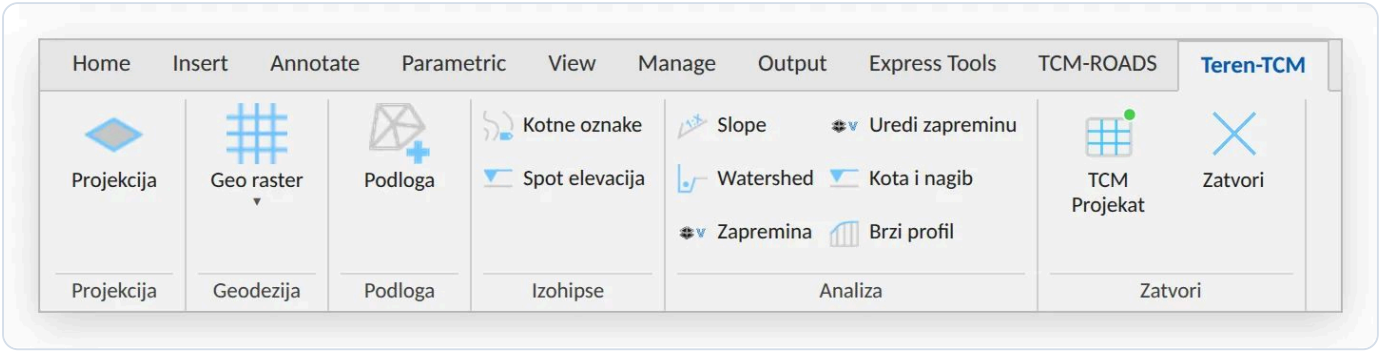

Slika 1. Ribbon tab **Teren-TCM** — svi paneli modula.

2.2 Ribbon tab Teren-TCM

Tab je podeljen na panele. U tabeli je pregled panela i komandi; svaka komanda je detaljno opisana u narednim poglavljima.

Slika 2. Levi deo taba: Podešavanja, Nove Tačke, Uređenje tačaka i 3D teren.

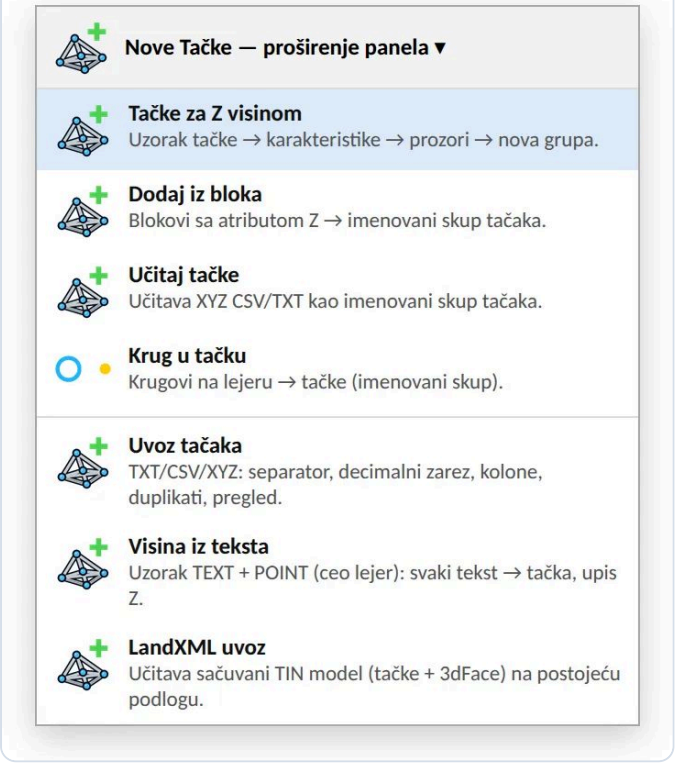

Slika 3. Desni deo taba: Projekcija, Geodezija, Podloga, Izohipse, Analiza i Zatvori.

Panel	Sadržaj
Podešavanja	Podešavanja izohipsi i prikaza terena (`TCMTERIZOSET`).

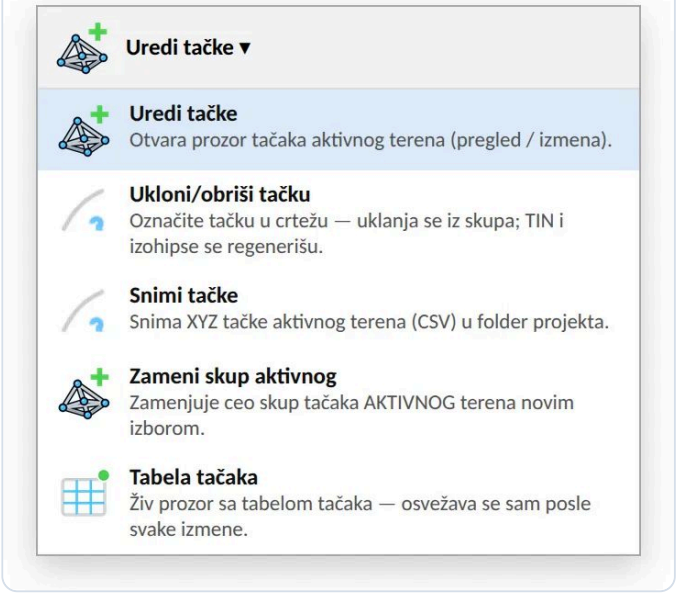
Nove Tačke	Tačke za Z visinom, Dodaj iz bloka, Učitaj tačke, Krug u tačku; u proširenju panela (strelica ▾ pored naslova): Uvoz tačaka, Visina iz teksta, LandXML uvoz.
Uređenje tačaka	Padajuća dugmad **Uredi tačke** (uredi, ukloni, snimi, zameni skup, tabela) i **Dodaj tačke** (dodaj u postojeći teren, ručno dodaj tačku).
3D teren	3DFACE teren, Dodaj ivicu, Obriši face, Swap 3DFACE, Breakline, Breakline linija, Granica, Očisti TIN edit, Kontrola TIN, TIN editor, Spisak granica, LandXML izvoz, Preuzmi 3DFACE, Osveži 3DFACE.
Projekcija	Projekcija osovine na 3D teren (`TCMPROJTER`).
Geodezija	Geo raster: Geodetski krstovi i Tačke koordinatnog rastera.
Podloga	Georeferencirana podloga — lokalne karte, Google Earth, Esri/WMS, Autodesk mapa (`TCMTERMAP`).
Izohipse	Kotne oznake izohipsi, Spot elevacija.
Analiza	Slope, Watershed, Zapremina, Uredi zapreminu, Kota i nagib, Brzi profil.
Zatvori	TCM Projekat panel i zatvaranje modula.

Padajuća (split) dugmad

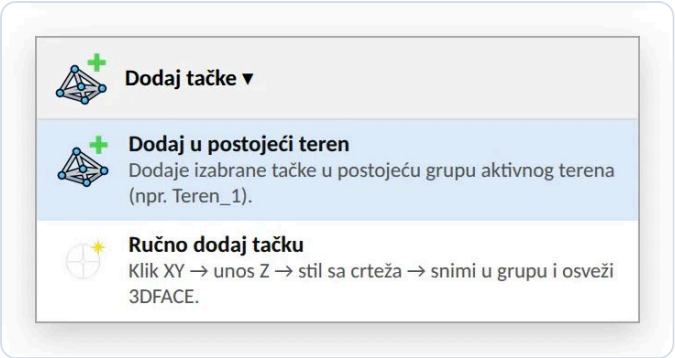
Dugmad sa strelicom ▾ imaju više komandi. Klik na gornji deo pokreće prikazanu komandu, a klik na strelicu otvara listu.

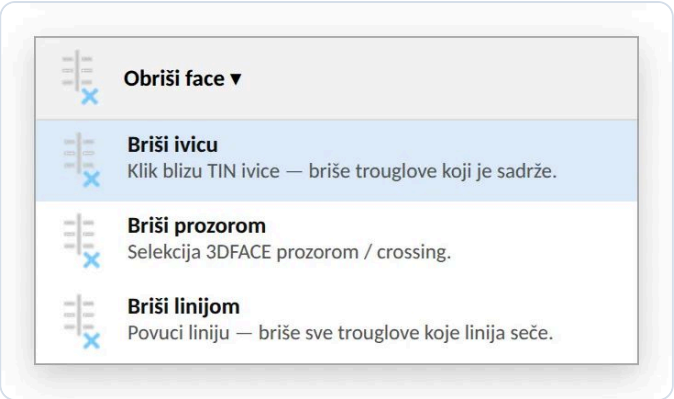

Slika 4. Proširenje panela **Nove Tačke**.

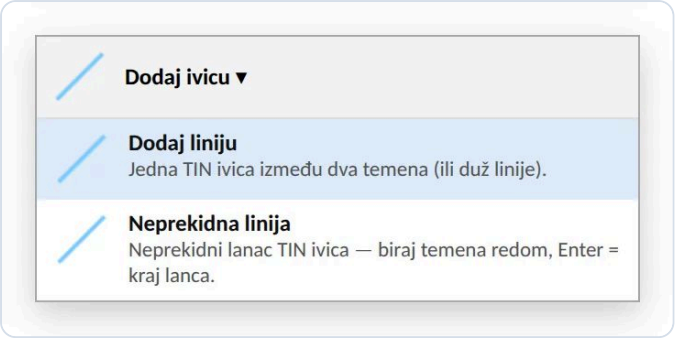

Slika 5. Padajuće dugme **Uredi tačke**.

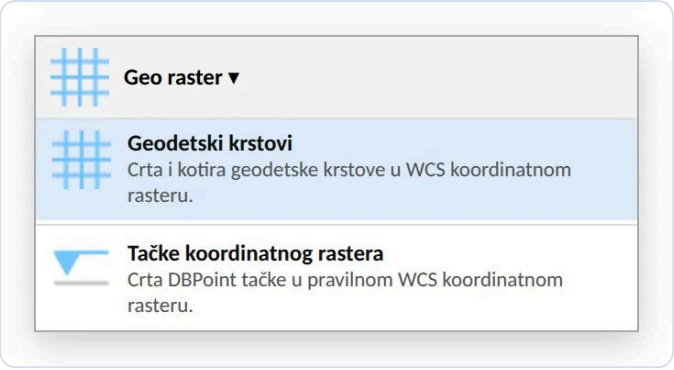

Slika 6. Padajuće dugme **Dodaj tačke**.

Slika 7. Padajuće dugme **Obriši face**.

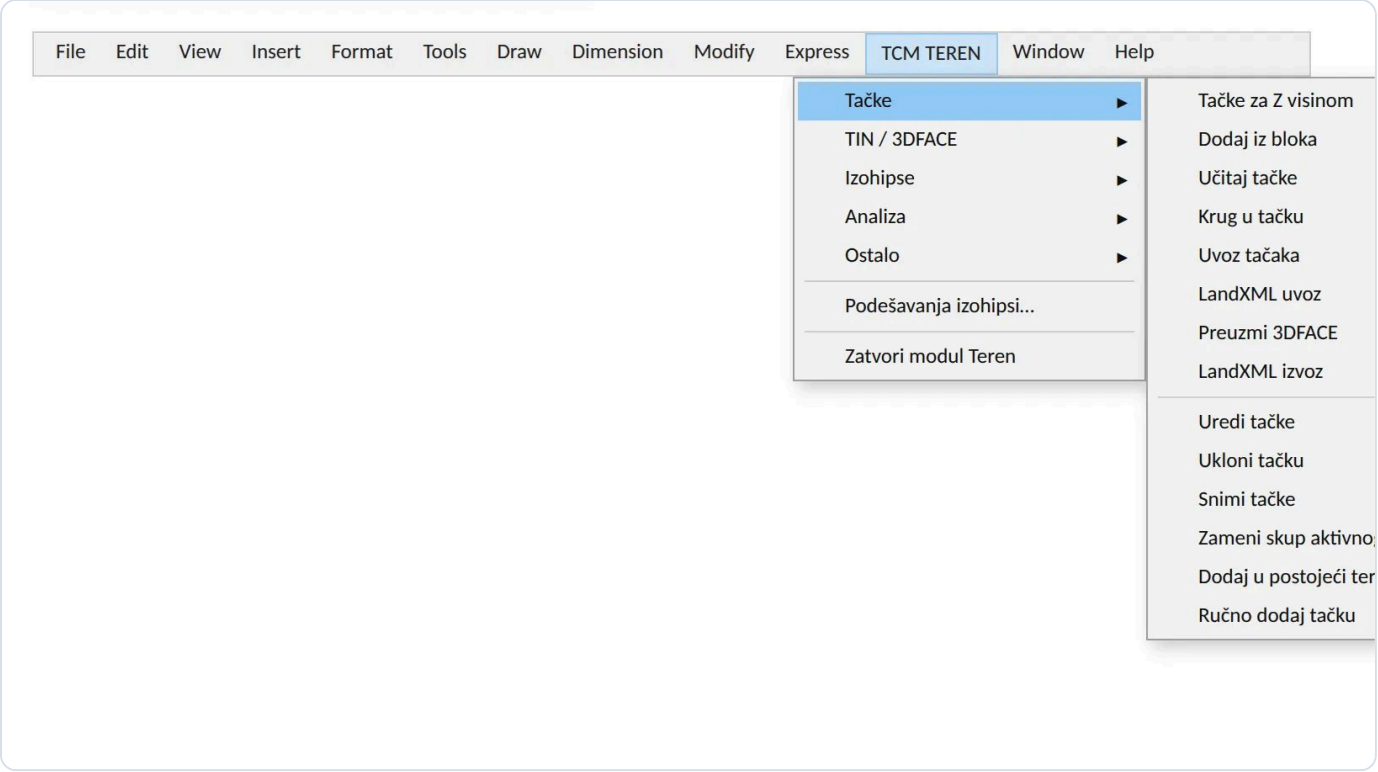

Slika 8. Padajuće dugme **Dodaj ivicu**.

Slika 9. Padajuće dugme **Geo raster**.

2.3 Klasičan meni „TCM TEREN“

Za korisnike koji rade sa klasičnom menijskom trakom, sve komande su i u meniju **TCM TEREN** (odmah posle menija Express). Meni ima podmenije **Tačke**, **TIN / 3DFACE**, **Izohipse**, **Analiza** i **Ostalo**, stavku **Podešavanja izohipsi...** i **Zatvori modul Teren**. Uz meni se učitavaju i istoimene klasične trake sa alatima (toolbars).

Slika 10. Klasičan meni **TCM TEREN** sa otvorenim podmenijem Tačke.

> *i* Ako je menijska traka isključena (`MENUBAR = 0`), program je pri otvaranju modula automatski uključuje i o tome ispisuje poruku u komandnoj liniji.

2.4 Komandna linija i poruke

Svaka komanda može da se pokrene i kucanjem imena u komandnoj liniji (npr. `TCMTERFACE`). Program piše poruke sa prefiksom **TCM-ROADS:** — pratite ih, jer sadrže rezultat (broj tačaka, trouglova, izohipsi) ili uputstvo šta dalje. Upozorenja koja zahtevaju pažnju prikazuju se u prozoru TCM-ROADS.

Slika 11. Primer TCM-ROADS upozorenja.

U komandnoj liniji opcije su navedene u uglastim zagradama, a podrazumevana vrednost u šiljastim, npr. `[Dodaj/Novi/Zameni] <Dodaj>` — Enter prihvata podrazumevano. **Enter** ili **Esc** završava komande koje se

ponavljaju.

✓ Skoro sve izmene terena rade se u jednoj AutoCAD transakciji, pa ih možete poništiti standardnom komandom `UNDO` (Ctrl+Z).

3. Podešavanja — izohipse i prikaz terena

3.1 Podešavanja (izohipse – brzo)

TCMTERIZOSET

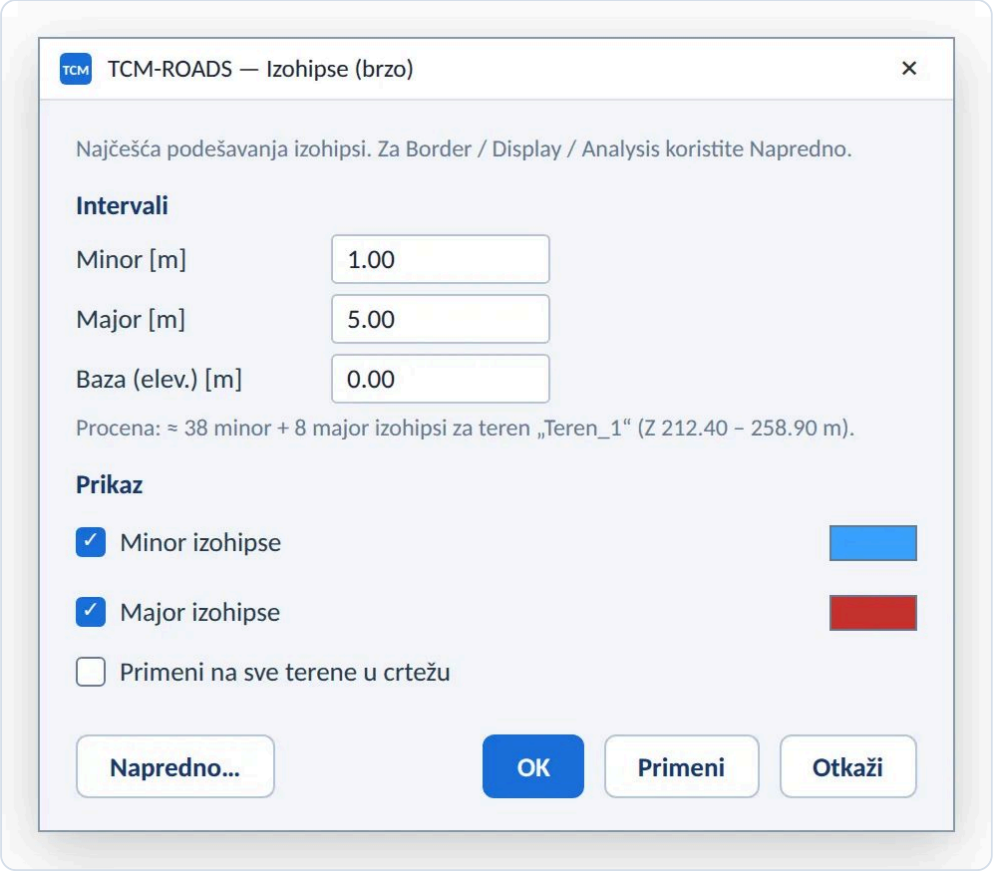
Ribbon	**Teren-TCM › Podešavanja › Podešavanja**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Podešavanja izohipsi… (i Izohipse › Podešavanja izohipsi)**
Komandna linija	`TCMTERIZOSET`

Namena

Brzo podešavanje izohipsi i prikaza za 3dFace teren: interval minor i major izohipsi, bazna kota, uključivanje/isključivanje i boje. Stil se čuva **po terenu** — ako je u crtežu selektovan 3DFACE nekog terena, podešava se taj teren; u suprotnom aktivni teren.

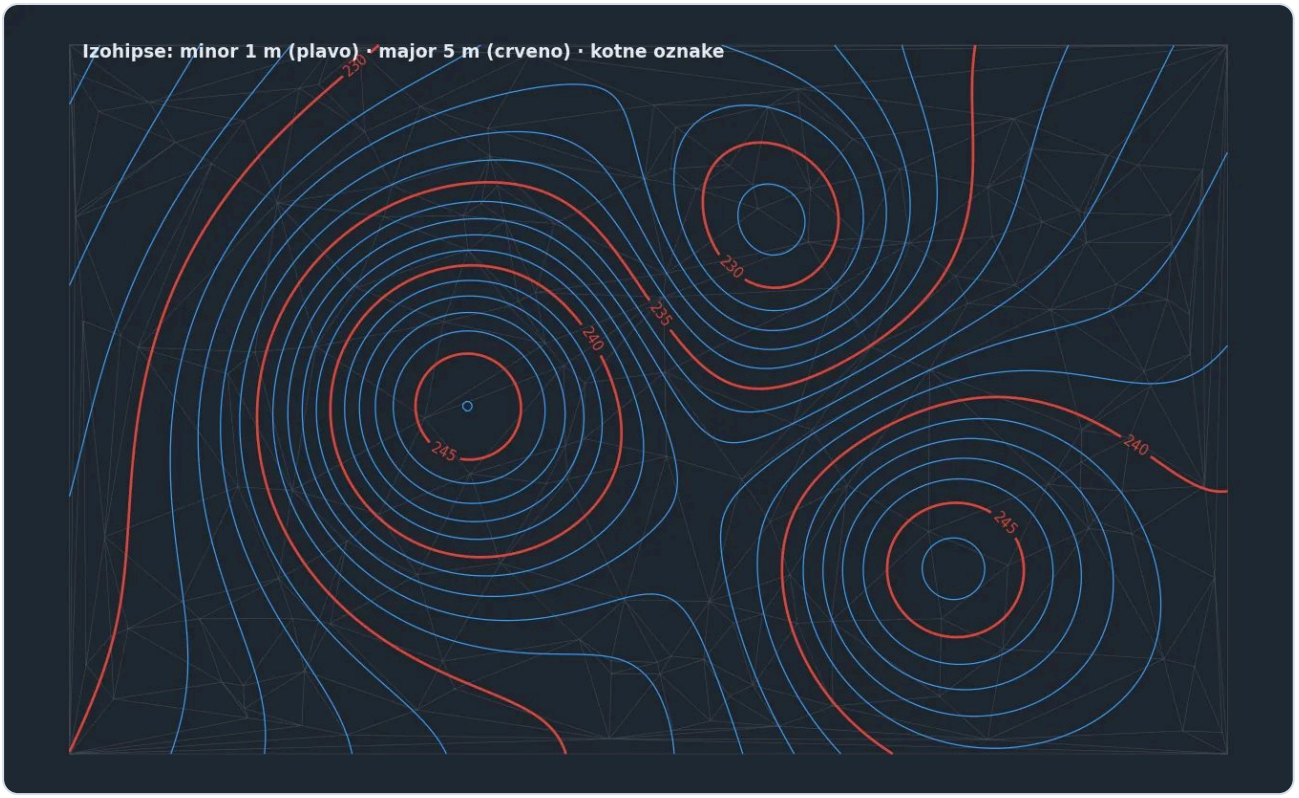
Postupak

1. Pokrenite komandu. Otvara se prozor **Izohipse (brzo)**.
2. Unesite **Minor** i **Major** interval u metrima (npr. 1 i 5) i po potrebi **Baza (elev.)**.
3. Ispod intervala program prikazuje procenu broja izohipsi za opseg kota terena — koristite je da izbegnete pregust interval.
4. Uključite/isključite **Minor izohipse** i **Major izohipse**; klikom na polje boje izaberite boju.
5. **Primeni** odmah crta izohipse i ostavlja prozor otvoren; **OK** snima i zatvara (crtanje se završava u pozadini).
6. Za kompletan stil (granice, tačke, trouglovi, analiza, prikaz po komponentama) kliknite **Napredno…**.

Slika 12. Prozor **Izohipse (brzo)**.

Opcija / polje	Značenje
Minor [m]	Razmak minor (tankih) izohipsi. Podrazumevano 1.00 m.
Major [m]	Razmak major (glavnih) izohipsi. Podrazumevano 5.00 m. Treba da bude celobrojni umnožak minor intervala.
Baza (elev.) [m]	Referentna kota od koje se broje intervali (obično 0).
Minor / Major izohipse	Uključuje ili isključuje crtanje. Isključene izohipse se brišu iz crteža, podešavanje ostaje.
Primeni na sve terene u crtežu	Iste intervale, boje i vidljivost primenjuje na svaki 3dFace teren u DWG-u.
Napredno...	Otvara pun stil terena (komanda `TCMTERIZOSETFULL`).

Slika 13. Rezultat: minor izohipse (plavo, 1 m), major izohipse (crveno, 5 m) sa kotnim oznakama.

> *i* Ako je izabran skup tačaka bez napravljenog 3dFace terena, program javlja da je to „skup tačaka bez 3dFace terena“ — prvo napravite teren komandom `TCMTERFACE`.

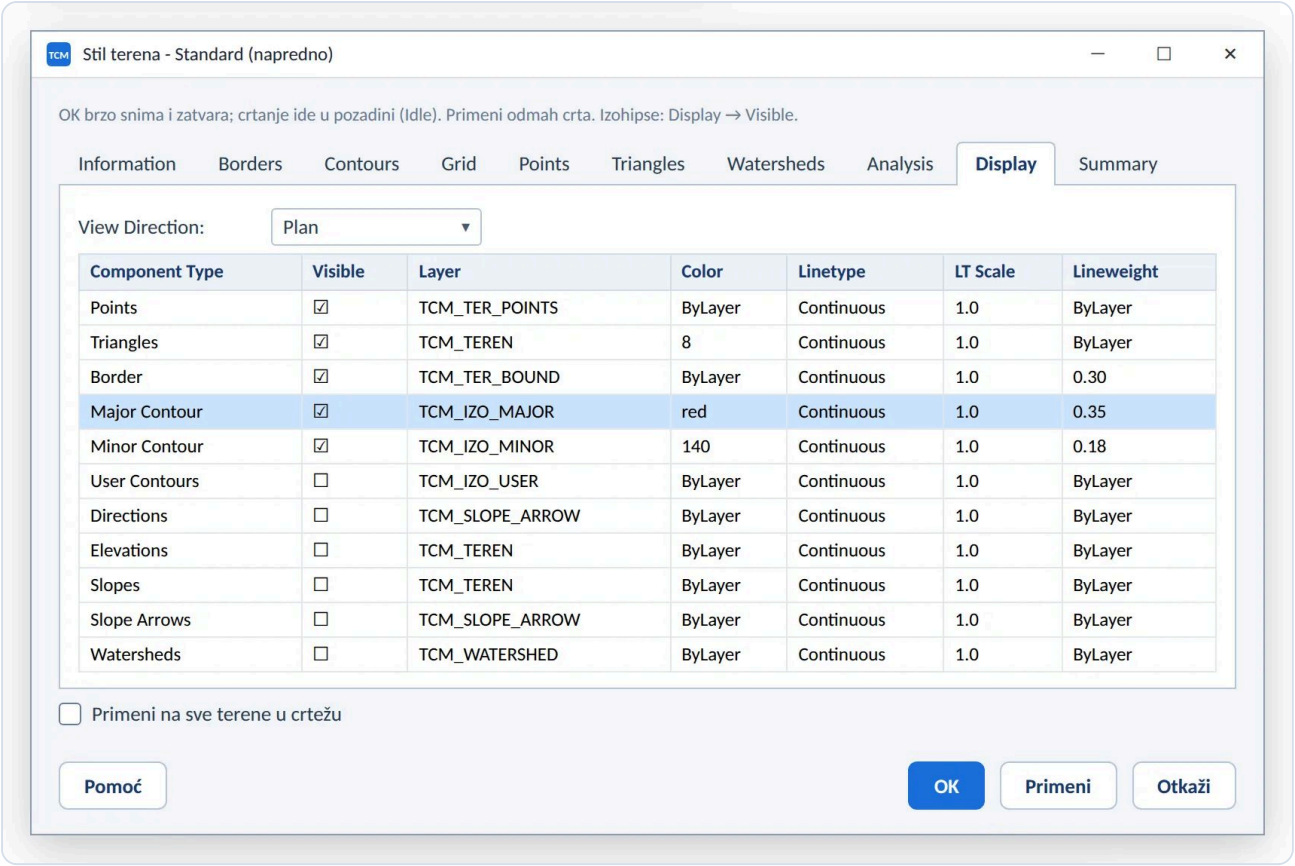
3.2 Stil terena — napredno

TCMTERIZOSETFULL

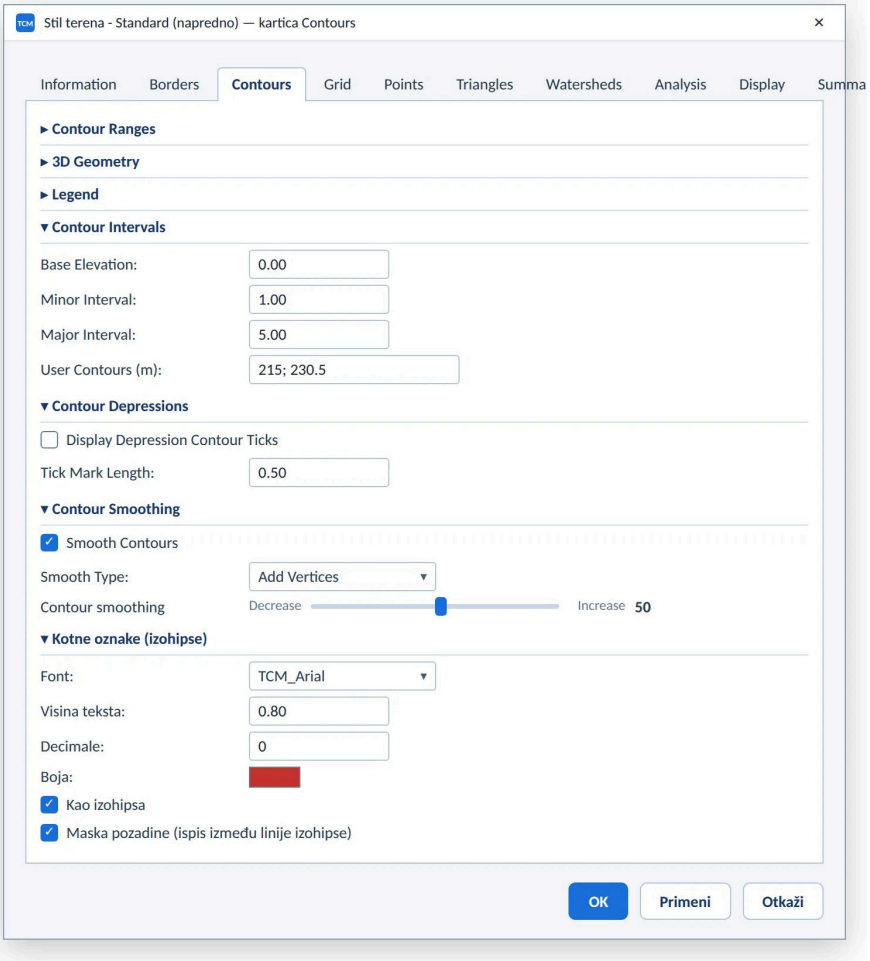
Ribbon	**Teren-TCM › Podešavanja › Podešavanja › Napredno...**
Komandna linija	`TCMTERIZOSETFULL`

Namena

Pun stil terena organizovan po karticama, po uzoru na stilove površina u Civil 3D-u. Ovde se podešava sve što se vidi na terenu: granice, izohipse, mreža, tačke, trouglovi, slivovi, analiza i prikaz svake komponente (vidljivost, lejer, boja, tip i debljina linije).

Slika 14. Stil terena (napredno) — kartica **Display**: vidljivost, lejer, boja, tip i debljina linije po komponenti.

Slika 15. Kartica **Contours**: intervali, korisničke izohipse, depresije, zaglađivanje i kotne oznake.

Kartica	Šta se podešava
Information	Ime i opis stila, autor i datumi izmene.
Borders	Način prikaza granice (3D / izravnato na kotu / preuveličano), spoljne i unutrašnje granice, datum.
Contours	**Contour Intervals**: bazna kota, minor i major interval, **User Contours** — dodatne izohipse na tačno zadatim kotama (npr. `215; 230.5`, lejer `TCM_IZO_USER`). **Contour Depressions**: kvačice na izohipsama depresija. **Contour Smoothing**: zaglađivanje (Add Vertices / Spline Curve) i jačina. **Kotne oznake**: font, visina, decimale, boja („Kao izohipsa“) i maska pozadine.
Grid	Primarna i sekundarna mreža — interval i orijentacija.
Points	Simbol tačaka (PDMODE) i boja za tačke snimka (Data) i izvedene tačke (Derived), način skaliranja veličine.
Triangles	Prikaz 3DFACE trouglova (3D / izravnato / preuveličano).

Watersheds	Uključuje prikaz slivova (lejer `TCM_WATERSHED`) — isto što i komanda `TCMTERWSHD`.
Analysis	Directions (strelice toka), Elevations (bojenje po visini), Slopes (bojenje po nagibu), Slope Arrows.
Display	Tabela komponenti: Points, Triangles, Border, Major/Minor/User Contour, Directions, Elevations, Slopes, Slope Arrows, Watersheds — za svaku: Visible, Layer, Color, Linetype, LT Scale, Lineweight. Klik na ćeliju Visible uključuje/isključuje komponentu.
Summary	Tekstualni pregled svih podešavanja stila (dugme **Osveži Summary**).
Primeni na sve terene u crtežu	Isti stil za svaki 3dFace teren u DWG-u.

✓ Izohipse se pale i gase isključivo preko stila: **Display → Major/Minor Contour → Visible** ili u brzom prozoru. Posebna komanda za crtanje izohipsi nije potrebna — posle svake izmene TIN-a izohipse se osvežavaju same.

4. Nove tačke

Komande iz panela **Nove Tačke** prave **novi imenovani skup tačaka** (npr. `Tacke_2`), nezavisan od postojećih. Svaki skup se automatski upisuje u aktivni TCM projekat. Iz skupa se zatim pravi 3dFace teren.

4.1 Tačke za Z visinom

`TCMTERNOVE`

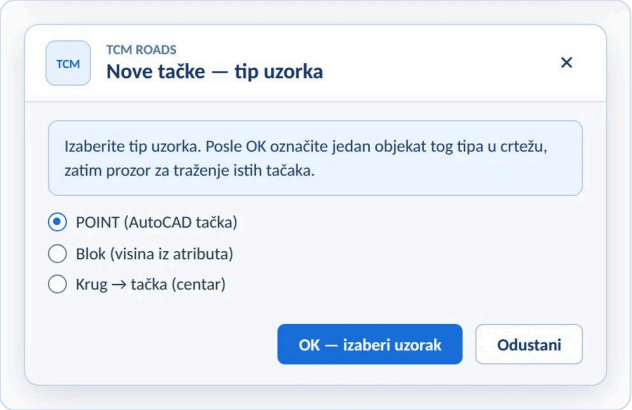
Ribbon	**Teren-TCM › Nove Tačke › Tačke za Z visinom**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Tačke za Z visinom**
Komandna linija	`TCMTERNOVE`

Namena

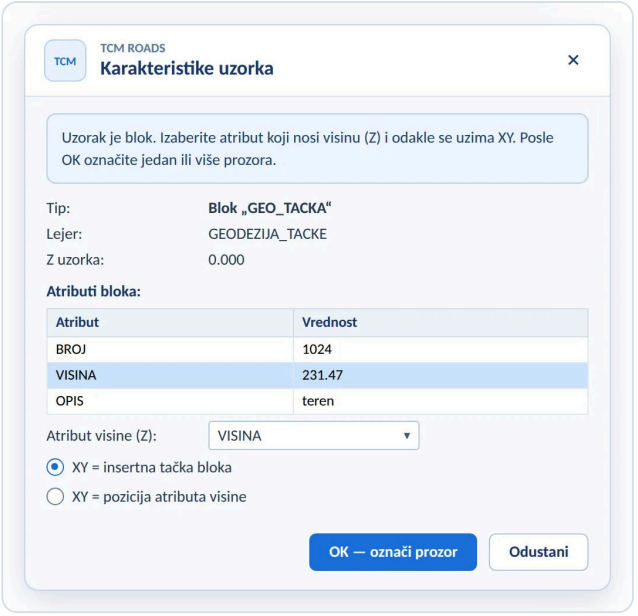
Pravi skup tačaka iz objekata koji već postoje u crtežu (geodetski snimak u DWG-u). Vi pokažete **jedan uzorak**, a program u označenim prozorima pronalazi sve objekte istog tipa na istom lejeru. Podržani uzorci: **POINT**, **blok** sa atributom visine i **krug** (tačka u centru).

Postupak

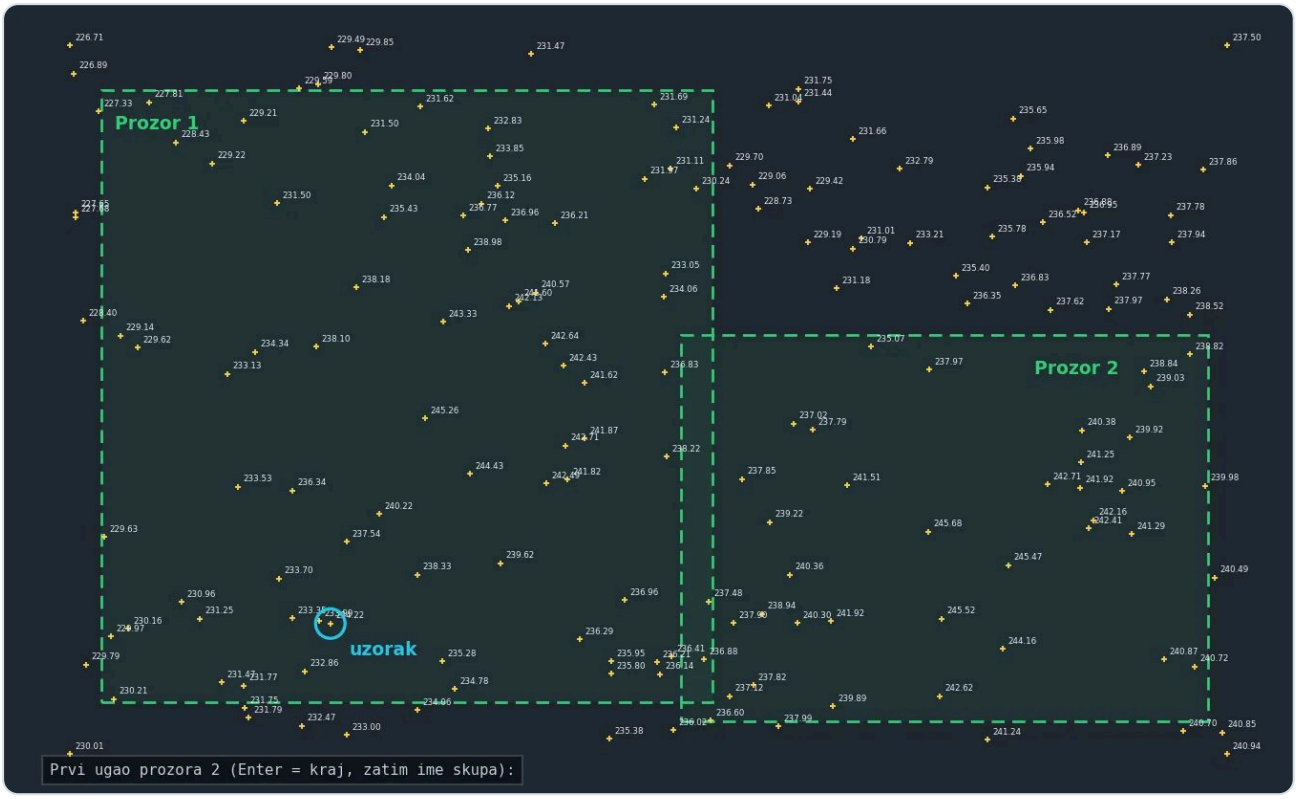
1. Pokrenite komandu. U prozoru **Nove tačke — tip uzorka** izaberite tip: POINT, Blok ili Krug, pa **OK — izaberi uzorak**.
2. U crtežu kliknite jedan objekat tog tipa (npr. jednu geodetsku tačku).
3. Otvara se prozor **Karakteristike uzorka**: tip, lejer i Z uzorka. Za blok izaberite **atribut visine (Z)** i izvor XY (insertna tačka ili pozicija atributa). Kliknite **OK — označi prozor**.
4. Označite prvi prozor (dva ugla). Program javlja koliko je tačaka pronađeno: `Prozor 1: +N tacaka`.
5. Po želji označite još prozora — tačke se sabiraju, duplikati se ne ponavljaju. **Enter** završava biranje.
6. Unesite ime skupa (predlog je sledeće slobodno ime, npr. `Tacke_2`) i potvrdite.
7. Skup je snimljen. Za teren pokrenite **3DFACE teren** (`TCMTERFACE`).

Slika 16. Izbor tipa uzorka.

Slika 17. Karakteristike uzorka — blok sa atributom VISINA.

Slika 18. Uzorak (plavi krug) i dva prozora za traženje (zeleno). Tačke iz oba prozora ulaze u jedan skup.

```
Izaberite uzorak BLOK (INSERT):
Prvi ugao prozora 1 za traženje istih tačaka:
Suprotni ugao prozora 1:
TCM-ROADS: Prozor 1: +1284 tacaka (ukupno jedinstvenih 1284).
Prvi ugao prozora 2 (Enter = kraj, zatim ime skupa):
Enter
TCM-ROADS: Nova grupa „Tacke_2“ — 1516 tacaka.
```

Opcija / polje	Značenje
POINT (AutoCAD tačka)	Traže se sve POINT tačke na lejeru uzorka. Z se uzima iz koordinate tačke.
Blok (visina iz atributa)	Traže se INSERT-i istog bloka na istom lejeru. Z se čita iz izabranog atributa (npr. VISINA).
Krug → tačka (centar)	Traže se krugovi na lejeru uzorka; tačka je centar kruga sa njegovom Z koordinatom.
XY = insertna tačka bloka	Položaj tačke = bazna tačka bloka (preporučeno).
XY = pozicija atributa visine	Položaj tačke = mesto teksta kote u bloku (kad je blok umetnut pomereno od stvarne tačke).

! Za teren su potrebne **najmanje 3 tačke**. Ako u prozorima nema odgovarajućih objekata, proverite lejer i tip uzorka ili povećajte prozor.

4.2 Dodaj iz bloka

`TCMTERBLOK`

Ribbon	**Teren-TCM › Nove Tačke › Dodaj iz bloka**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Dodaj iz bloka**
Komandna linija	`TCMTERBLOK`

Namena

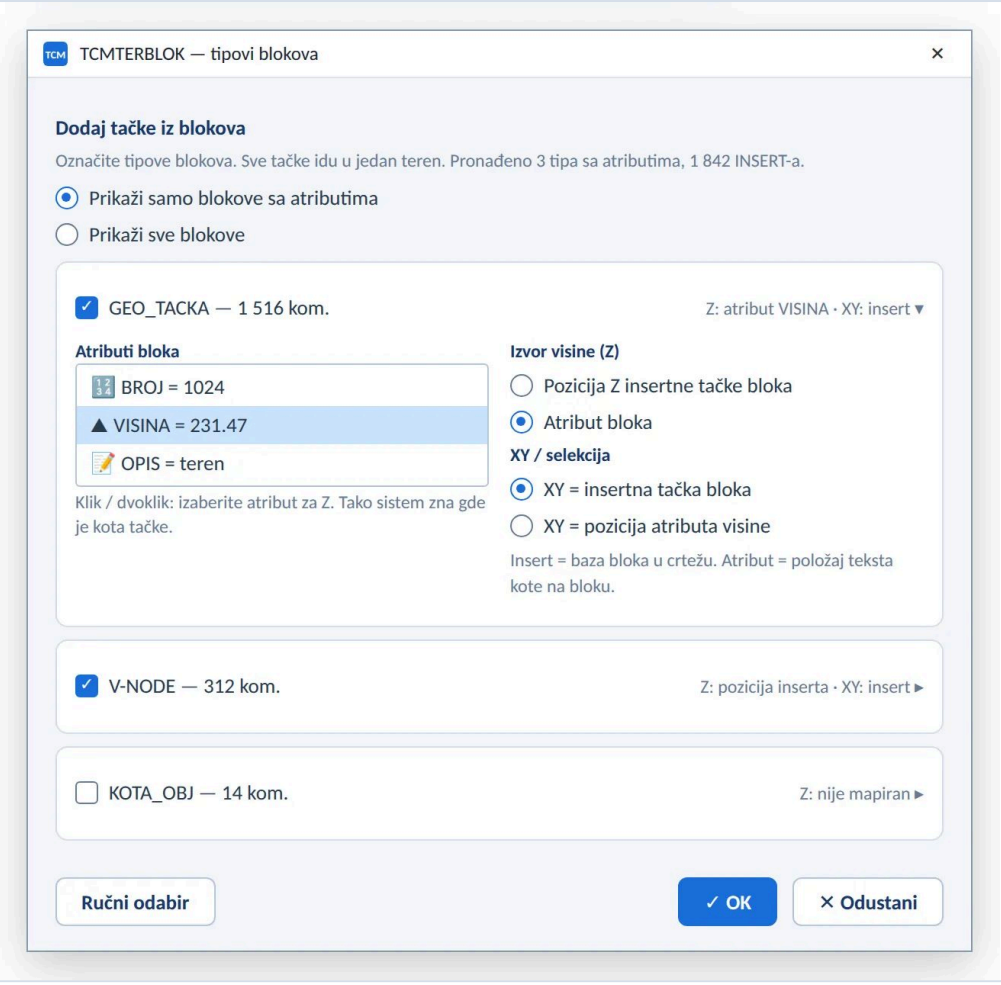
Pravi skup tačaka iz blokova geodetskih tačaka. Program sam pronalazi sve tipove blokova u crtežu, a vi označite koje tipove koristite i kako svaki tip daje visinu. Više različitih blokova (npr. `GEO_TACKA` i `V-NODE`) može da uđe u **isti** teren.

Postupak

1. Pokrenite komandu. Otvara se prozor **TCMTERBLOK — tipovi blokova** sa listom blokova u crtežu i brojem instanci.
2. Filter: **Prikaži samo blokove sa atributima** (podrazumevano) ili **Prikaži sve blokove**.
3. Čekirajte tipove koje želite. Otvorite detalje tipa (strelica ▸) i klikom/dvoklikom izaberite atribut koji nosi kotu.

4. Za svaki tip izaberite **Izvor visine (Z)**: pozicija Z insertne tačke ili atribut bloka, i **XY**: insertna tačka ili pozicija atributa.

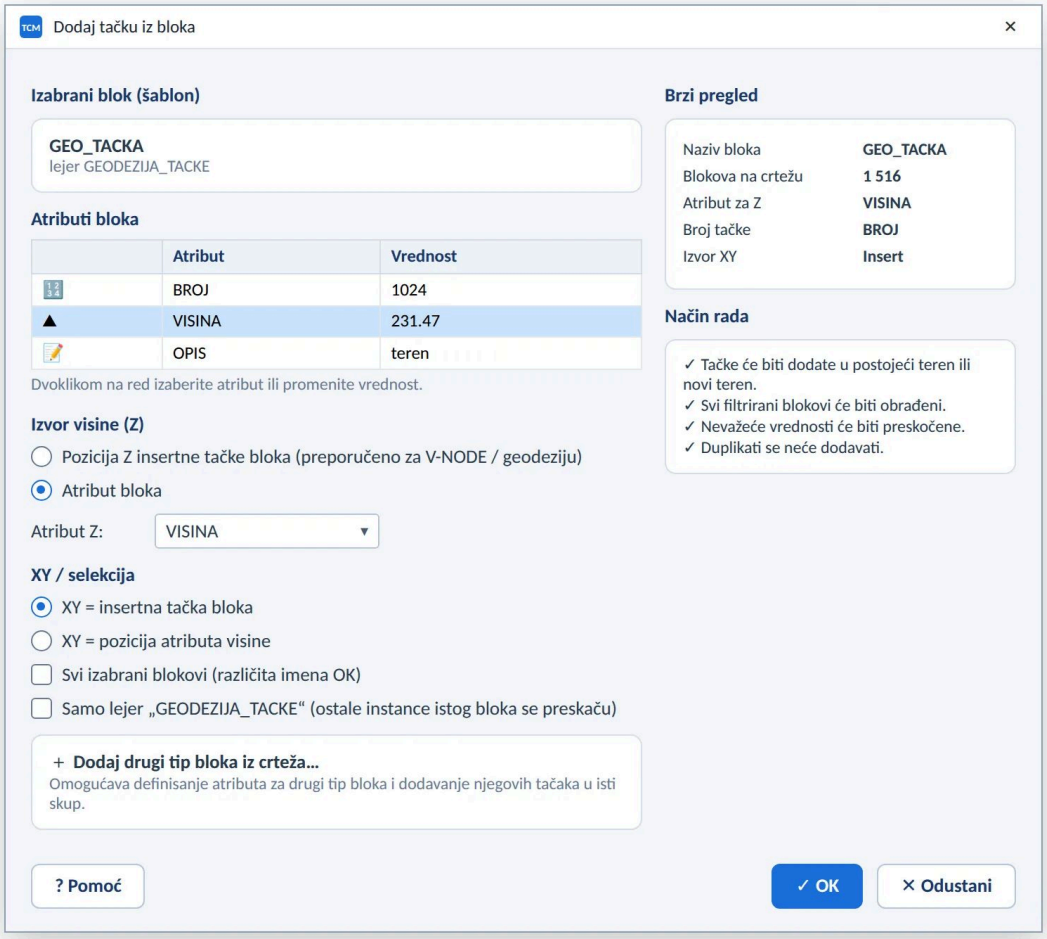
5. Kliknite **OK**. Program obrađuje sve INSERT-e izabranih tipova i snima jedan skup; poruka navodi koliko je tačaka dodato i koliko preskočeno.

Slika 19. Izbor tipova blokova i mapiranje atributa za Z.

Ručni odabir (stari način)

Dugme **Ručni odabir** vodi na klasičan tok: izaberete jedan blok-šablon u crtežu, u prozoru **Dodaj tačku iz bloka** podesite atribut i izvor XY, pa označite blokove u crtežu ili upišete `Svi` za sve instance tog tipa. Dugme **Dodaj drugi tip bloka iz crteža...** dodaje još jedan tip u isti skup.

Slika 20. Prozor **Dodaj tačku iz bloka** (ručni odabir) sa brzim pregledom.

Opcija / polje	Značenje
Pozicija Z insertne tačke	Kota je Z koordinata umetanja bloka — preporučeno za V-NODE i blokove iz geodetskih programa koji blok ubacuju na pravu visinu.
Atribut bloka	Kota se čita iz teksta atributa (npr. VISINA = 231.47). Nevažeće vrednosti se preskaču.
Svi izabrani blokovi (različita imena OK)	Uključite samo ako tačke imaju različita imena blokova; podrazumevano se uzimaju samo blokovi istog imena kao šablon.
Samo lejer „...“	Uzimaju se samo instance na lejeru šablona; ostale instance istog bloka se preskaču.

✓ Mapiranje atributa se pamti — sledeći put program nudi isti izbor za isti tip bloka. Ako se sačuvano mapiranje ne slaže sa blokom, prikazuje se upozorenje.

4.3 Učitaj tačke

TCMTERUCITAJ

Ribbon	**Teren-TCM › Nove Tačke › Učitaj tačke**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Učitaj tačke**
Komandna linija	`TCMTERUCITAJ`

Namena

Brzo učitavanje XYZ tačaka iz CSV ili TXT fajla — program sam prepoznaje format (X, Y, Z po redu). Za fajlove sa zaglavljem, drugačijim redosledom kolona ili decimalnim zarezom koristite **Uvoz tačaka** (`TCMTERUVOZ`).

Postupak

1. Pokrenite komandu i u prozoru **Ucitaj tacke terena** izaberite fajl.
2. Ako u crtežu već postoje sačuvane tačke, izaberite **Dodaj** (dopuni postojeće) ili **Zameni** (novi skup umesto starog).
3. Posle učitavanja pokrenite `TCMTERFACE` za TIN.

```
Ucitano 2418 tacaka. [Dodaj/Zameni] postojece (356) :
Dodaj
TCM-ROADS: Ucitano 2774 tacaka. Zatim TCMTERFACE za TIN.
```

4.4 Krug u tačku

TCMTERKRUGTAC

Ribbon	**Teren-TCM › Nove Tačke › Krug u tačku**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Krug u tačku**
Komandna linija	`TCMTERKRUGTAC`

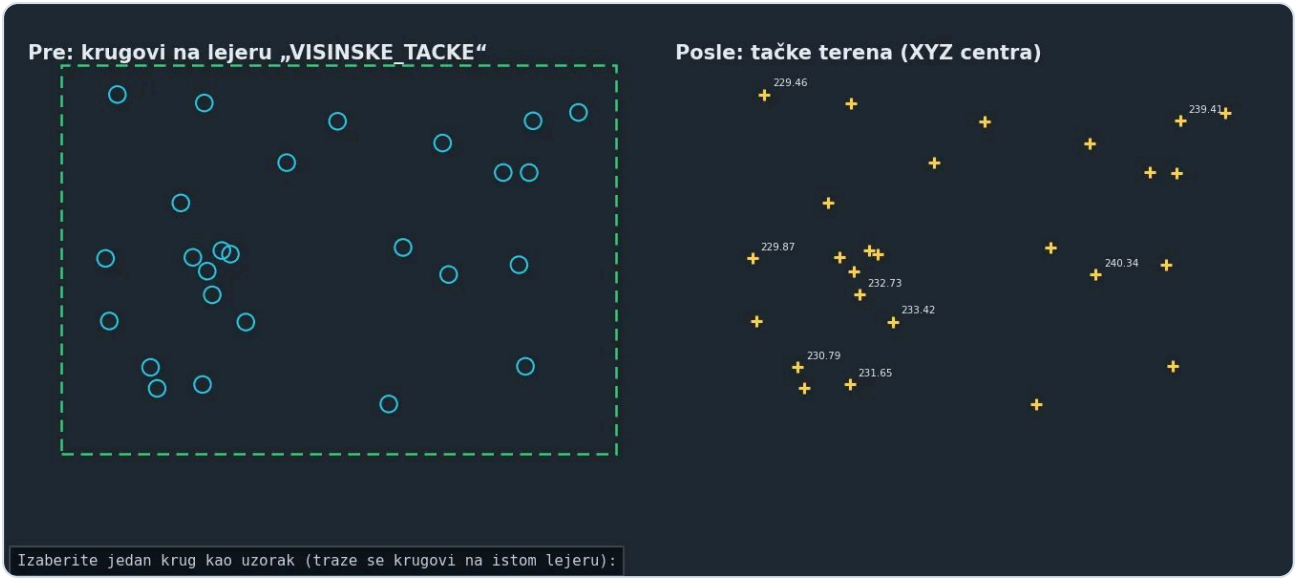
Namena

Pretvara krugove kojima su u crtežu označene visinske tačke u tačke terena. Tačka dobija XYZ **centra kruga**. Traže se krugovi na istom lejeru kao uzorak, u oblasti koju označite. Krugovi se brišu, a tačke čine novi imenovani skup.

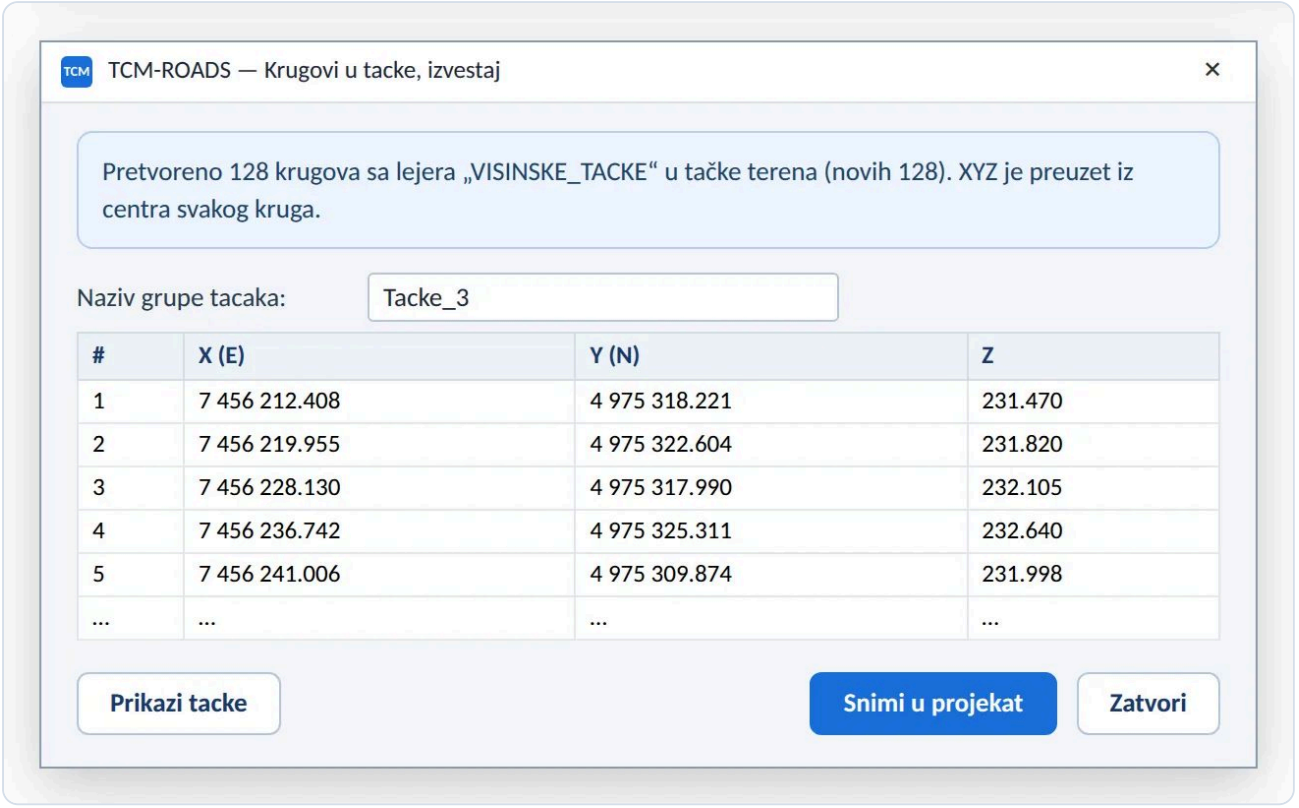
Postupak

1. Kliknite jedan krug kao uzorak.

2. Označite oblast (prvi i suprotni ugao) — uzimaju se svi krugovi sa lejera uzorka u oblasti.
3. Program pretvara krugove u tačke i prikazuje izveštaj **Krugovi u tacke** sa listom tačaka.
4. U izveštaju po želji promenite **Naziv grupe tacaka** i kliknite **Snimi u projekat**. **Prikazi tacke** ih ističe u crtežu.

Slika 21. Krugovi na lejeru pre i tačke terena posle konverzije.

Slika 22. Izveštaj posle konverzije.

> *i* Ako je već postojao aktivni teren sa 3DFACE-ima i ukupno ima bar 3 tačke, TIN se automatski ponovo gradi. Konverzija se poništava jednim `UNDO` (vraćaju se i krugovi).

4.5 Uvoz tačaka (TXT / CSV / XYZ)

TCMTERUVOZ

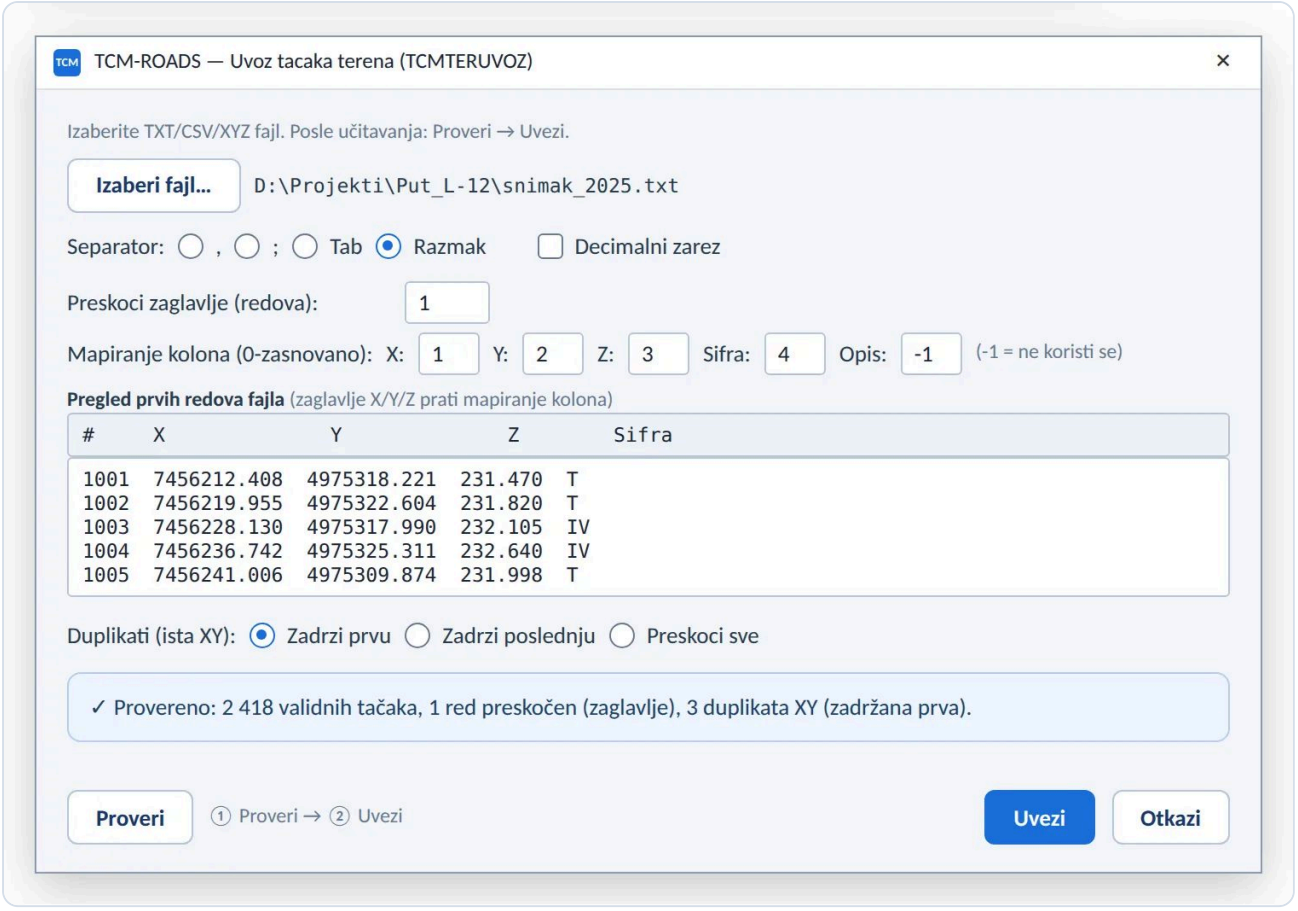
Ribbon	**Teren-TCM › Nove Tačke ▾ (proširenje) › Uvoz tačaka**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Uvoz tačaka**
Komandna linija	`TCMTERUVOZ`

Namena

Kontrolisan uvoz tačaka iz tekstualnih fajlova geodetskih instrumenata i programa: izbor separatora, decimalnog zareza, preskakanje zaglavlja, mapiranje kolona, obrada duplikata i pregled pre uvoza.

Postupak

1. Kliknite **Izaberi fajl...** i izaberite TXT, CSV ili XYZ fajl.
2. Izaberite **Separator** (zarez, tačka-zarez, Tab, razmak) i po potrebi uključite **Decimalni zarez**.
3. Upišite broj redova zaglavlja koje treba preskočiti.
4. Podesite **Mapiranje kolona** (brojanje od 0): koja kolona je X, Y, Z, a po želji Šifra i Opis (−1 = ne koristi se). Pregled prvih redova prati mapiranje.
5. Izaberite šta se radi sa **duplikatima** (ista XY).
6. Kliknite **Proveri** — prikazuje se broj validnih tačaka i preskočenih redova. Tek tada postaje dostupno **Uvezi**.
7. Kliknite **Uvezi**. Ako već postoje tačke, u komandnoj liniji izaberite **Dodaj** ili **Zameni**.

Slika 23. Prozor **Uvoz tačaka terena** — fajl sa brojem tačke u prvoj koloni (X = kolona 1, Y = 2, Z = 3, šifra = 4).

Opcija / polje	Značenje
Separator	Znak između kolona. „Razmak“ prihvata i više uzastopnih razmaka.
Decimalni zarez	Uključite kad su brojevi zapisani kao 231,47.
Preskoci zaglavlje (redova)	Broj prvih redova koji se ne čitaju (naslovi kolona).
X / Y / Z / Sifra / Opis	Redni broj kolone, od 0. Za fajl „broj, Y, X, Z“ unesite X = 2, Y = 1, Z = 3.
Zadrzi prvu / poslednju	Kod dve tačke sa istim XY zadržava se prva ili poslednja u fajlu.
Preskoci sve	Nijedna tačka sa ponovljenim XY se ne uvozi.
Proveri → Uvezi	Obavezan redosled: posle svake izmene podešavanja ponovo kliknite Proveri.

✓ Kod državnih koordinata proverite da X i Y nisu zamenjeni: u Srbiji je Y (istok) obično sedmocifren broj koji počinje sa 7, a X (sever) počinje sa 4 ili 5.

4.6 Visina iz teksta

TCMTERTEKZ

Ribbon	Teren-TCM › Nove Tačke ▾ (proširenje) › Visina iz teksta
Komandna linija	TCMTERTEKZ

Namena

Za snimke u kojima tačke imaju Z = 0, a kota je napisana kao tekst pored tačke (čest slučaj kod skeniranih ili konvertovanih podloga). Program uparuje svaki tekst kote sa najbližom tačkom i upisuje Z u tačku.

Postupak

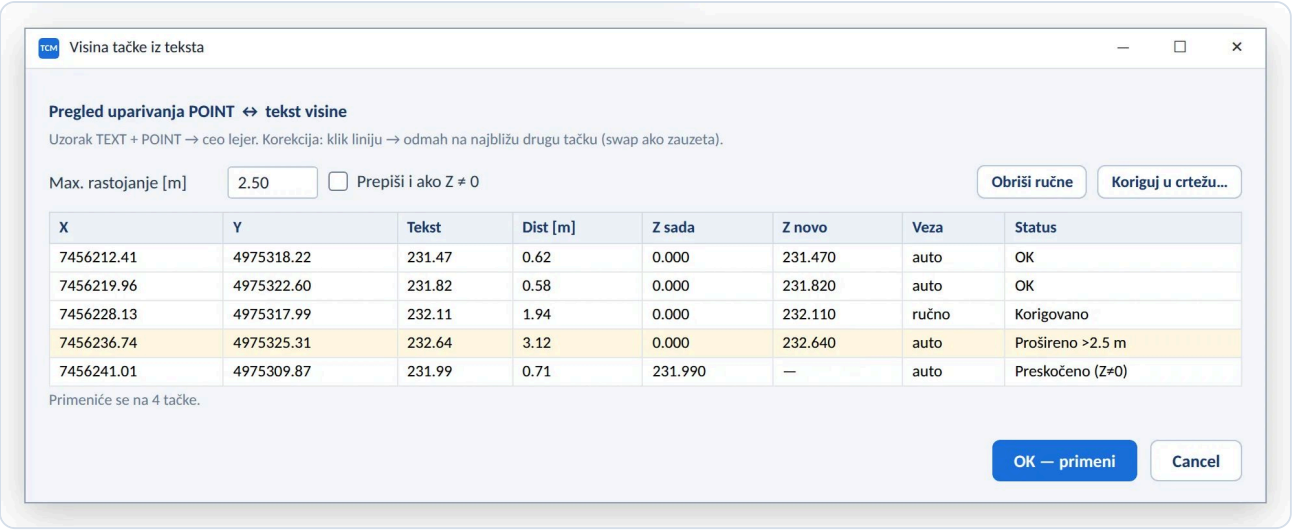
1. U početnom prozoru kliknite **Izaberi u crtežu...** kod **1. Uzorak TEXT / MTEXT** i kliknite jedan tekst kote. Koristi se ceo lejer tog teksta (i isti stil teksta).
2. Kod **2. Uzorak POINT** izaberite jednu tačku — koriste se sve tačke sa tog lejera.
3. Podesite **Max. rastojanje [m]** (podrazumevano 2.50) i da li se prepisuju i tačke koje već imaju Z ≠ 0.
4. Kliknite **Pregled uparivanja**. U tabeli su sva uparivanja: tekst, rastojanje, Z sada i Z novo, status.
5. Ako je neki tekst pogrešno uparen, kliknite **Koriguj u crtežu...** i kliknite liniju veze — tekst se odmah prebacuje na najbližu drugu tačku (ako je zauzeta, tačke zamenjuju tekstove). **Obriši ručne** vraća automatsko uparivanje.
6. Kliknite **OK — primeni**. Z vrednosti se upisuju u tačke.

Slika 24. Početni prozor — uzorci TEXT i POINT.

Slika 25. Linije veze tekst ↔ tačka u crtežu.

Slika 26. Pregled uparivanja sa statusima.

Opcija / polje	Značenje
Max. rastojanje [m]	Prvo se traži tačka unutar ovog radijusa. Ako tekst ostane bez tačke, radius se automatski širi do najbliže slobodne tačke (status „Prošireno“).
Prepiši i ako Z ≠ 0	Podrazumevano se menjaju samo tačke sa Z ≈ 0; uključite da biste prepisali i postojeće kote.
Veza: auto / ručno	Da li je par napravio program ili ste ga vi korigovali.

4.7 LandXML uvoz

`TCMTERUVOZXML`

Ribbon	**Teren-TCM › Nove Tačke ▾ (proširenje) › LandXML uvoz**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › LandXML uvoz**
Komandna linija	`TCMTERUVOZXML`

Namena

Učitava sačuvan model terena (tačke + trouglovi) iz LandXML fajla na trenutni crtež. Postojeći crtež i podloga ostaju netaknuti, a trouglovi se crtaju direktno iz fajla — **bez ponovne triangulacije**, tačno kako su snimljeni. Tako možete teren izrađen u jednom crtežu ili programu (npr. Civil 3D) preneti na drugu podlogu.

Postupak

1. Pokrenite komandu i izaberite `.xml` fajl.

2 Program proverava fajl i crta površinu; poruka navodi ime modela, broj tačaka i broj lica.

```
TCM-ROADS: Učitan model „Teren_1“ na postojeću podlogu — 2418 tacaka, 4790 lica.
```

i Ako fajl ima više površina, uvozi se prva (program to javlja). Površina mora da sadrži TIN (element `<Faces>`); fajl samo sa tačkama učitajte, pa napravite teren sa `TCMTERFACE`.

5. Uređenje tačaka

Komande za pregled, ispravku i dopunu postojećih skupova tačaka. Ako za skup postoji 3dFace teren, posle izmene tačaka program osvežava TIN i izohipse (lokalno ili u celini).

5.1 Uredi tačke

`TCMTERUREDI`

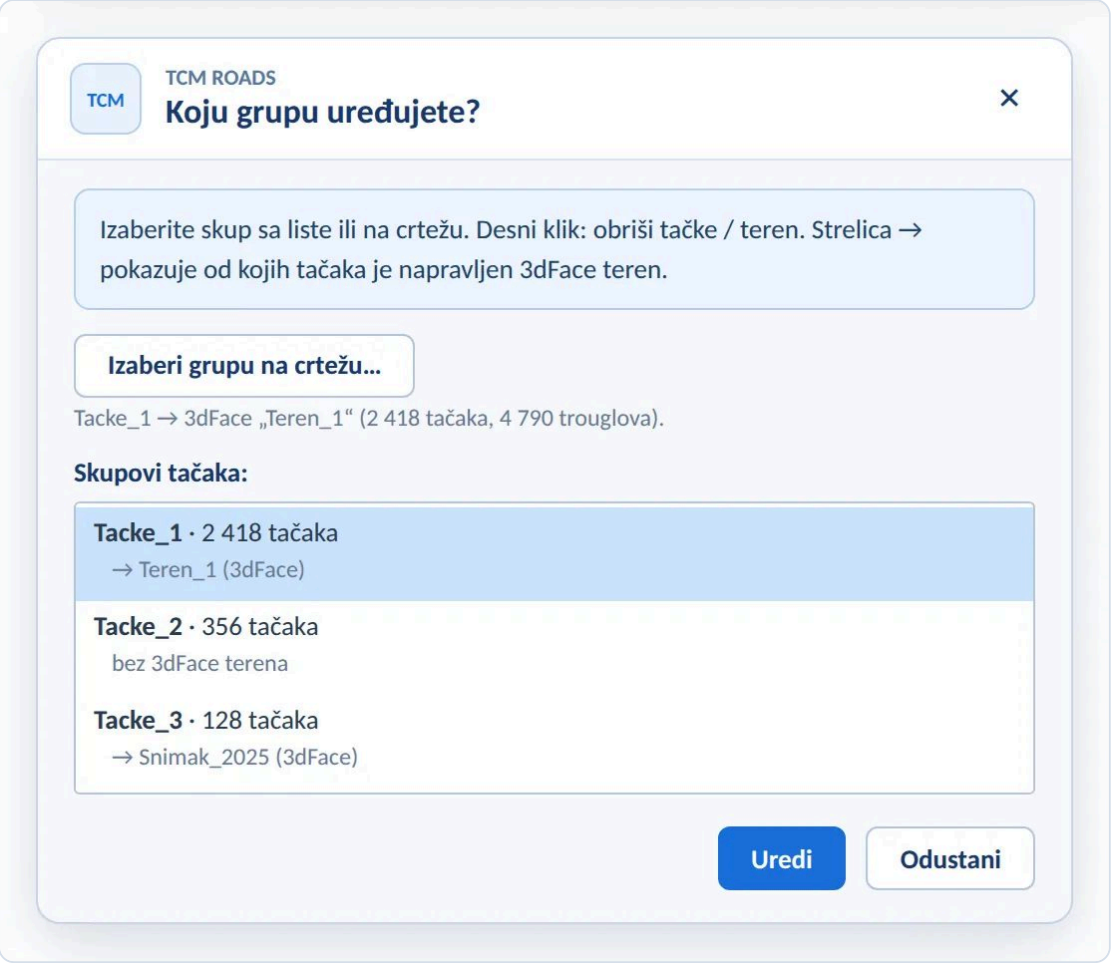
Ribbon	**Teren-TCM › Uređenje tačaka › Uredi tačke**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Uredi tačke**
Komandna linija	`TCMTERUREDI`

Namena

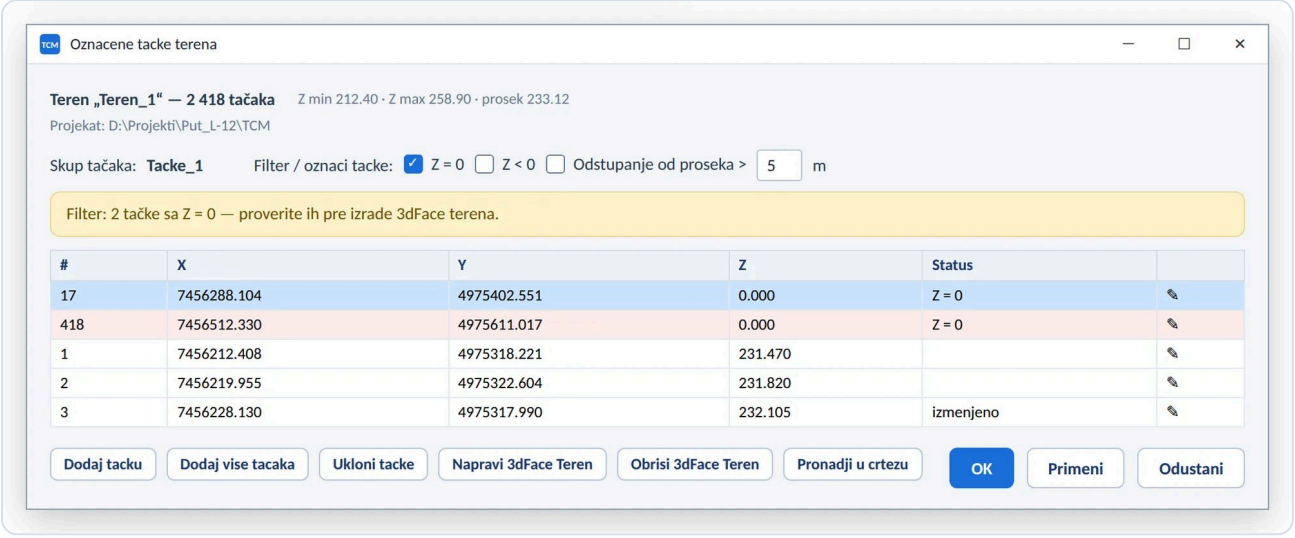
Tabelarni pregled i izmena tačaka izabranog skupa: ispravka koordinata, filtriranje sumnjivih visina, dodavanje i uklanjanje tačaka, izrada ili brisanje 3dFace terena za skup.

Postupak

1. U prozoru **Koju grupu uređujete?** izaberite skup sa liste ili kliknite **Izaberi grupu na crtežu...** i kliknite tačku iz skupa. Ispod svakog skupa piše od kog skupa je napravljen koji 3dFace teren. Desni klik na skup nudi brisanje tačaka ili terena.
2. Kliknite **Uredi**. Otvara se tabela tačaka sa brojem, X, Y, Z i statusom.
3. Filtrima označite sumnjive tačke: **Z = 0**, **Z < 0** ili **Odstupanje od proseka >** zadati broj metara.
4. Kliknite ćeliju X, Y ili Z i upišite novu vrednost. **Pronadji u crtezu** — kliknete tačku u crtežu i ona se označi u tabeli.
5. Koristite dugmad ispod tabele (vidi tabelu opcija), zatim **Primeni** (upis bez zatvaranja) ili **OK**. **Odustani** ne snima ništa.

Slika 27. Izbor skupa tačaka za uređivanje.

Slika 28. Tabela tačaka sa uključenim filterom **Z = 0**.

Opcija / polje	Značenje
Dodaj tacku	Dodaje jednu tačku (klik u crtežu, POINT, blok ili krug — vidi prozor „Dodaj tačku“).
Dodaj vise tacaka	Birate više tačaka u crtežu; dodaju se u ovaj skup.

Ukloni tacke	Uklanja sve izabrane redove (Ctrl+klik za više).
Napravi 3dFace Teren	Pravi TIN za ovaj skup (isto kao `TCMTERFACE`).
Obrisi 3dFace Teren	Briše 3DFACE, izohipse i ostale elemente terena; tačke ostaju. Aktivno samo ako teren postoji.
Pronadji u crtezu	Skriva prozor, kliknete POINT u crtežu, red se označi u tabeli.
Z = 0 / Z < 0	Označava i prikazuje tačke sa nultom ili negativnom visinom — najčešće greške snimka.
Odstupanje od proseka > N m	Npr. prosek 100 i prag 5 → označene su tačke ispod 95 i iznad 105.

Slika 29. Prozor **Dodaj tačku** — način izbora nove tačke.

5.2 Ukloni / obriši tačku

`TCMTERUKLONI`

Ribbon	**Teren-TCM › Uređenje tačaka › Uredi tačke ▾ › Ukloni/obriši tačku**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Ukloni tačku**
Komandna linija	`TCMTERUKLONI`

Namena

Uklanja pojedinačne tačke iz skupa aktivnog terena klikom u crtežu. Ako je TIN nacrtan, mreža se **lokalno** pretriangulište samo oko uklonjene tačke, a izohipse se osvežavaju.

Postupak

1. Kliknite tačku terena (POINT ili blok na lejeru tačaka).
2. Ponavljajte za sledeće tačke; **Enter** završava.

```
Označite tačku terena za uklanjanje (Enter = kraj):
TCM-ROADS: Uklonjena tačka (7456402.118, 4975530.447, 0.000) sa „TCM_TER_POINTS“.
Preostalo 2417.
```


Slika 30. Uklanjanje tačke sa lokalnom rekonstrukcijom TIN-a.

> *i* Posle uklanjanja u TCM Projekat panelu se pojavljuje izmenjeni skup (sa oznakom „-modifikovan“). Ako lokalna rekonstrukcija nije moguća, tačka se ne uklanja i program to javlja.

5.3 Snimi tačke

`TCMTERSNIMI`

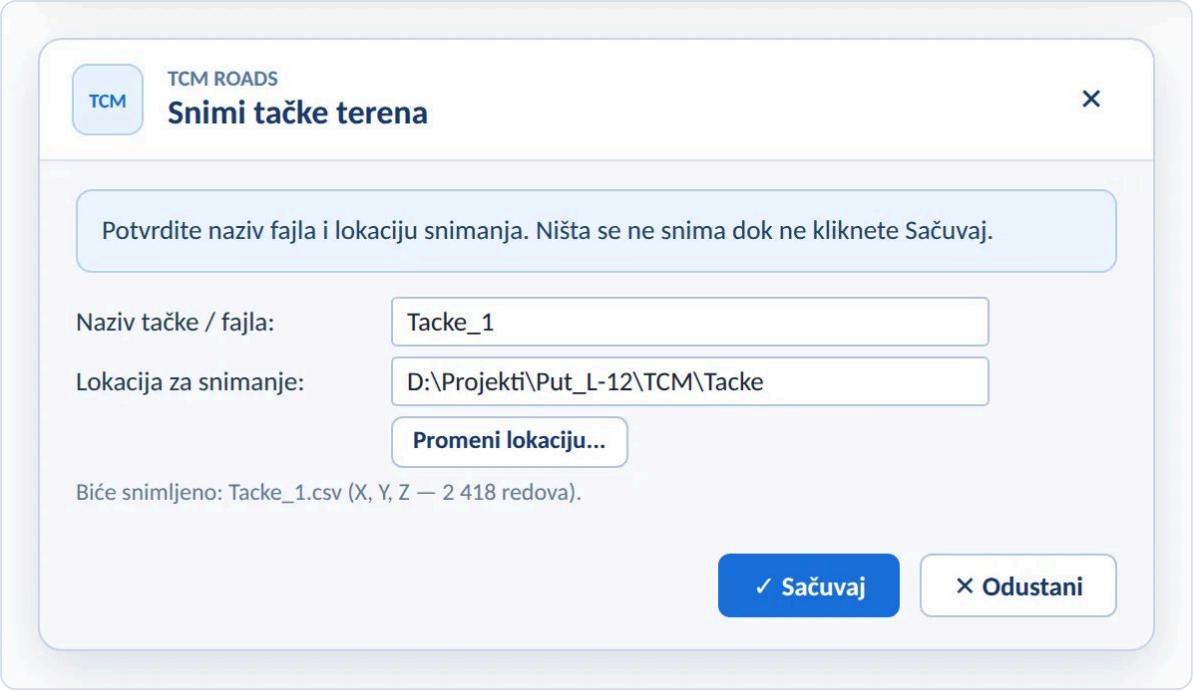
Ribbon	**Teren-TCM › Uređenje tačaka › Uredi tačke ▾ › Snimi tačke**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Snimi tačke**
Komandna linija	`TCMTERSNIMI`

Namena

Snima X, Y, Z tačke aktivnog terena u CSV fajl u folderu projekta — za arhivu, razmenu ili ponovni uvoz.

Postupak

1. Proverite **Naziv tačke / fajla**.
2. Po potrebi kliknite **Promeni lokaciju...**.
3. Kliknite **Sačuvaj**. Putanja snimljenog fajla ispisuje se u komandnoj liniji.

Slika 31. Prozor **Snimi tačke terena**. Ništa se ne snima dok ne kliknete Sačuvaj.

5.4 Zameni skup aktivnog terena

`TCMTERIZABERI`

Ribbon	**Teren-TCM › Uređenje tačaka › Uredi tačke ▾ › Zameni skup aktivnog**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Zameni skup aktivnog**
Komandna linija	`TCMTERIZABERI`

Namena

Zamenjuje **ceo** skup tačaka aktivnog terena novim izborom iz crteža. Koristi se kad je snimak ponovljen ili kad je prvi izbor bio pogrešan. Sačuvane izmene TIN-a (swap / brisanje ivica) za stari skup više ne važe i brišu se.

Postupak

1. Izaberite tačke u crtežu (POINT, blokovi...).
2. Potvrdite Enter-om. Skup aktivnog terena je zamenjen; zatim pokrenite `TCMTERFACE`.

! Stare tačke aktivnog terena se zamenjuju. Ako želite da ih zadržite, prvo ih snimite komandom **Snimi tačke**.

i Pomoćna komanda `TCMTERTACKE` radi isti izbor, ali pita: `Postoje sacuvane tacke [Dodaj/Novi/Zameni] <Dodaj>`.

5.5 Tabela tačaka (živa)

`TCMTERTAB`

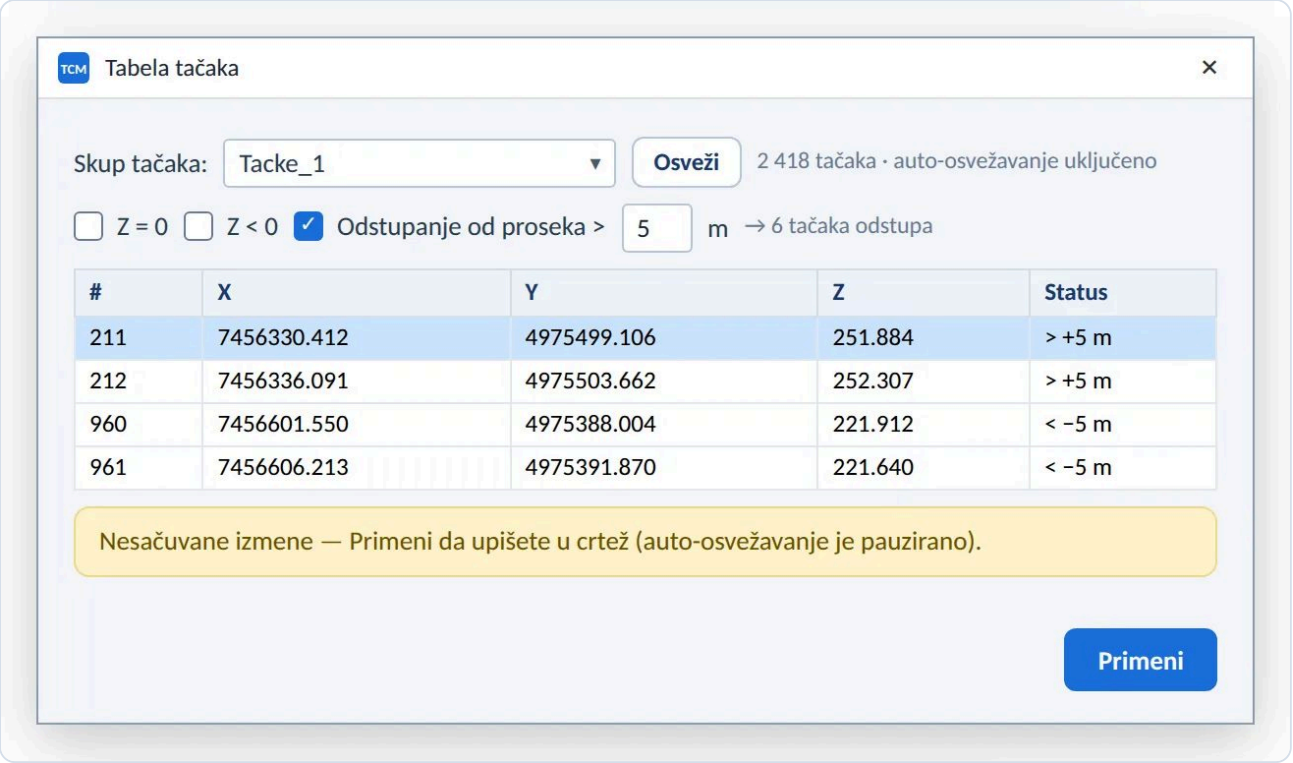
Ribbon	**Teren-TCM › Uređenje tačaka › Uredi tačke ▾ › Tabela tačaka**
Komandna linija	`TCMTERTAB`

Namena

Otvara prozor koji ostaje otvoren pored crteža (nemodalan) i prikazuje tačke izabranog skupa. Tabela se **sama osvežava** posle svake izmene tačaka u crtežu — pogodno za kontrolu dok radite.

Postupak

1. Izaberite skup u listi **Skup tačaka** (prikazuju se i skupovi bez napravljenog TIN-a). Program predlaže skup iz trenutne selekcije, poslednji korišćeni ili aktivni.
2. Koristite filtre Z = 0, Z < 0 i odstupanje od proseka kao u prozoru Uredi tačke.
3. Posle izmene vrednosti u tabeli pojavljuje se natpis o nesačuvanim izmenama — kliknite **Primeni** da ih upišete u crtež (dok ne primenite, auto-osvežavanje je pauzirano).

Slika 32. Prozor **Tabela tačaka** sa filterom odstupanja.

5.6 Dodaj u postojeći teren

`TCMTERDODAJ`

Ribbon	**Teren-TCM › Uređenje tačaka › Dodaj tačke ▾ › Dodaj u postojeći teren**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Dodaj u postojeći teren**
Komandna linija	`TCMTERDODAJ`

Namena

Dopunjuje postojeći skup tačaka (npr. dopunski snimak) — ne pravi novi teren. Ako je iz skupa napravljen 3dFace teren, možete izabrati da se nove tačke **lokalno** ubace u postojeću mrežu (čuvaju se ručne izmene TIN-a) ili da se teren triangulira iz početka.

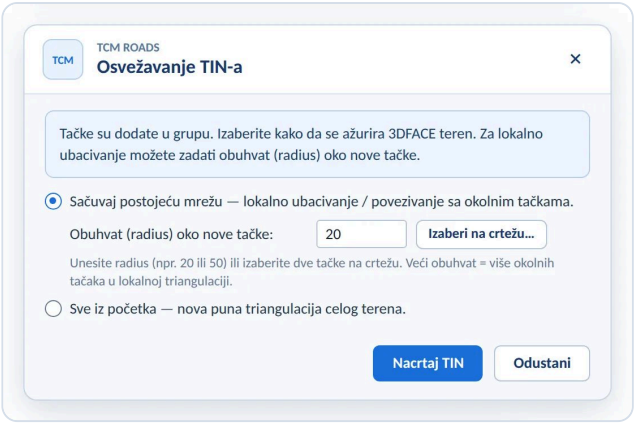
Postupak

1. U prozoru **Dodaj tačke u grupu** izaberite skup iz liste ili kliknite **Ili: pokaži tačku na crtežu...** i kliknite tačku iz tog skupa.
2. Kliknite **OK — izaberi tačke** i u crtežu izaberite nove tačke.
3. Ako skup ima 3dFace teren, otvara se prozor **Osvežavanje TIN-a**: izaberite **Sačuvaj postojeću mrežu** (lokalno ubacivanje) sa obuhvatom oko nove tačke, ili **Sve iz početka**.

4 Kliknite **Nacrtaj TIN**.

Slika 33. Izbor skupa u koji se dodaju tačke.

Slika 34. Način osvežavanja TIN-a.

Opcija / polje	Značenje
Sačuvaj postojeću mrežu	Nova tačka se povezuje sa okolnim tačkama unutar obuhvata; ostatak mreže (i vaše swap/brisanje ivica) ostaje isti.
Obuhvat (radius)	U jedinicama crteža (npr. 20 ili 50). Prazno = automatski. **Izaberi na crtežu...** — dve tačke za radius. Veći obuhvat = više okolnih tačaka u lokalnoj triangulaciji.
Sve iz početka	Nova puna triangulacija celog terena.

i Ako lokalno ubacivanje ne uspe, tačke ostaju sačuvane u skupu, a program predlaže veći obuhvat ili „Sve iz početka".

5.7 Ručno dodaj tačku

`TCMTERRUCNO`

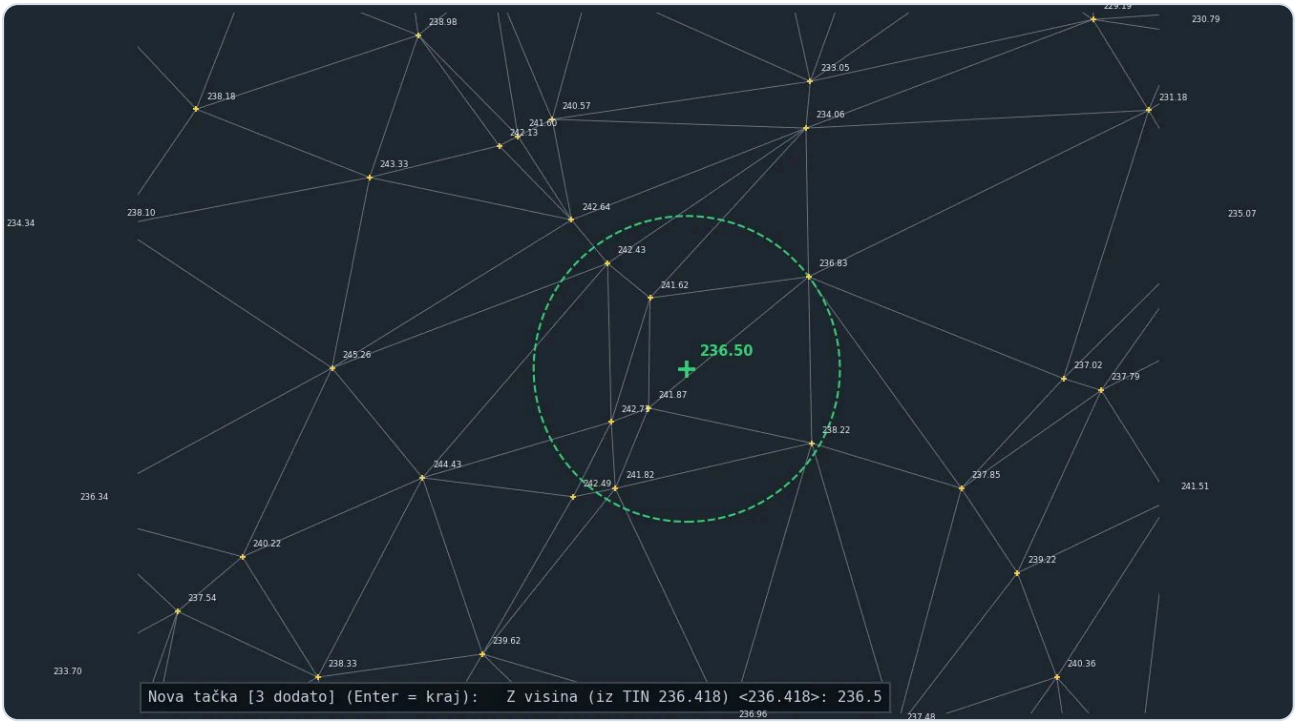
Ribbon	**Teren-TCM › Uređenje tačaka › Dodaj tačke ▾ › Ručno dodaj tačku**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Ručno dodaj tačku**
Komandna linija	`TCMTERRUCNO`

Namena

Dodavanje pojedinačnih tačaka klikom: kliknete položaj, unesete visinu, a tačka dobija isti izgled (blok, font, boja, veličina) kao postojeće tačke na crtežu. Posle dodavanja 3DFACE se osvežava.

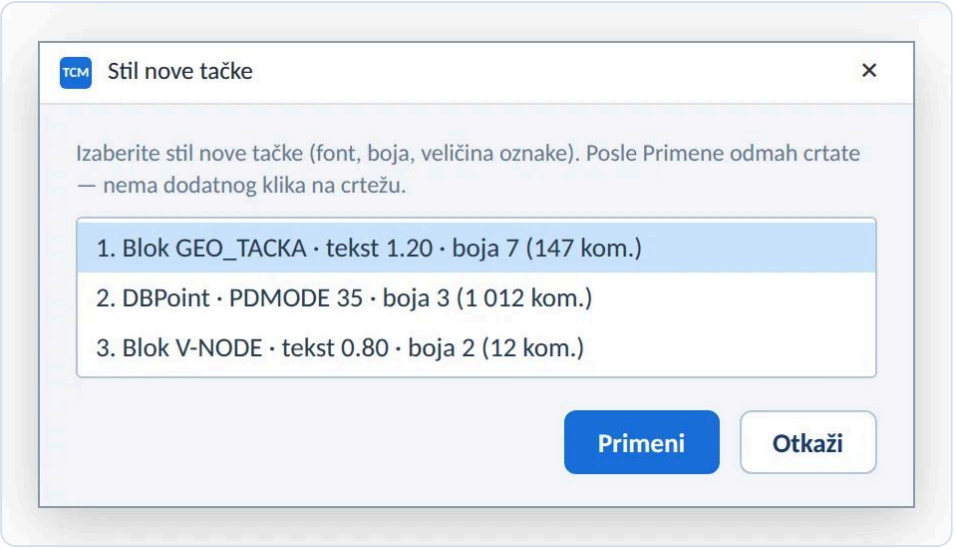
Postupak

1. Izaberite skup tačaka (ili napravite novi).
2. Izaberite stil nove tačke: kliknite postojeću tačku čiji izgled želite, ili Enter za automatski stil (najčešći na crtežu). Ako postoji više stilova, program ih nabraja u prozoru **Stil nove tačke**.
3. Kliknite mesto nove tačke i unesite Z. Ako je tačka unutar terena, ponuđena je kota sa TIN-a — Enter je prihvata.
4. Ponavljajte; **Enter** završava unos.
5. Izaberite kako se osvežava 3DFACE: **Lokalno**, **IzPocetka** ili **Bez**.

Slika 35. Nova tačka 236.50 sa obuhvatom lokalnog osvežavanja TIN-a.

```
Nova tačka [2 dodato] (Enter = kraj):
Z visina <236.418>:
236.5
TCM-ROADS: +1 → Tacke_1 (2419 ukupno), Z=236.5
3DFACE posle dodavanja [Lokalno/IzPocetka/Bez] :
Enter
```


Slika 36. Izbor stila nove tačke kad na crtežu postoji više stilova.

i Tačka sa istim XY kao postojeća se preskače.

6. 3D teren (TIN / 3DFACE)

Panel **3D teren** sadrži izradu 3DFACE terena i sve alate za njegovo doterivanje. Ručne izmene mreže (swap, dodate i obrisane ivice) program **pamti** i ponovo primenjuje pri svakoj sledećoj izradi terena, zajedno sa breakline linijama i granicama.

6.1 3DFACE teren

`TCMTERFACE`

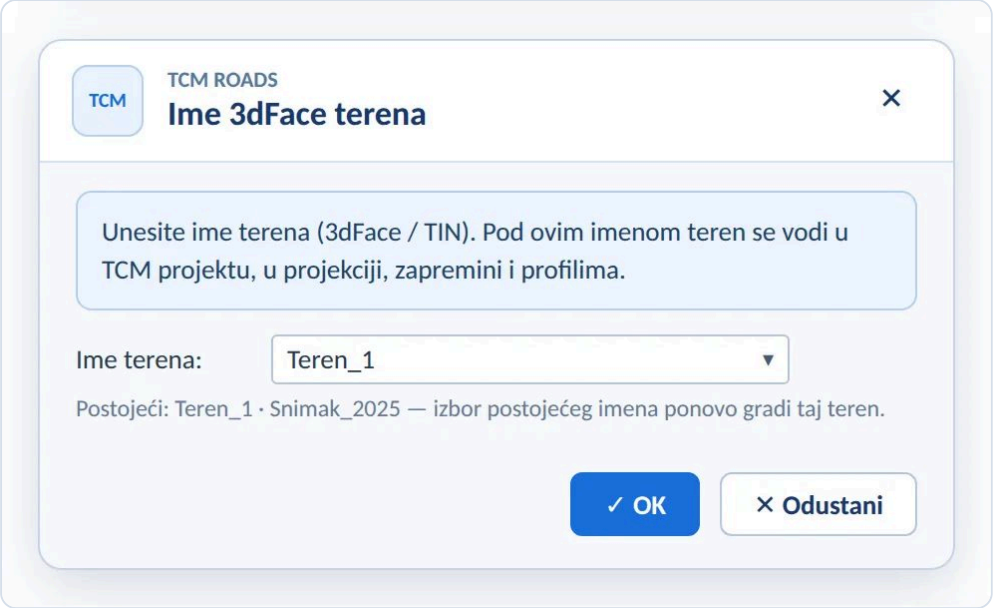
Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › 3DFACE teren**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Formiraj 3DFACE teren**
Komandna linija	`TCMTERFACE`
TCM Projekat	desni klik na skup tačaka › Napravi 3dFace

Namena

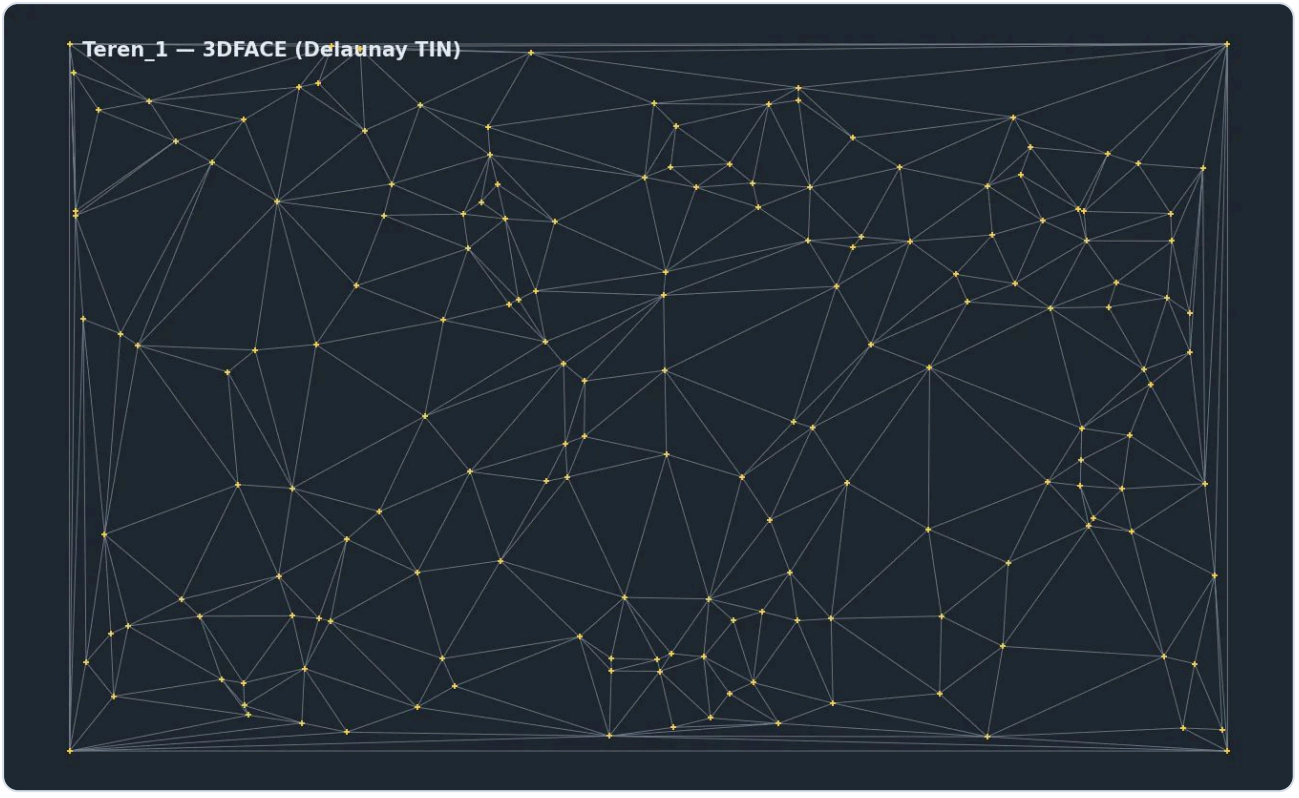
Pravi TIN (Delaunay triangulacija) iz tačaka aktivnog skupa i crta ga kao 3DFACE trouglove na lejeru `TCM_TEREN`. U obzir se uzimaju breakline linije, granice i sačuvane ručne izmene (swap / brisanje). Posle izrade crtaju se izohipse prema stilu terena.

Postupak

1. Pokrenite komandu. Potrebne su najmanje 3 tačke.
2. U prozoru za ime unesite ime terena (predlog je sledeće slobodno ime, npr. `Teren_1`) i kliknite **OK**.
3. Program triangulira tačke (prozor napretka) i crta 3DFACE, granicu i izohipse. Teren se upisuje u TCM projekat i postaje aktivan.

Slika 37. Unos imena 3dFace terena.

Slika 38. 3DFACE teren (TIN) iz tačaka snimka.

i Ako odustanete od unosa imena, otvara se prozor sa tačkama radi kontrole skupa. Ako nema dovoljno tačaka, isti prozor javlja da je potrebno najmanje 3.

✓ Ponovno pokretanje `TCMTERFACE` za isti teren ga gradi iz početka, ali zadržava breakline, granice i sačuvane izmene. Da ih zaboravite, koristite **Očisti TIN edit**.

6.2 Dodaj ivicu (liniju)

`TCMTERADDLINE`

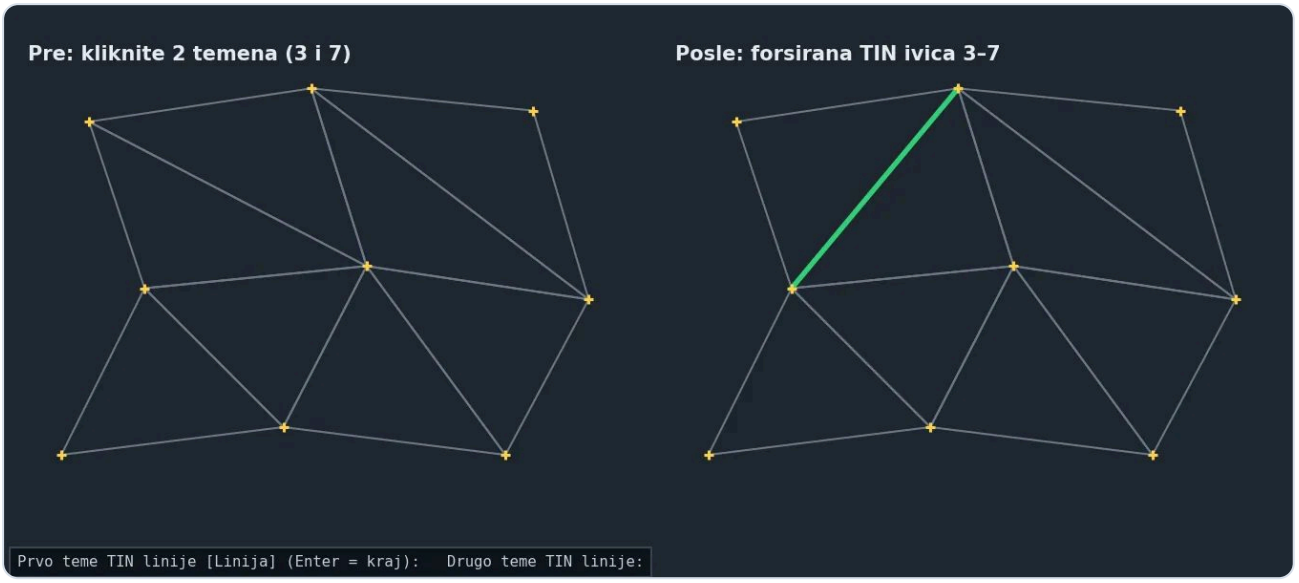
Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Dodaj ivicu ▾ › Dodaj liniju**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Dodaj liniju**
Komandna linija	`TCMTERADDLINE`

Namena

Forsira TIN ivicu između dva postojeća temena mreže — trouglovi se lokalno preurede tako da nova ivica postoji. Koristi se kad automatska triangulacija poveže pogrešne tačke (npr. preko ivice puta ili jarka).

Postupak

1. Kliknite blizu prvog temena TIN-a, pa blizu drugog temena.
2. Ponavljajte za sledeće ivice; **Enter** završava.
3. Opcija `Linija`: izaberete liniju ili poliliniju i ivice se prave duž nje.

Slika 39. Dodavanje ivice 3–7: trouglovi se preurede tako da ivica postoji.

```
Prvo teme TIN linije [Linija] (Enter = kraj):
Drugo teme TIN linije:
TCM-ROADS: Add Line — lokalni edge-flip zavrsen (sacuvano za TCMTERFACE).
```

6.3 Neprekidna linija

`TCMTERADDCLINE`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Dodaj ivicu ▾ › Neprekidna linija**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Neprekidna linija**
Komandna linija	`TCMTERADDCLINE`

Namena

Isto kao Dodaj liniju, ali kao lanac: birate temena redom (1–2–3–4…) i svaki uzastopni par postaje forsirana ivica.

Postupak

1. Kliknite prvo teme (ili opcija `Linija`).
2. Kliknite sledeća temena redom.
3. **Enter** završava lanac.

```
Prvo teme neprekidne TIN linije [Linija] (Enter = kraj):
Sledece teme neprekidne linije (Enter = kraj lanca):
TCM-ROADS: Add Continuous Line — segment forsiran.
```

6.4 Obriši face — ivicom

`TCMTERBRISI`

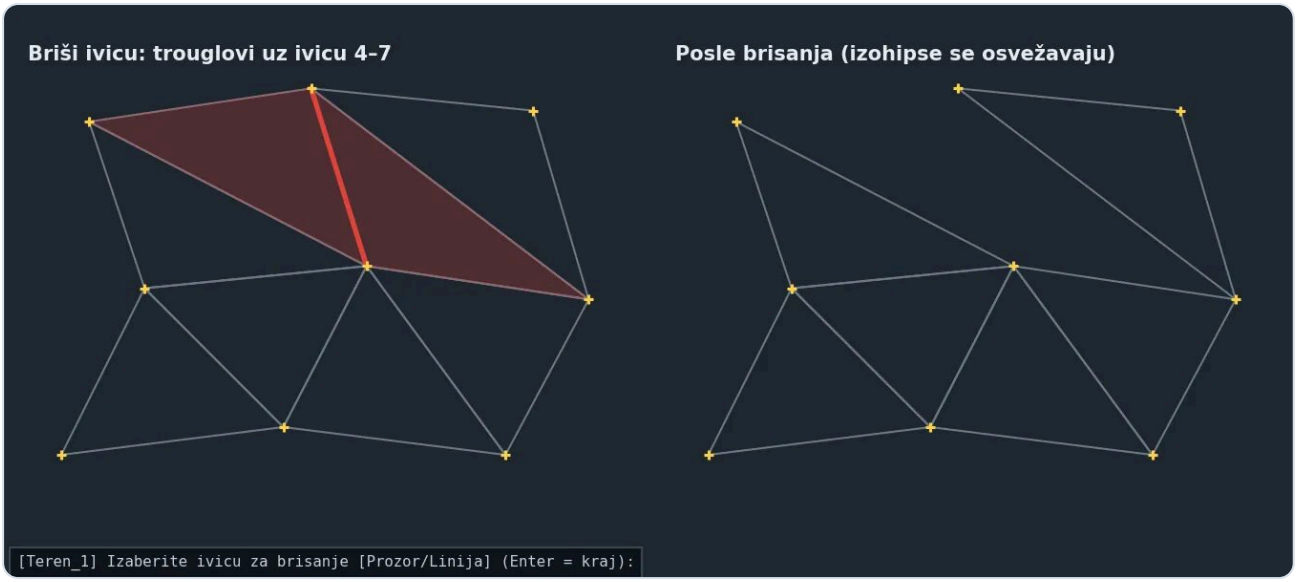
Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Obriši face ▾ › Briši ivicu**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Obriši ivicu**
Komandna linija	`TCMTERBRISI`

Namena

Briše trouglove TIN-a koji sadrže izabranu ivicu — najčešće dugački trouglovi na obodu terena ili preko područja bez snimka. Brisanje se pamti i važi i pri sledećoj izradi terena.

Postupak

1. Kliknite blizu ivice koju brišete.
2. Ponavljajte; **Enter** završava. Opcije `Prozor` i `Linija` menjaju način bez izlaska iz komande.

Slika 40. Brisanje trouglova uz izabranu ivicu.

```
[Teren_1] Izaberite ivicu za brisanje [Prozor/Linija] (Enter = kraj):
```

6.5 Obriši face — prozorom

`TCMTERBRISIPROZOR`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Obriši face ▾ › Briši prozorom**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Obriši prozorom**
Komandna linija	`TCMTERBRISIPROZOR`

Namena

Briše sve 3DFACE trouglove izabrane prozorom ili crossing selekcijom. Izohipse se posle brisanja osvežavaju.

1. Označite trouglove prozorom (s leva na desno) ili crossing-om (s desna na levo).
2. Potvrdite Enter-om.

6.6 Obriši face — linijom

`TCMTERBRISILIN`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Obriši face ▾ › Briši linijom**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Obriši linijom**

Komandna linija	`TCMTERBRISILIN`

Namena

Povučete liniju — brišu se svi trouglovi koje ta linija seče u osnovi (XY). Pogodno za „presecanje“ dugačkih trouglova preko reke, useka i sl.

1. Kliknite prvu tačku linije brisanja.
2. Kliknite drugu tačku.
3. Ponavljajte; **Enter** završava.

```
Prva tacka linije brisanja (Enter = kraj):
Druga tacka linije brisanja:
TCM-ROADS: Ukupno obrisano 3DFACE linijom: 14. Izohipse osvezene.
```

6.7 Swap 3DFACE (zamena ivice)

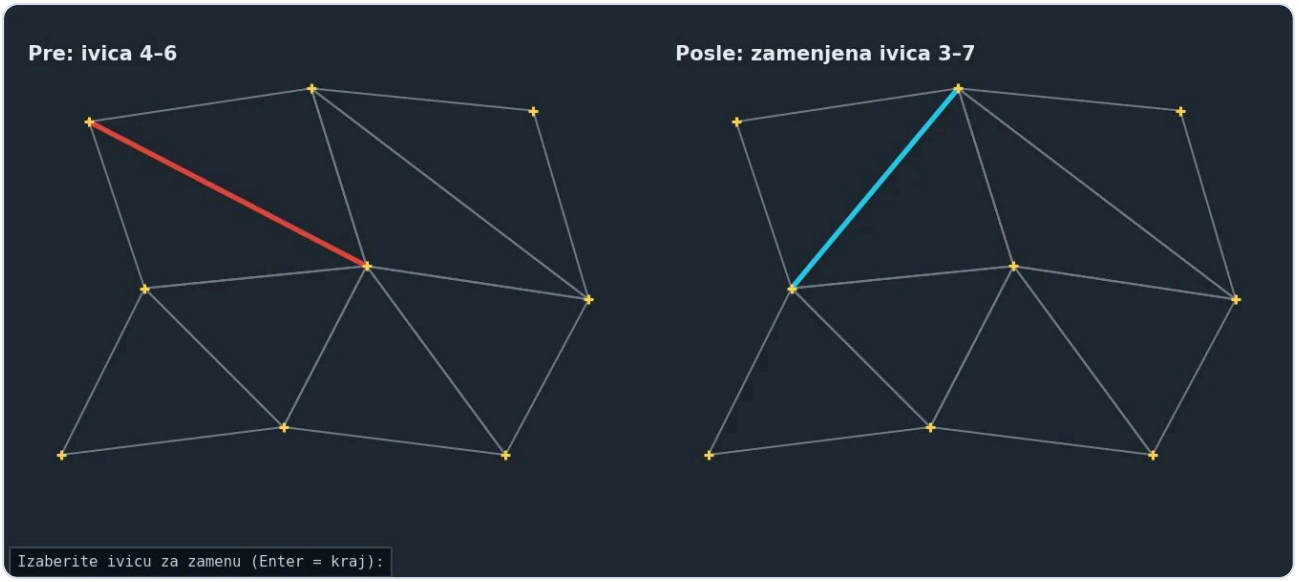
`TCMTERSWAP`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Swap 3DFACE**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Swap 3DFACE**
Komandna linija	`TCMTERSWAP`

Namena

Zamenjuje zajedničku ivicu dva susedna trougla drugom dijagonalom četvorougla. Najbrži način da se ispravi pojedinačna pogrešna ivica (npr. na grebenu ili u dnu jarka).

1. Kliknite blizu ivice koju menjate.
2. Ponavljajte; **Enter** završava.

Slika 41. Zamena ivice: 4–6 postaje 3–7.

✓ Svaka zamena se pamti i primenjuje pri sledećem `TCMTERFACE`.

6.8 Breakline

TCMTERBREAK

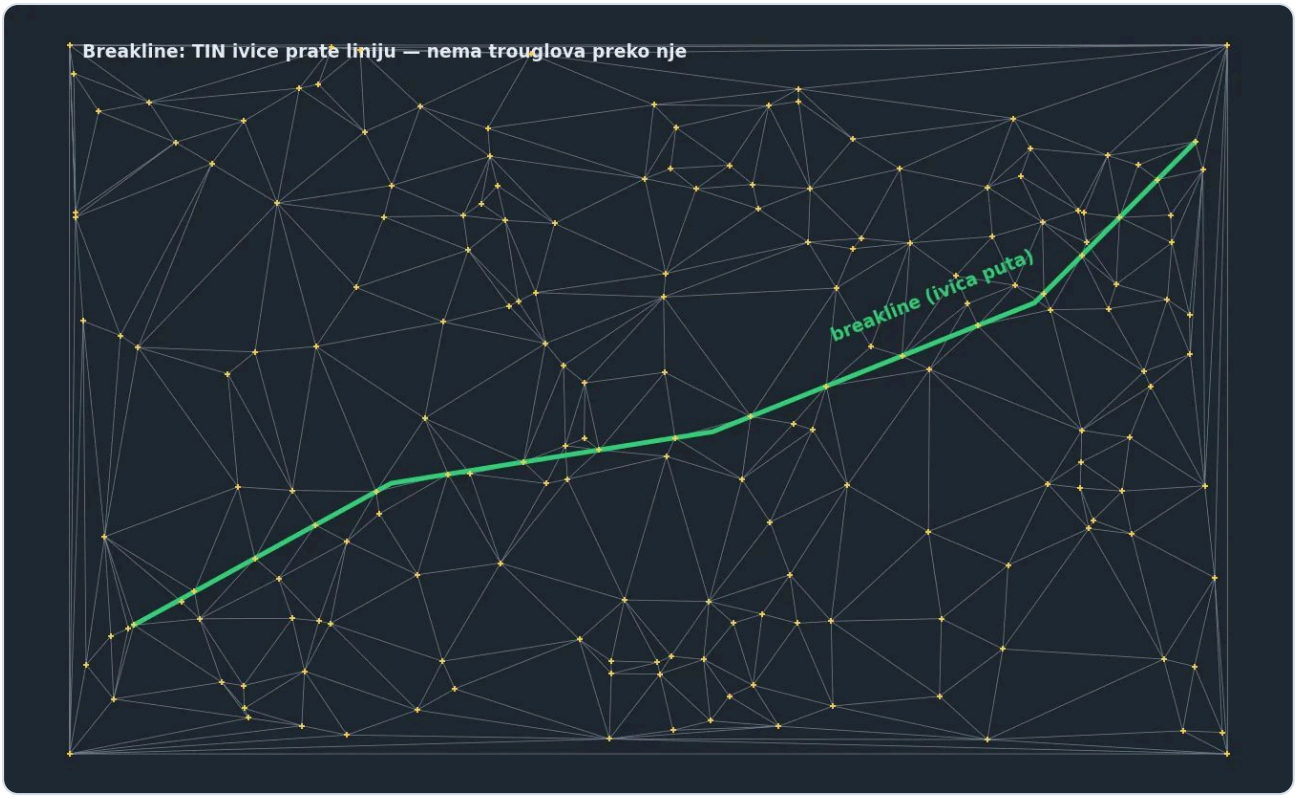
Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Breakline**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Breakline**
Komandna linija	`TCMTERBREAK`

Namena

Proglašava izabrane polilinije za **breakline** linije terena: svaki segment postaje obavezna TIN ivica, pa trouglovi ne prelaze preko ivica puta, nožica kosina, kanala i sl. Koristite 3D polilinije ili polilinije sa kotama na temenima.

Postupak

1. Izaberite **Dodaj** (podrazumevano) ili **Ukloni**.
2. Izaberite polilinije.
3. Na pitanje `Obnovi teren sada? [Da/Ne] <Da>` potvrdite — teren se ponovo gradi sa breakline linijama.

Slika 42. TIN posle dodavanja breakline linije — ivice prate liniju.

```
Dodaj ili ukloni breakline [Dodaj/Ukloni] :
Enter
Select objects: 1 found
Model terena treba ponovo izgraditi. Obnovi teren sada? [Da/Ne] :
```

! Program upozorava ako breakline seče postojeću granicu terena ili ako nema kote (Z = 0 na svim temenima) — takva linija bi „povukla“ teren na nulu.

6.9 Breakline linija (lejer)

TCMTERBRKLAY

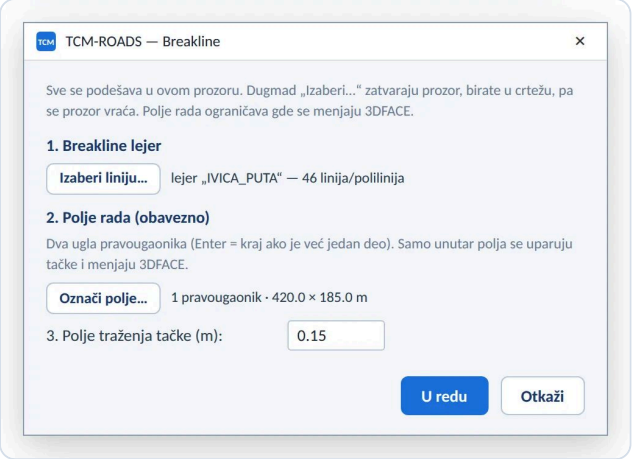
Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Breakline linija**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Breakline lejer**
Komandna linija	`TCMTERBRKLAY`

Namena

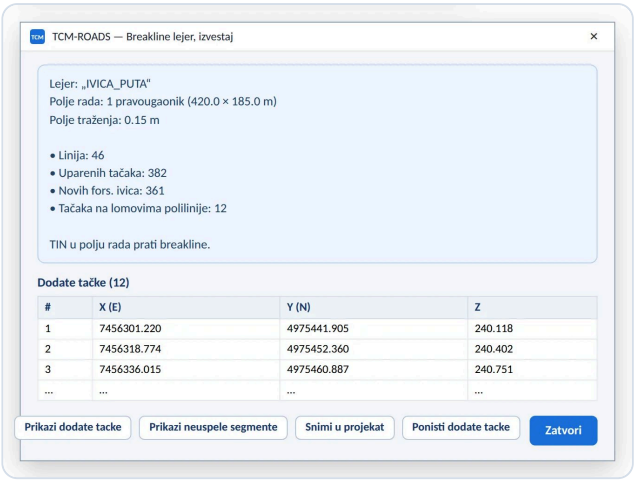
Masovno ugrađivanje breakline-a iz svih linija jednog lejera (npr. „IVICA_PUTA“), bez kota na linijama. Program uparuje temena linija sa postojećim tačkama terena u zadatom **polju traženja** i lokalno preuređuje 3DFACE samo unutar **polja rada**.

Postupak

1. **1. Breakline lejer** — kliknite **Izaberi liniju...** i kliknite jednu liniju na lejeru. Koriste se sve LINE/POLYLINE tog lejera.
2. **2. Polje rada** (obavezno) — kliknite **Označi polje...** i označite jedan ili više pravougaonika (Enter = kraj). Van polja se ništa ne menja.
3. **3. Polje traženja tačke (m)** — tolerancija uparivanja temena linije sa tačkom terena (podrazumevano 0.15 m).
4. Kliknite **U redu**. Prikazuje se napredak, a zatim izveštaj.

Slika 43. Podešavanje breakline lejera.

Slika 44. Izveštaj posle ugradnje.

Stavka izveštaja	Značenje
Uparenih tačaka	Temena linija za koja je pronađena tačka terena u polju traženja.
Novih fors. ivica	Broj TIN ivica koje su dodate da bi mreža pratila linije.
Prikazi dodate tacke	Ističe tačke dodate na lomovima polilinija.
Prikazi neuspele segmente	Ističe segmente koji nisu ugrađeni (nema para tačaka) — povećajte polje traženja ili proverite linije.
Snimi u projekat	Snima izmenjeni skup u aktivni TCM projekat.
Ponisti dodate tacke	Vraća stanje pre dodavanja tačaka.

6.10 Granica terena

TCMTERBOUND

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Granica**

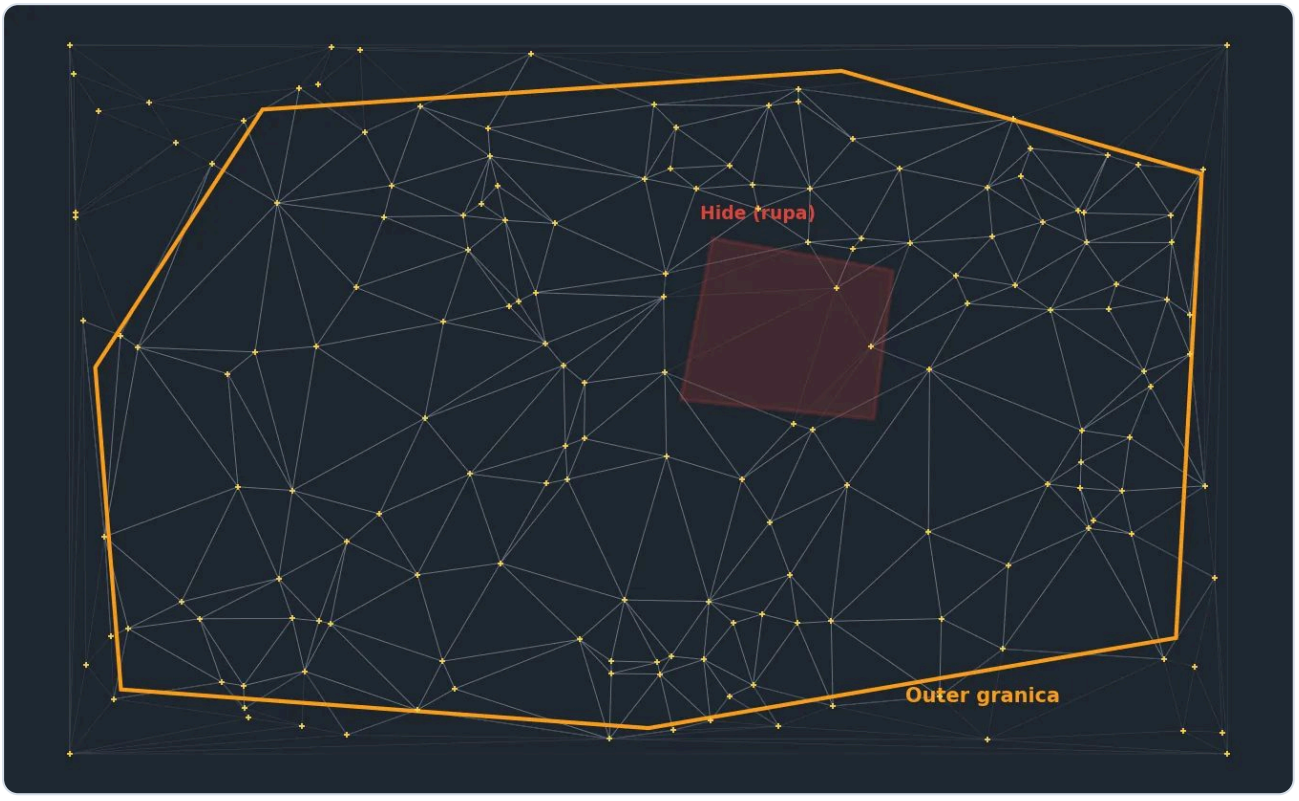
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Granica**
Komandna linija	`TCMTERBOUND`

Namena

Dodaje granicu terena iz zatvorene polilinije.

Tip	Značenje
Outer	Spoljna granica — trouglovi van nje se ne crtaju. Uklanja dugačke trouglove na obodu snimka.
Hide	Rupa u terenu — unutra nema trouglova (objekti, bazeni, zone bez snimka).
Show	Ponovo prikazuje deo terena unutar Hide granice.

1. Izaberite tip: `Outer/Hide/Show` (podrazumevano Outer).
2. Izaberite zatvorenu polilinju.
3. Teren se ponovo gradi uz poštovanje granice.

Slika 45. Outer granica (narandžasto) i Hide granica — rupa (crveno).

! Granica ne sme da seče samu sebe. Program upozorava i ako granica preseca postojeću breakline liniju.

6.11 Očisti TIN edit

`TCMTEREDCLEAR`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Očisti TIN edit**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Očisti TIN edit**
Komandna linija	`TCMTEREDCLEAR`

Namena

Briše sve sačuvane ručne izmene mreže (swap i brisanje ivica). Breakline linije i granice ostaju. Sledeći `TCMTERFACE` gradi „čist“ TIN samo iz tačaka, breakline-a i granica.

```
TCM-ROADS: TIN edit ops obrisani. TCMTERFACE koristi samo tacke + breakline/granicu.
```


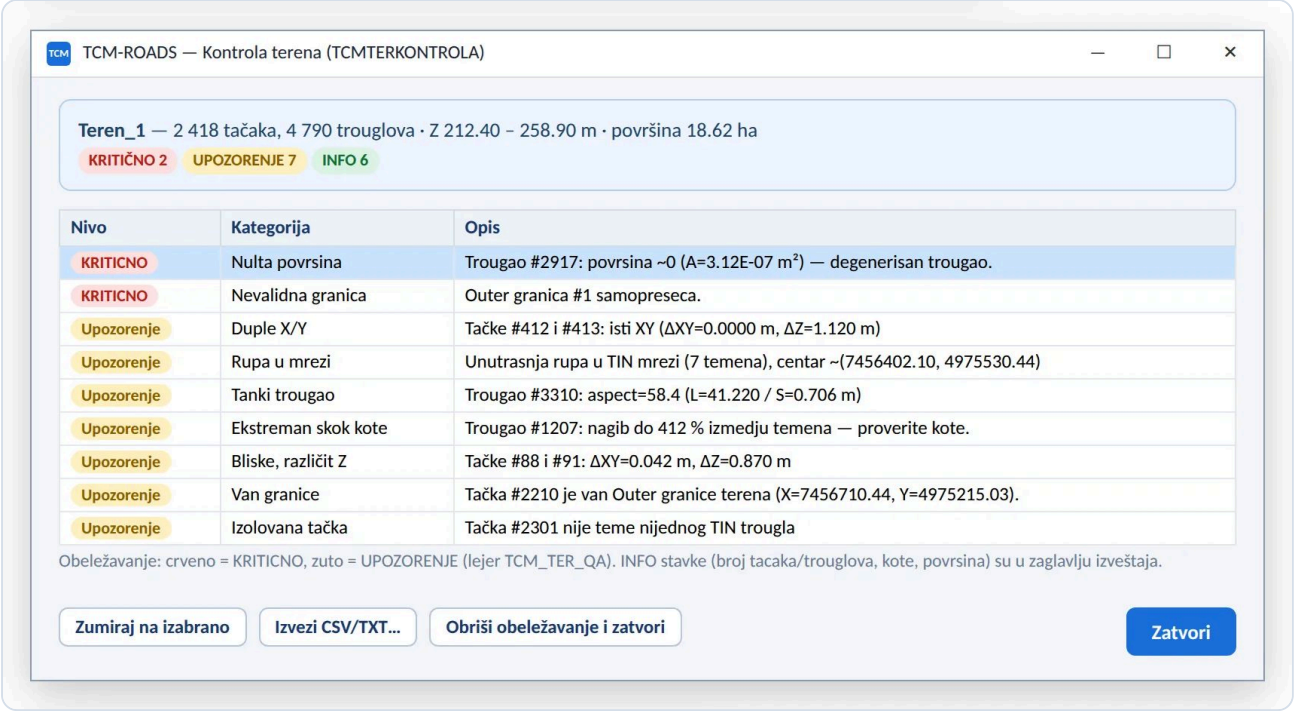
6.12 Kontrola TIN

`TCMTERKONTROLA`

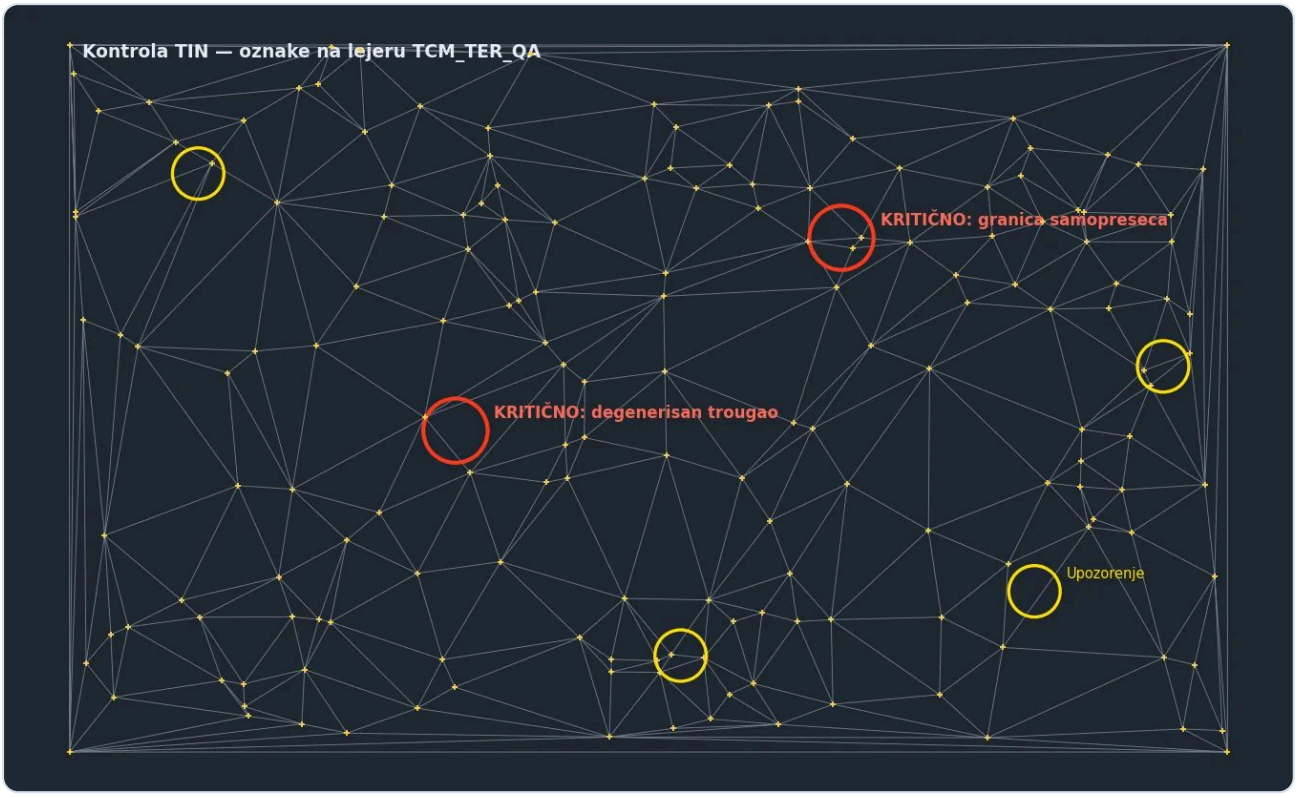
Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Kontrola TIN**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Kontrola TIN**
Komandna linija	`TCMTERKONTROLA`

Namena

Automatska provera kvaliteta terena i tačaka. Nalazi se svrstavaju u tri nivoa: **KRITIČNO** (teren ne treba koristiti dok se ne ispravi), **UPOZORENJE** i **INFO** (statistika: broj tačaka i trouglova, min/max kota, površina).

Slika 46. Prozor **Kontrola terena** sa listom nalaza.

Slika 47. Oznake nalaza u crtežu (lejer `TCM_TER_QA`).

Kategorija	Nivo	Opis
Nevalidna kota	Kritično	Kota tačke nije broj (greška u fajlu).
Nevalidna granica	Kritično	Granica nije zatvorena ili seče samu sebe.

Nulta povrsina	Kritično	Degenerisan trougao (površina ≈ 0).
Duple X/Y	Upozorenje	Dve tačke na istom XY (različite kote daju vertikalni „zid“).
Rupa u mrezi	Upozorenje	Unutrašnja rupa u TIN-u koja nije definisana Hide granicom.
Bliske, različit Z	Upozorenje	Tačke vrlo blizu sa velikom razlikom kote.
Van granice	Upozorenje	Tačka je van Outer granice.
Mala površina	Upozorenje	Vrlo mali trougao.
Tanki trougao	Upozorenje	Veliki odnos najduže i najkraće stranice (aspect).
Ekstreman skok kote	Upozorenje	Nagib između temena trougla nerealno veliki — proverite kote.
Izolovana tačka	Upozorenje	Tačka nije teme nijednog trougla.

Dugme	Funkcija
Zumiraj na izabrano	Zumira crtež na mesto izabranog nalaza.
Izvezi CSV/TXT...	Snima listu nalaza u fajl.
Obriši obeležavanje i zatvori	Briše oznake sa lejera `TCM_TER_QA`.

6.13 TIN editor

`TCMTEREDITOR`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › TIN editor**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › TIN editor**
Komandna linija	`TCMTEREDITOR`

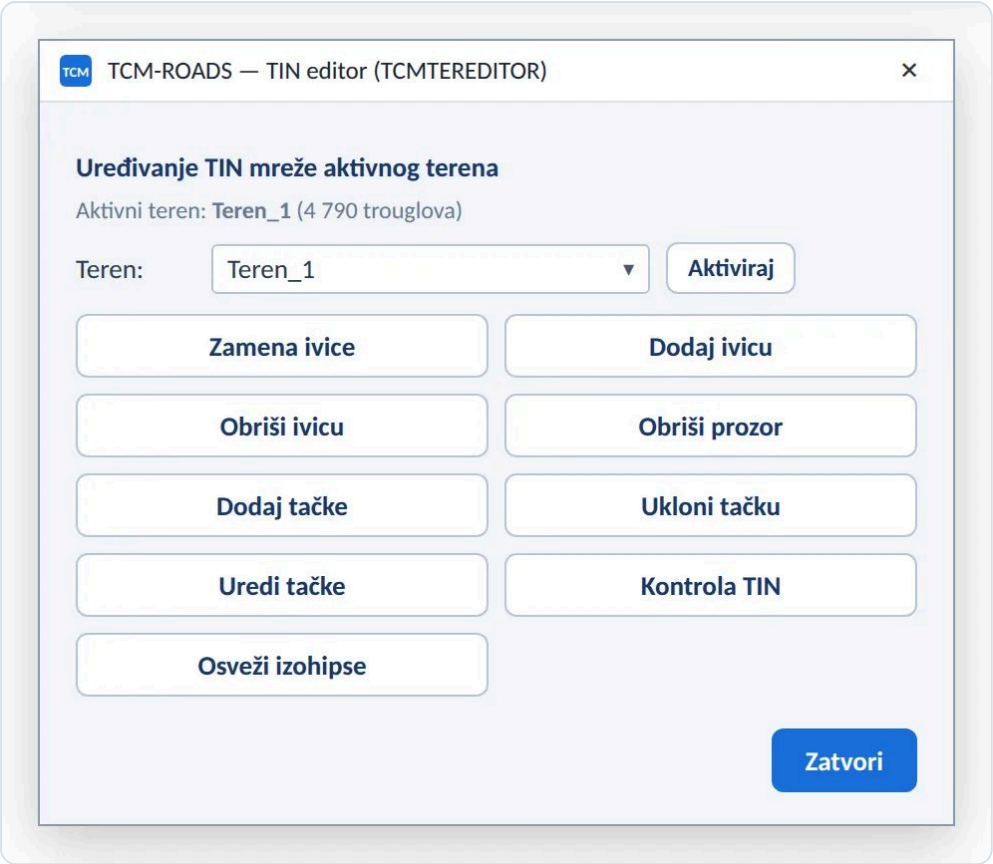
Namena

Jedan prozor sa svim alatima za doterivanje mreže aktivnog terena, i mesto gde se **menja aktivni teren**.

Postupak

1. U listi **Teren** izaberite teren i kliknite **Aktiviraj**.

2 Kliknite alat — prozor se sklanja, radite u crtežu, pa se vraća.

Slika 48. Prozor **TIN editor**.

Dugme	Pokreće
Zamena ivice	`TCMTERSWAP`
Dodaj ivicu	`TCMTERADDLINE`
Obriši ivicu	`TCMTERBRISI`
Obriši prozor	`TCMTERBRISIPROZOR`
Dodaj tačke	`TCMTERDODAJ`
Ukloni tačku	`TCMTERUKLONI`
Uredi tačke	`TCMTERUREDI`
Kontrola TIN	`TCMTERKONTROLA`
Osveži izohipse	Ponovo gradi izohipse po trenutnom TIN-u (stare se brišu, bez dupliranja) — potvrda `[Da/Ne] <Da>`.

6.14 Spisak granica

`TCMTERGRANICA`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Spisak granica**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Spisak granica**
Komandna linija	`TCMTERGRANICA`

Namena

Pregled svih Outer/Hide/Show granica aktivnog terena, sa mogućnošću da se granica privremeno isključi (bez brisanja) ili obriše.

Slika 49. Prozor **Granice terena**.

Opcija / polje	Značenje
Aktivna	Čekirana granica se koristi u TIN-u; nečekirana ostaje u crtežu, ali se ne primenjuje.
Tip / Teren / Handle / Temena / Zatvorena / Status	Podaci o granici.
Zumiraj	Zumira na izabranu granicu.
Obrisi	Trajno briše izabrane granice iz crteža.
Primeni	Snima stanje Aktivna/Neaktivna i ponovo gradi TIN.

6.15 LandXML izvoz

`TCMTERIZVOZXML`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › LandXML izvoz**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › LandXML izvoz**
Komandna linija	`TCMTERIZVOZXML`

Namena

Snima izgrađeni 3dFace model (tačke + trouglovi) u LandXML fajl — za arhivu, prenos na drugu podlogu (`TCMTERUVOZXML`) ili razmenu sa Civil 3D i drugim programima. Izvoz čita već nacrtana lica, pa je brz i na velikim terenima.

1. Pokrenite komandu i izaberite teren (ako ih ima više).
2. U prozoru **Snimi model terena (LandXML)** izaberite ime i lokaciju fajla.

```
TCM-ROADS: Snimljen model „Teren_1“ — 2418 tacaka, 4790 lica.
D:\Projekti\Put_L-12\TCM\Teren_1.xml
```


6.16 Preuzmi 3DFACE

TCMTERUVOZ3D

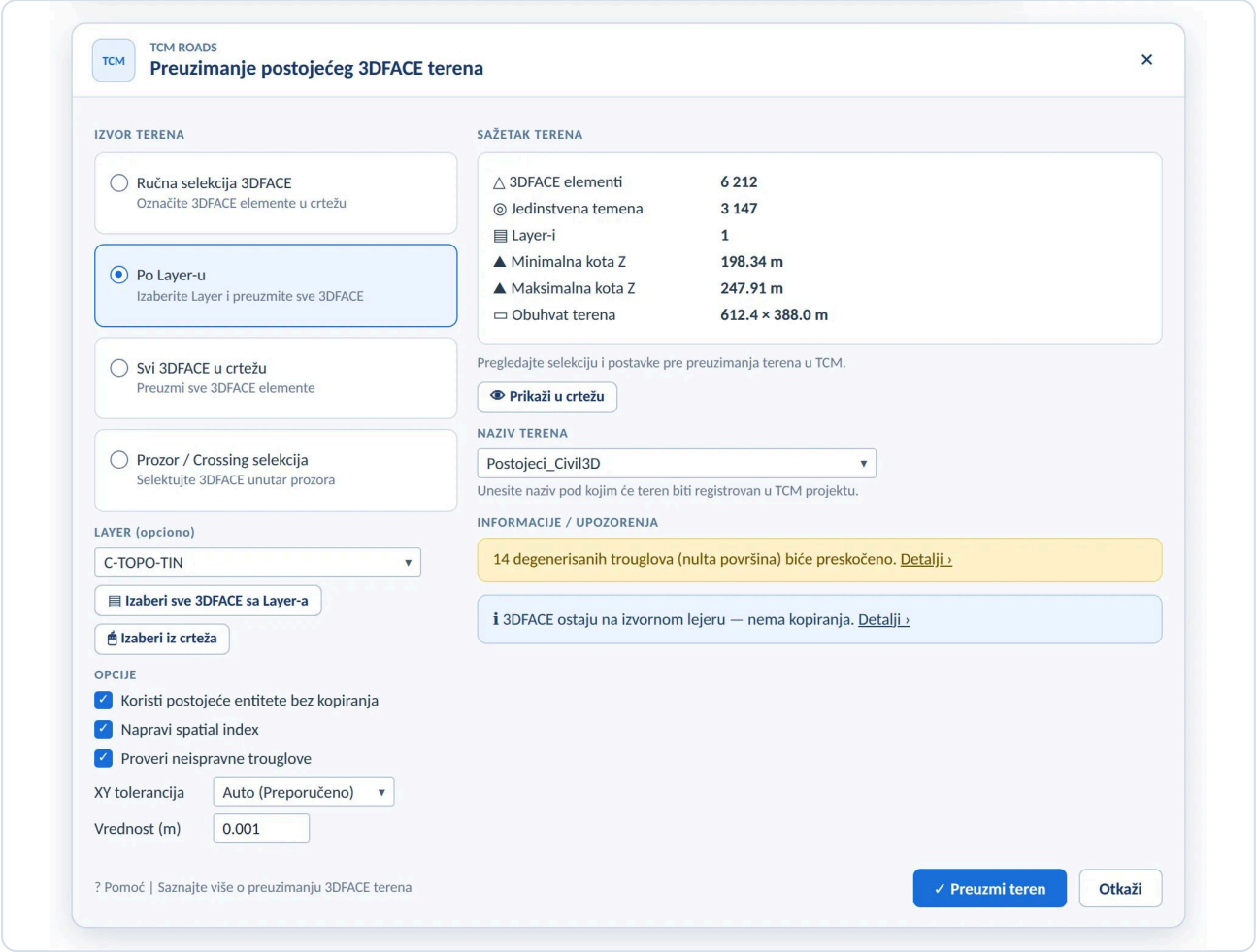
Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Preuzmi 3DFACE**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Tačke › Preuzmi 3DFACE**
Komandna linija	`TCMTERUVOZ3D`

Namena

Registruje 3DFACE elemente koji već postoje u crtežu (izvezeni iz Civil 3D-a, drugog CAD/GIS programa ili dobijeni od geodete) kao TCM teren — **bez ponovne triangulacije**. Takav teren se zatim koristi za izohipse, projekciju, profile i zapremine kao i sopstveni TCM teren.

Postupak

1. Izaberite **izvor terena**: ručna selekcija, po Layer-u, svi 3DFACE u crtežu ili prozor/crossing.
2. Za „Po Layer-u“ izaberite lejer i kliknite **Izaberi sve 3DFACE sa Layer-a**; za ostale načine **Izaberi iz crteža**.
3. Proverite **Sažetak terena** (broj elemenata, temena, lejera, min/max kota, obuhvat) i upozorenja. **Prikaži u crtežu** zumira na izbor.
4. Unesite **Naziv terena** i kliknite **Preuzmi teren**.

Slika 50. Prozor **Preuzimanje postojećeg 3DFACE terena**.

Opcija / polje	Značenje
Koristi postojeće entitete bez kopiranja	3DFACE ostaju na izvornom lejeru i postaju TCM teren (bez dupliranja).
Napravi spatial index	Ubrzava upite po terenu (projekcija, kote, profili) na velikim modelima.
Proveri neispravne trouglove	Pronalazi degenerisane trouglove (nulta površina) i preskače ih.
XY tolerancija	Auto (preporučeno) ili ručno — rastojanje u metrima ispod kog se temena smatraju istim.

6.17 Osveži 3DFACE

`TCMTEROSVEZI3D`

Ribbon	**Teren-TCM › 3D teren › Osveži 3DFACE**
Klasičan meni	**TCM TEREN › TIN / 3DFACE › Osveži 3DFACE teren**

Komandna linija	`TCMTEROSVEZI3D`

Namena

Posle izmene preuzetih 3DFACE elemenata (npr. novi izvoz iz drugog programa na isti lejer) osvežava TCM teren napravljen komandom `TCMTERUVOZ3D`.

```
Osveži teren [Postojeci_Civil3D/Snimak_B] :
Enter
TCM-ROADS: Teren „Postojeci_Civil3D“ osvežen — 6198 3DFACE.
```

7. Projekcija osovine na teren

7.1 Projekcija

TCMPROJTER

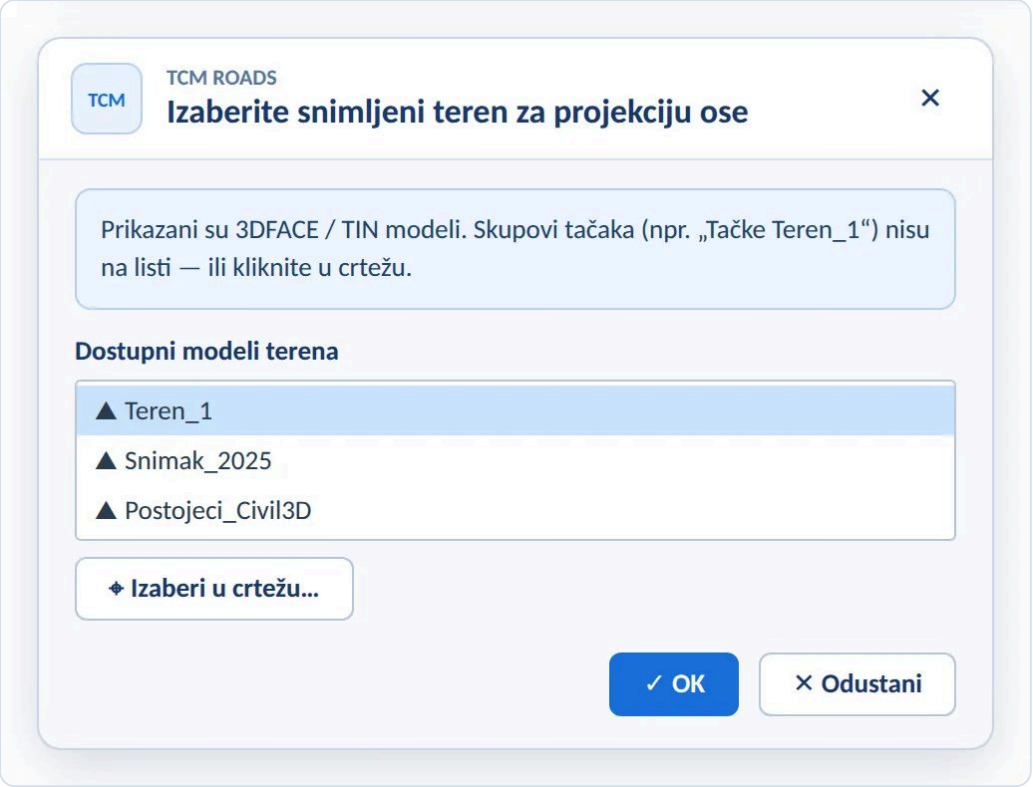
Ribbon	**Teren-TCM › Projekcija › Projekcija**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Ostalo › Projekcija na teren**
Komandna linija	`TCMPROJTER`

Namena

Projektuje TCM osovinu na 3D teren i pravi **3D polilinij**u: XY na osi, Z sa terena. To je linija terena duž ose koju koriste podužni profil i niveleta „od terena“. Teren može biti TCM 3DFACE, 3DFACE iz drugog programa, Mesh ili Civil 3D TIN Surface.

Postupak

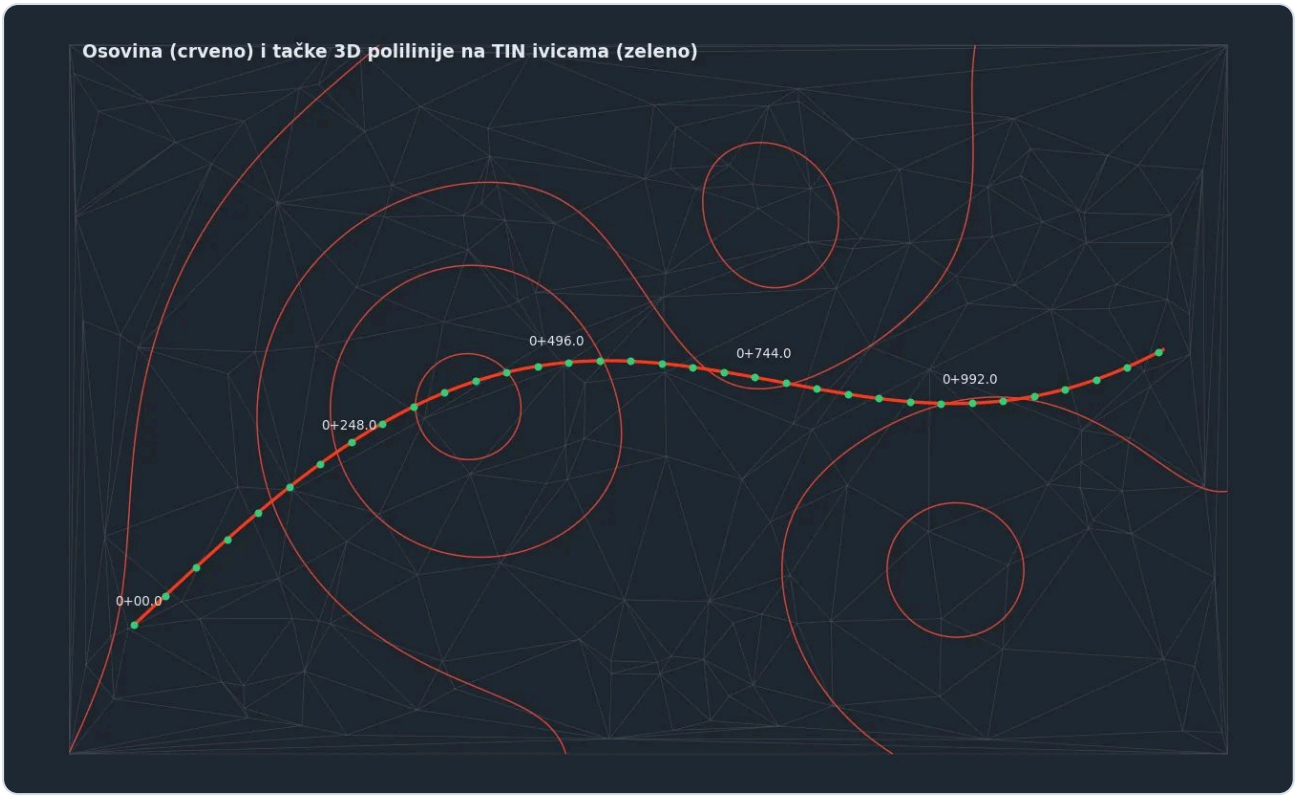
1. U prozoru **Projekcija — izbor terena** izaberite snimljeni model sa liste ili kliknite **Izaberi u crtežu...** i kliknite jedan element terena. Ako u crtežu postoje 3DFACE bez TCM oznake, program nudi da se svi 3DFACE sa tog lejera koriste kao teren.
2. Izaberite osovinu. Ako u crtežu postoji samo jedna, bira se automatski; kod više osa otvara se lista osovina.
3. U prozoru **Projekcija na teren** izaberite vrstu projekcije i preciznost. Desno je preview kote duž ose (zum točkićem miša).
4. Kliknite **OK**. Nacrtana je 3D polilinija; poruka navodi broj tačaka i ime terena.

Slika 51. Izbor terena za projekciju.

Slika 52. Prozor **Projekcija na teren** sa preview-om kote duž ose.

Slika 53. Osovina i tačke 3D polilinije na presecima sa TIN ivicama.

Opcija / polje	Značenje
Broj tačaka 3D polilinije (preciznost)	Osa se deli na zadati broj tačaka (▲/▼ menja za 10). Više tačaka = bolje prate lukove.
Preseci sa 3DFACE / TIN ivicama + preciznost	Tačke na svakom preseku ose sa ivicom trougla, plus tačke preciznosti — **najtačniji** prikaz terena.
Samo preseci sa 3DFACE / TIN ivicama	Samo tačke preseka sa ivicama.
Interpolacija najbližih tačaka	Za delove ose ispod kojih nema 3DFACE-a: kota se interpoluje iz najbližih tačaka levo/desno duž poprečne ose.
Prikaz preview-a H 1: / V 1:	Razmera preview-a (ne utiče na rezultat).

i Na svakoj poprečnoj osi uvek se dodaje tačka, bez obzira na izabrani način. Ako prozor ne može da se otvori, komanda nastavlja u komandnoj liniji: `Nacin podele 3D ose [Broj/Preseci/Samo/Interpolacija] <Broj>`.

8. Geodezija — koordinatni raster

8.1 Geodetski krstovi

`TCMGEOKRST`

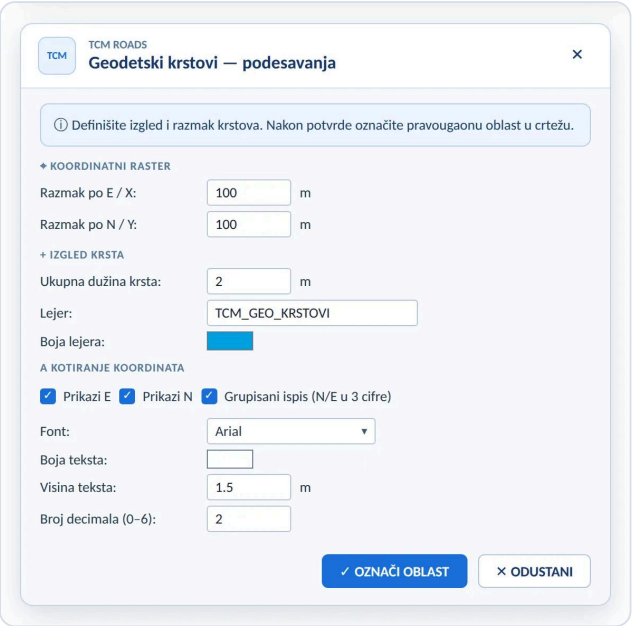
Ribbon	**Teren-TCM › Geodezija › Geo raster ▾ › Geodetski krstovi**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Ostalo › Geodetski krstovi**
Komandna linija	`TCMGEOKRST`

Namena

Crta i kotira geodetske krstove u pravilnom rasteru koordinatnog sistema crteža (WCS), npr. na svakih 100 m, sa ispisom koordinata E (Y) i N (X).

Postupak

1. Podesite razmak rastera, izgled krsta i kotiranje.
2. Kliknite **OZNAČI OBLAST** i označite pravougaonu oblast u crtežu (dva ugla).
3. Ako je krstova mnogo, program traži potvrdu broja pre crtanja.

Slika 54. Podešavanja geodetskih krstova.

Slika 55. Krstovi 100 × 100 m sa grupisanim ispisom N/E.

Opcija / polje	Značenje
Razmak po E / X, po N / Y	Razmak krstova u metrima (podrazumevano 100 × 100).

Ukupna dužina krsta	Dužina kraka krsta (podrazumevano 2 m).
Lejer / Boja lejera	Podrazumevano `TCM_GEO_KRSTOVI`.
Prikazi E / Prikazi N	Ispis istočne i severne koordinate pored krsta.
Grupisani ispis (N/E u 3 cifre)	N vertikalno iznad krsta, E horizontalno desno; cifre u grupama od po 3 (kao na državnim kartama).
Font / Boja teksta / Visina teksta / Broj decimala	Izgled ispisa koordinata (decimale 0–6).

i Raster sa više od 100 000 elemenata se ne crta — izaberite manju oblast ili veći razmak.

8.2 Tačke koordinatnog rastera

TCMKOORASTER

Ribbon	**Teren-TCM › Geodezija › Geo raster ▾ › Tačke koordinatnog rastera**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Ostalo › Tačke koordinatnog rastera**
Komandna linija	`TCMKOORASTER`

Namena

Crta AutoCAD POINT tačke u pravilnom rasteru (lejer `TCM_GEO_RASTER_TACKE`) — npr. kao pomoćne tačke za očitavanje ili kao mreža za kontrolu.

1. Unesite razmak po X i po Y (Enter = isti kao X).
2. Unesite kotu Z tačaka (podrazumevano 0).
3. Označite oblast i potvrdite broj tačaka.

```
Razmak rastera po X <100.00>:
25
Razmak rastera po Y :
Enter
Kota Z raster tacaka <0.00>:
Enter
Prvi ugao oblasti ...
Bice nacrtano 91 tacaka. Nastaviti [Da/Ne] :
Da
```


Slika 56. Tačke koordinatnog rastera 25 × 25 m.

9. Podloga — georeferencirane karte i satelitski snimci

9.1 Podloga

`TCMTERMAP`

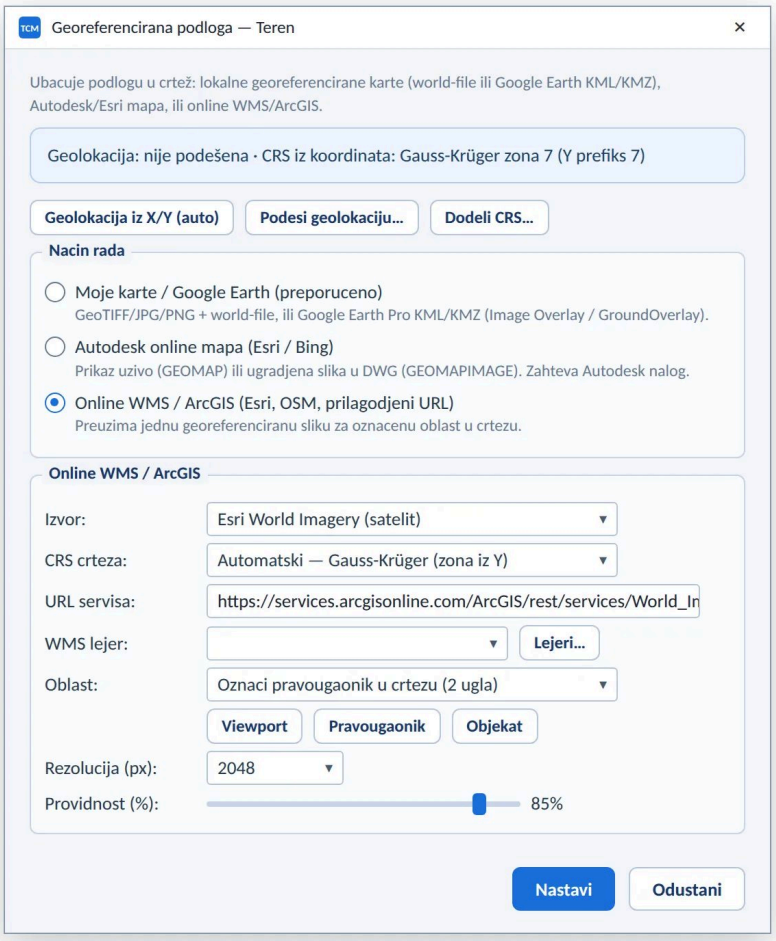
Ribbon	**Teren-TCM › Podloga › Podloga**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Ostalo › Podloga (mapa)**
Komandna linija	`TCMTERMAP`

Namena

Ubacuje georeferenciranu podlogu ispod terena i osovine: sopstvene skenirane karte, Google Earth snimke, Esri/Bing mapu ili sliku sa WMS/ArcGIS servisa. Koordinate crteža (Gauss-Krüger ili UTM) program sam pretvara u geografske, pa AutoCAD geolokacija nije obavezna.

Postupak

1. Proverite status geolokacije na vrhu prozora. Po potrebi: **Geolokacija iz X/Y (auto)** (zona iz prefiksa Y koordinate), **Podesi geolokaciju...** (GEOGRAPHICLOCATION) ili **Dodeli CRS...** (MAPCSASSIGN).
2. Izaberite **Način rada** (vidi tabelu) i popunite odgovarajuću grupu podešavanja.
3. Kliknite **Nastavi** i, ako se traži, označite oblast u crtežu.
4. Podloga se ubacuje na poseban lejer i upisuje u TCM projekat.

Slika 57. Prozor **Georeferencirana podloga** — režim Online WMS / ArcGIS.

Način rada	Opis
Moje karte / Google Earth (preporučeno)	Lokalni rasteri GeoTIFF/JPG/PNG sa world-file-om (.jgw/.tfw) ili Google Earth Pro KML/KMZ (Image Overlay). Dugmad **Dodaj... / Ukloni / Očisti** za listu fajlova, izbor CRS-a world-file-a i crteža, providnost.
Autodesk online mapa (Esri / Bing)	Prikaz uživo u viewport-u (GEOMAP) ili ugrađena slika u DWG (GEOMAPIMAGE) — trenutni viewport ili pravougaona oblast. Zahteva Autodesk nalog.
Online WMS / ArcGIS	Preuzima jednu georeferenciranu sliku za označenu oblast: Esri World Imagery / Street / Topo, OpenStreetMap, GDi referentni sistem puteva ili prilagođeni URL. Oblast: viewport, pravougaonik, postojeći objekat ili nacrtana polilinija. Rezolucija 1024/2048/4096 px.

✓ Google Earth Pro: **Add → Image Overlay**, namestite uglove, pa desni klik na overlay → **Save Place As...** (.kml ili .kmz). TCM čita LatLonBox (WGS84) i sam postavlja sliku.

i Za više lokalnih fajlova bez georeferencije svaki mora imati world-file ili KML. Kod izvora „GDi Referentni sistem puteva“ portal se otvara u pregledaču, a u crtež se ubacuje Esri Imagery za izabranu oblast.

10. Izohipse — kotne oznake i spot kote

10.1 Kotne oznake izohipsi

`TCMTERIZOLBL`

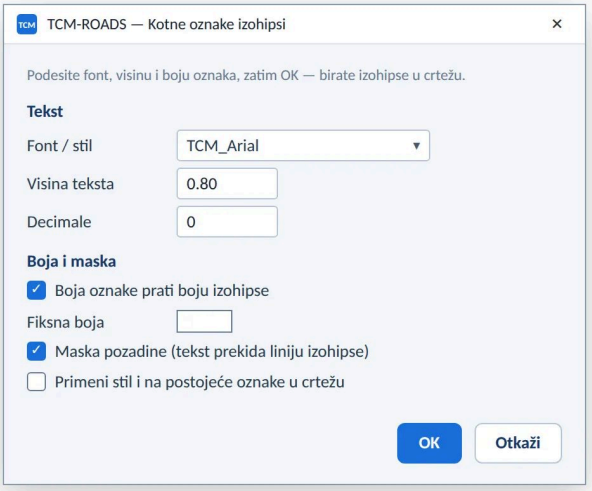
Ribbon	**Teren-TCM › Izohipse › Kotne oznake**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Izohipse › Kotne oznake**
Komandna linija	`TCMTERIZOLBL`

Namena

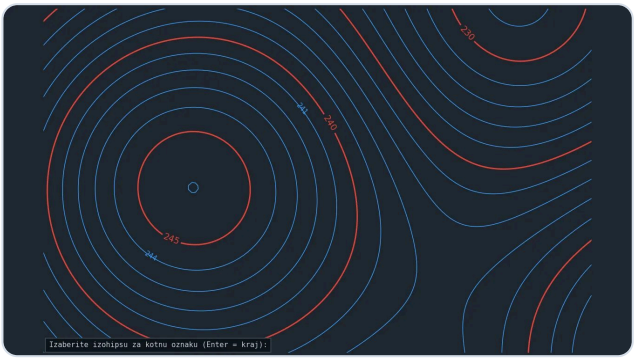
Postavlja kotne oznake na izabrane izohipse — tekst sa kotom, poravnat sa linijom, sa maskom pozadine koja prekida liniju ispod teksta.

Postupak

1. Podesite font, visinu, broj decimala i boju oznaka; kliknite **OK**.
2. Kliknite izohipsu na mestu gde želite oznaku.
3. Ponavljajte; **Enter** završava.

Slika 58. Podešavanja kotnih oznaka.

Slika 59. Kotne oznake na major i minor izohipsama.

Opcija / polje	Značenje
Font / stil, Visina teksta, Decimale	Izgled teksta oznake.

Boja oznake prati boju izohipse	Npr. plava minor izohipsa → plava oznaka. Isključeno: fiksna boja.
Maska pozadine	Tekst prekida liniju izohipse (Wipeout ispod teksta).
Primeni stil i na postojeće oznake u crtežu	Menja izgled svih već postavljenih oznaka.

i Oznake se vezuju za izohipsu — kad se teren promeni i izohipse ponovo nacrtaju, program usklađuje oznake.

10.2 Spot elevacija (kota tačke)

`TCMTERSPOT`

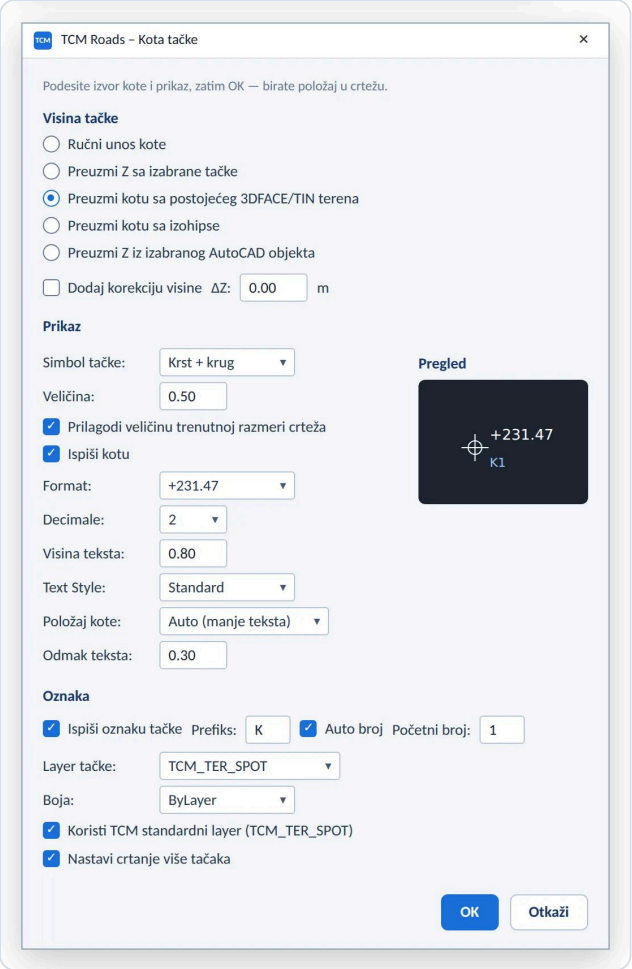
Ribbon	**Teren-TCM › Izohipse › Spot elevacija**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Izohipse › Spot elevacija**
Komandna linija	`TCMTERSPOT`

Namena

Postavlja oznaku kote (simbol + tekst) na kliknutom mestu. Kota se uzima sa terena ili iz drugog izvora; oznake mogu biti numerisane.

Postupak

1. Izaberite izvor visine i podesite prikaz; kliknite **OK**.
2. Kliknite položaj u crtežu. Za izvor „ručni unos“ upisujete kotu; za „tačku / objekat“ birate objekat.
3. Uz uključeno **Nastavi crtanje više tačaka** ponavljajte; **Enter/Esc** završava.

Slika 60. Prozor **Kota tačke** sa pregledom izgleda.

Slika 61. Spot kote K1–K5 na terenu.

Opcija / polje	Značenje
Ručni unos kote	Kotu upisujete za svaku tačku.
Preuzmi Z sa izabrane tačke	Z sa izabranog POINT-a.
Preuzmi kotu sa postojećeg 3DFACE/TIN terena	Kota terena na kliknutom mestu.
Preuzmi kotu sa izohipse	Kota najbliže izohipse.
Preuzmi Z iz izabranog AutoCAD objekta	Z koordinata izabranog objekta.
Dodaj korekciju visine ΔZ	Dodaje zadatu vrednost na kotu (npr. debljina sloja).
Simbol, Veličina, Format, Decimale, Položaj, Odmak	Izgled oznake; položaj „auto“ bira stranu sa manje teksta u blizini.
Ispiši oznaku tačke, Prefiks, Auto broj	Numeracija oznaka (npr. K1, K2…).

Layer / TCM standardni layer	Podrazumevano `TCM_TER_SPOT`.

11. Analiza terena

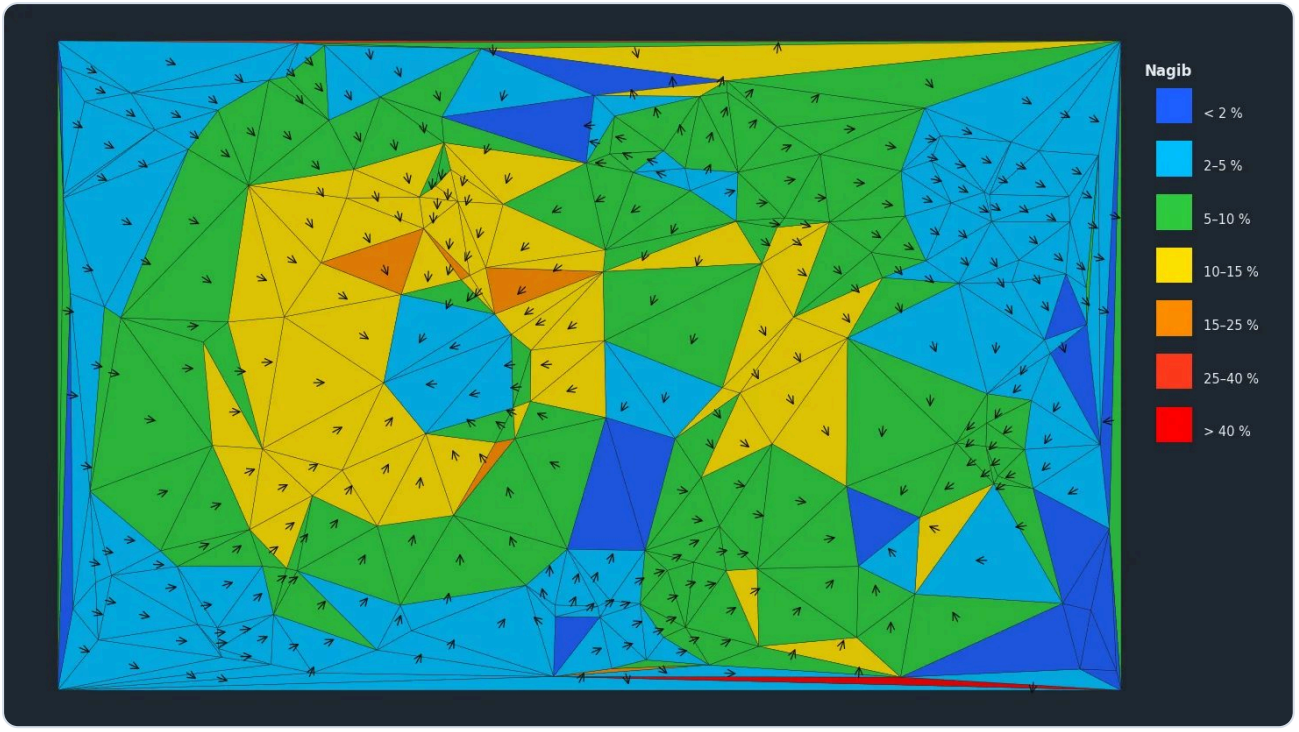
11.1 Slope — nagib terena

`TCMTERSLOPE`

Ribbon	**Teren-TCM › Analiza › Slope**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Analiza › Nagib terena (Slope)**
Komandna linija	`TCMTERSLOPE`

Namena

Boji 3DFACE trouglove aktivnog terena prema nagibu i crta strelice pada (smer oticanja). Uključuje komponente **Slopes** i **Slope Arrows** u stilu terena.

Slika 62. Analiza nagiba sa legendom opsega.

Nagib	Boja
< 2 %	plavo — ravno
2 – 5 %	cijan
5 – 10 %	zeleno
10 – 15 %	žuto

15 – 25 %	narandžasto
25 – 40 %	crveno
> 40 %	jarko crveno — strmo

i Analiza se isključuje u stilu terena: **Display → Slopes / Slope Arrows → Visible**. Tada trouglovi dobijaju boju iz Display → Triangles.

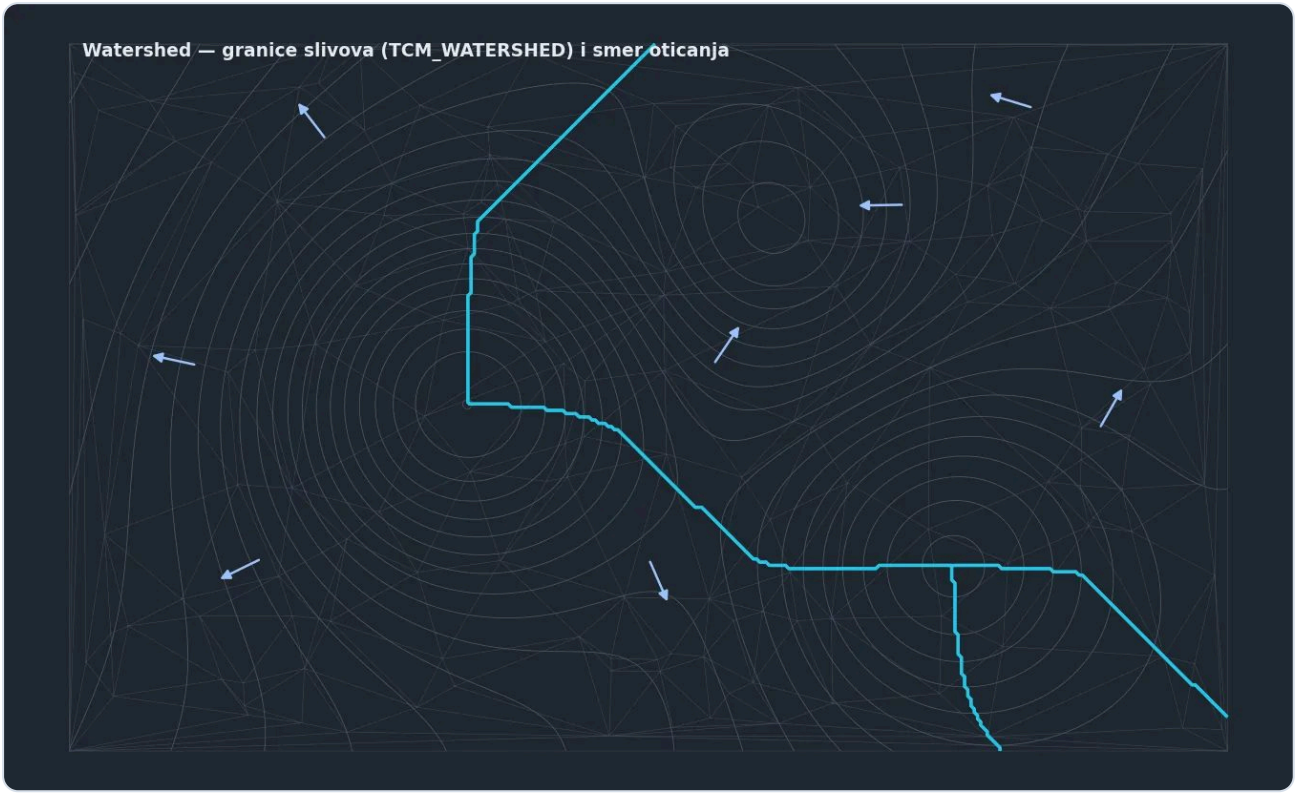
11.2 Watershed — slivovi

TCMTERWSHD

Ribbon	**Teren-TCM › Analiza › Watershed**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Analiza › Watershed**
Komandna linija	`TCMTERWSHD`

Namena

Računa tok vode po TIN-u ka depresijama ili granici terena i crta granice slivova na lejeru `TCM_WATERSHED`. Koristi se za procenu odvodnjavanja i položaja propusta.

Slika 63. Granice slivova i smer oticanja.

i Isključenje: stil terena → kartica **Watersheds** ili **Display → Watersheds**, pa Primeni.

11.3 Zapremina i Uredi zapreminu

TCMTERZAP

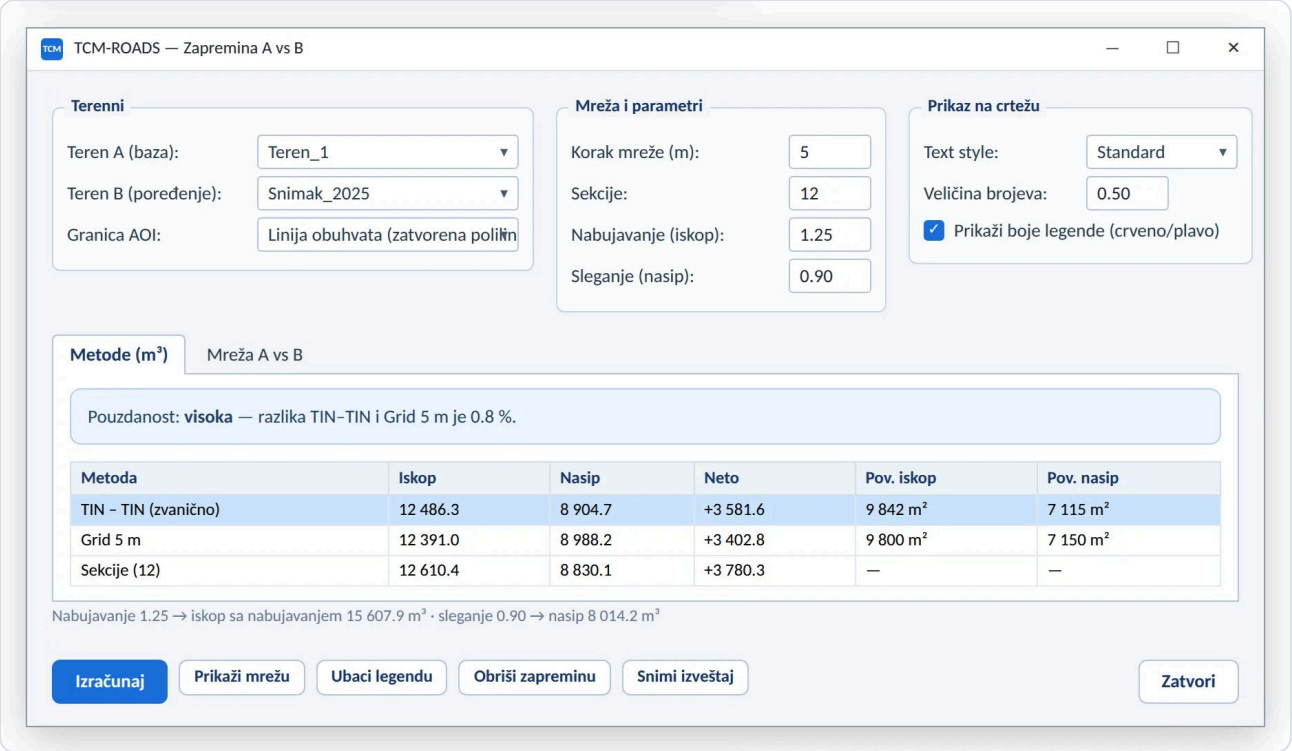
Ribbon	**Teren-TCM › Analiza › Zapremina / Uredi zapreminu**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Analiza › Zapremina / Uredi zapreminu**
Komandna linija	`TCMTERZAP`, `TCMTERZAPUREDI`

Namena

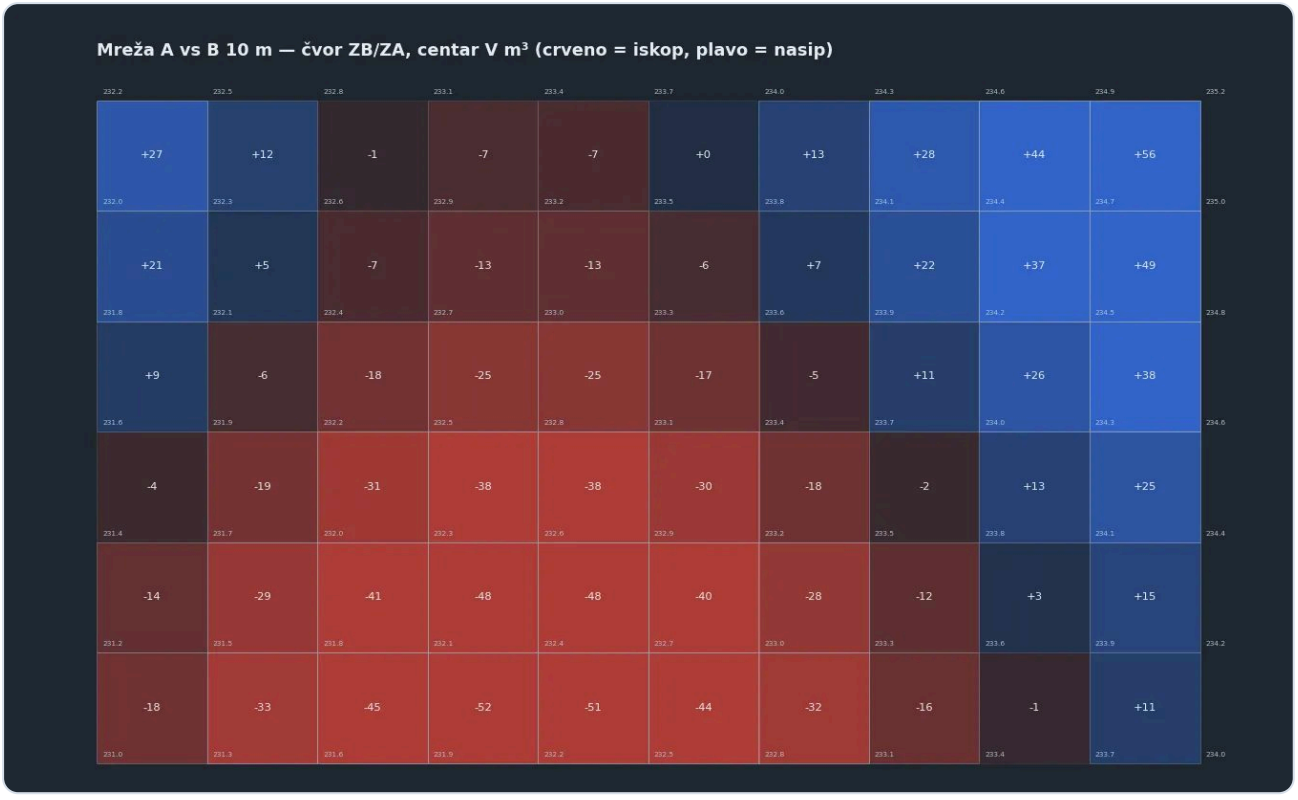
Proračun zapremine iskopa i nasipa između dva terena: **A (baza)**, npr. postojeći teren, i **B (poređenje)**, npr. novi snimak ili projektovano stanje. Zapremina se računa sa tri metode radi kontrole pouzdanosti, a rezultat se može nacrtati kao mreža sa legendom.

Postupak

1. Potrebna su najmanje dva imenovana 3dFace terena.
2. Izaberite **Teren A (baza)** i **Teren B (poređenje)**.
3. Izaberite **Granicu AOI**: preklapanje dva terena ili (preporučeno) zatvorenu poliliniju obuhvata.
4. Podesite korak mreže, broj sekcija i faktore nabujavanja/sleganja.
5. Kliknite **Izračunaj**. Kartica **Metode (m³)** prikazuje iskop, nasip, neto i površine po metodi; kartica **Mreža A vs B** po ćelijama.
6. **Prikaži mrežu** crta mrežu na crtežu, **Ubaci legendu** ubacuje tabelu-legendu, **Snimi izveštaj** snima rezultate u fajl.

Slika 64. Prozor **Zapremina A vs B**.

Slika 65. Mreža A vs B na crtežu: crveno = iskop, plavo = nasip.

Stavka	Značenje
TIN – TIN	Tačna zapremina između dve TIN površine — **zvanični zbir**.

Grid (korak mreže)	Zapremina po ćelijama mreže (npr. 5 × 5 m). Služi za kontrolu i za tabelu po ćelijama.
Sekcije	Metoda poprečnih preseka sa zadatim brojem sekcija.
Nabujavanje (iskop)	Faktor rastresitosti za iskop, npr. 1.25.
Sleganje (nasip)	Faktor zbijanja za nasip, npr. 0.90.
Prikaz na crtežu	Stil i visina brojeva na mreži i legendi; boje crveno/plavo ili siva mreža.
Obriši zapreminu	Briše mrežu, legendu i sloj neslaganja sa crteža (lejeri `TCM_ZAP_*`).

i Pomoćne komande: `TCMTERZAPLEG` — ubacuje legendu zapremine (donji levi ugao) za poslednji proračun; `TCMTERZAPDEL` — briše crtež zapremine. Na mreži: u čvoru ZB/ZA, na ivici ΔZ, u centru V m^3 (+ nasip / − iskop).

11.4 Kota i nagib (upit terena)

`TCMTERKOTA`

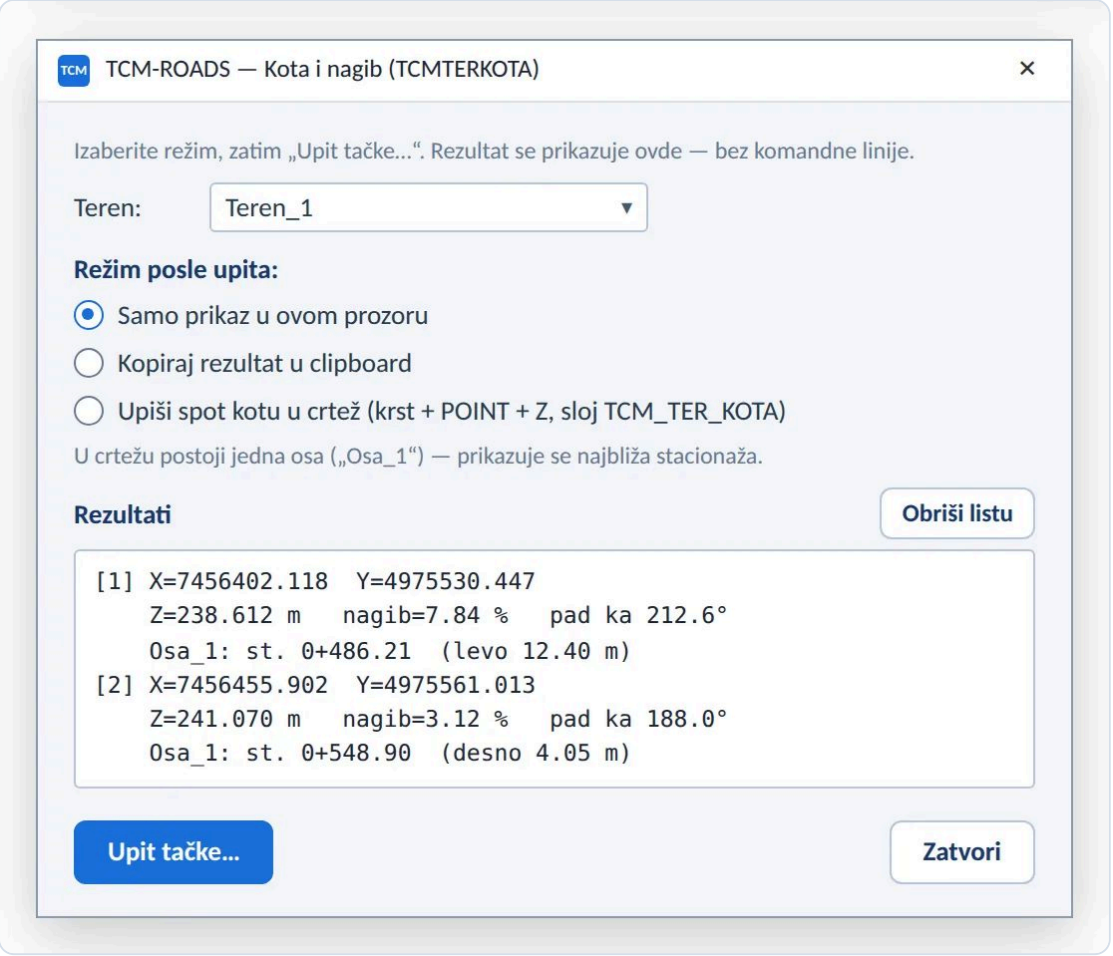
Ribbon	**Teren-TCM › Analiza › Kota i nagib**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Analiza › Kota i nagib**
Komandna linija	`TCMTERKOTA`

Namena

Klik na teren daje X, Y, Z, nagib u %, pravac pada i — ako u crtežu postoji jedna osovina — najbližu stacionažu i odstojanje levo/desno. Rezultati se ispisuju u prozoru, bez komandne linije.

Postupak

1. Izaberite teren i režim.
2. Kliknite **Upit tačke...** i kliknite mesto na terenu.
3. Rezultat se dodaje u listu; ponovite za sledeću tačku. **Obriši listu** briše rezultate.

Slika 66. Prozor **Kota i nagib** sa dva upita.

Režim	Posle upita
Samo prikaz u ovom prozoru	Rezultat samo u listi.
Kopiraj rezultat u clipboard	Rezultat se kopira (npr. za Excel).
Upiši spot kotu u crtež	Crta krst + POINT na (X, Y, Z) + tekst kote na lejeru `TCM_TER_KOTA`.

11.5 Brzi profil terena

`TCMTERPROF`

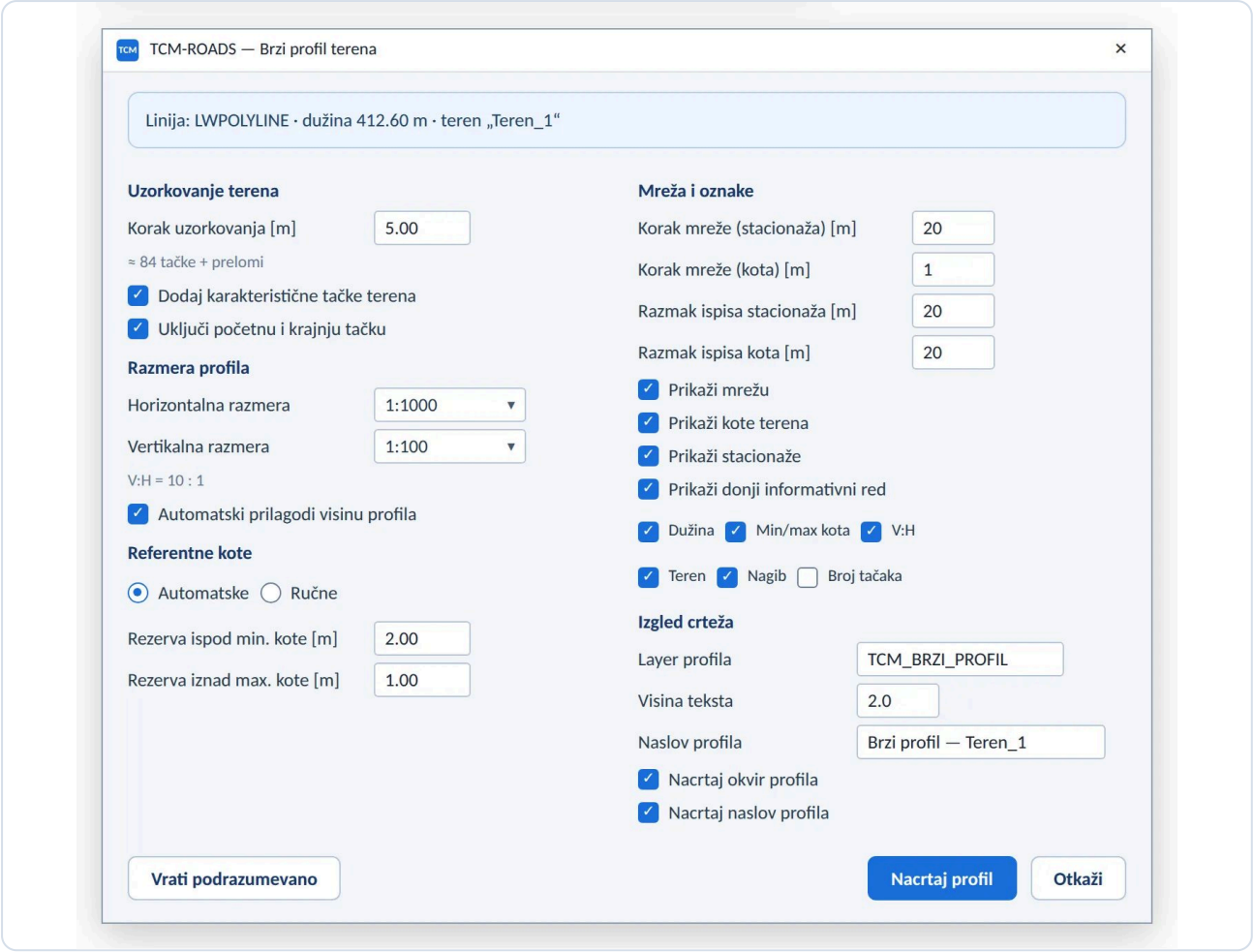
Ribbon	**Teren-TCM › Analiza › Brzi profil**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Analiza › Brzi profil**
Komandna linija	`TCMTERPROF`

Namena

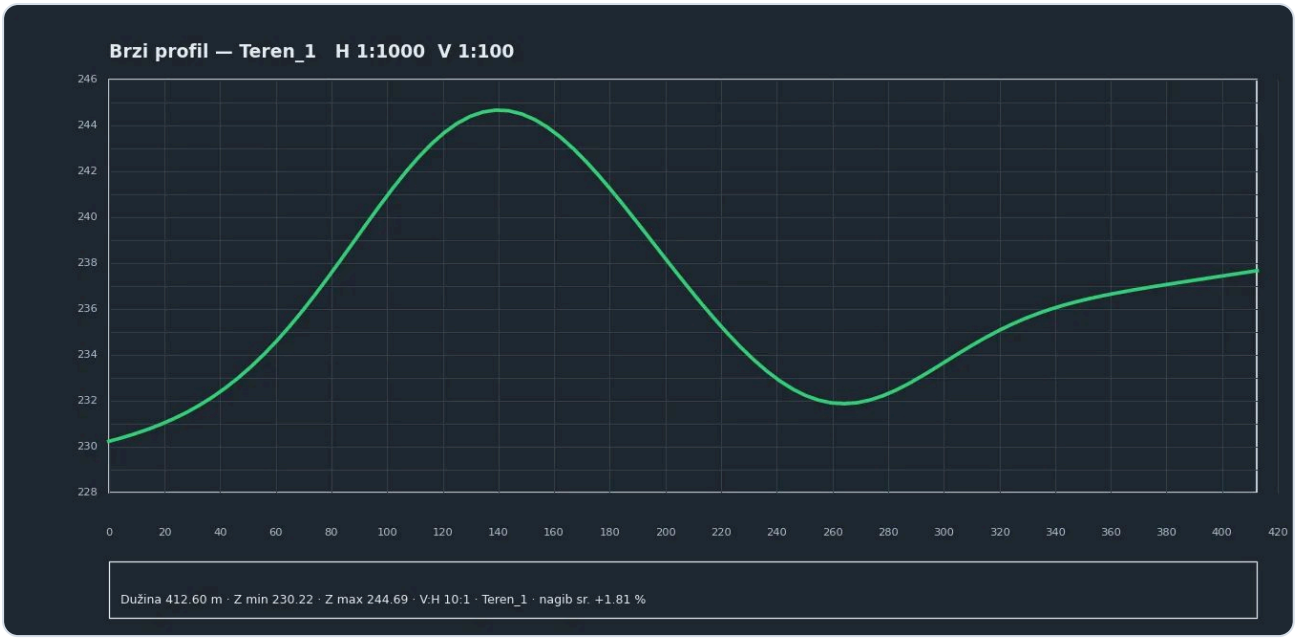
Profil terena duž bilo koje linije, polilinije, luka ili splajna — bez pravljenja osovine. Za brzu proveru terena, varijanti trase ili kanala.

Postupak

1. Izaberite liniju/polilinju.
2. U prozoru podesite uzorkovanje, razmere, mrežu i izgled; kliknite **Nacrtaj profil**.
3. Kliknite baznu tačku profila (donji levi ugao grafika).

Slika 67. Podešavanja brzog profila.

Slika 68. Nacrtan brzi profil sa mrežom, kotama, stacionažama i informativnim redom.

Opcija / polje	Značenje
Korak uzorkovanja [m]	Razmak tačaka duž linije; prikazan je procenjen broj tačaka.
Dodaj karakteristične tačke terena	Dodaje tačke na prelomima terena (preseci sa TIN ivicama) — tačniji profil.
Horizontalna / Vertikalna razmera	Npr. 1:1000 / 1:100 (V:H = 10:1). Moguć i ručni imenilac ili ručno uvećanje V:H.
Referentne kote	Automatske (sa rezervom ispod min. i iznad max. kote, min. 0.5 m) ili ručne (donja i gornja).
Mreža i oznake	Korak mreže po stacionaži i koti, razmak ispisa, decimale, šta se prikazuje.
Sadržaj informativnog reda	Dužina, min/max kota, V:H, teren, nagib, broj tačaka.
Izgled crteža	Lejeri profila, mreže i tekstova, boje (ACI), visina i stil teksta, debljina linije, naslov i okvir.
Vrati podrazumevano	Vraća sva podešavanja na fabrička.

12. Zatvaranje modula i TCM Projekat

12.1 Zatvori modul Teren

`TCMTERCLOSE`

Ribbon	**Teren-TCM › Zatvori › Zatvori**
Klasičan meni	**TCM TEREN › Zatvori modul Teren**
Komandna linija	`TCMTERCLOSE`

Zatvara tab Teren-TCM i sklanja meni TCM TEREN, i vraća vas na glavni tab TCM-ROADS. Podaci terena ostaju u crtežu; modul možete ponovo otvoriti u svakom trenutku.

12.2 TCM Projekat

Ribbon	**Teren-TCM › Zatvori › TCM Projekat**

Ponovo otvara bočni panel **TCM Projekat**. U panelu su svi skupovi tačaka i tereni projekta; desni klik na skup tačaka nudi npr. **Napravi 3dFace**, a strelica pokazuje od kog skupa je napravljen koji teren. Skupovi i tereni koje pravite u modulu Teren upisuju se ovde automatski.

13. Primer: od geodetskog snimka do terena sa izohipsama

Kompletan primer na snimku u TXT fajlu (broj, Y, X, Z, šifra), sa ivicama puta na posebnom lejeru.

1. **Otvaranje:** TCM-ROADS › **Teren**.
2. **Podloga (opciono):** Podloga › Online WMS / ArcGIS › Esri World Imagery › oblast = pravougaonik → satelitski snimak ispod snimka.
3. **Uvoz:** Nove Tačke ▾ › **Uvoz tačaka** — separator Razmak, zaglavlje 1, X = 1, Y = 2, Z = 3, šifra = 4 → **Proveri** → **Uvezi**.
4. **Kontrola tačaka:** Uredi tačke › skup `Tacke_1` › filter **Z = 0** i **Odstupanje > 5 m** → ispravite ili uklonite sumnjive tačke → OK.
5. **Teren:** 3D teren › **3DFACE teren** › ime `Teren_1`.
6. **Obod:** nacrtajte zatvorenu poliliniju oko snimka › **Granica** › Outer.
7. **Ivice puta: Breakline linija** › lejer „IVICA_PUTA“ › polje rada preko puta › polje traženja 0.15 m.
8. **Doterivanje:** preostale pogrešne ivice ispravite sa **Swap 3DFACE**; dugačke trouglove na obodu obrišite sa **Obriši face**.
9. **Kontrola: Kontrola TIN** — ispravite sve KRITIČNE nalaze, pa obrišite obeležavanje.
10. **Izohipse: Podešavanja** › minor 0.5 m, major 2.5 m › OK; **Kotne oznake** na major izohipsama.
11. **Arhiva: LandXML izvoz** i **Snimi tačke** (CSV) u folder projekta.
12. **Dalje: Projekcija** ose na `Teren_1` → podužni profil; **Zapremina** između `Teren_1` i novog snimka.

14. Rešavanje problema i česta pitanja

Problem	Rešenje
„Potrebne su najmanje 3 tačke“	U skupu ili prozoru ima manje od 3 tačke. Proverite lejer i tip uzorka, povećajte prozor ili dodajte tačke.
Teren ima „zidove“ ili šiljke	Duple tačke sa različitim kotama ili pogrešne kote (Z = 0). Pokrenite **Kontrola TIN** i filtere u **Uredi tačke**.
Dugački tanki trouglovi na obodu	Dodajte **Outer granicu** ili ih obrišite sa **Obriši face** (prozorom ili linijom).
Trouglovi prelaze preko ivice puta / kanala	Dodajte **Breakline** ili **Breakline liniju** po lejeru; pojedinačne ivice ispravite sa **Swap** ili **Dodaj ivicu**.
Posle ponovnog TCMTERFACE vratile su se stare izmene	Ručne izmene se pamte namerno. Za čist TIN pokrenite **Očisti TIN edit**.
Izohipse se ne vide	U **Podešavanjima** uključite Minor/Major izohipse (ili Display → Contour → Visible). Proverite da interval nije veći od visinske razlike terena.
Previše izohipsi, crtež spor	Povećajte minor interval; procena broja izohipsi prikazana je u brzom prozoru.
Komanda kaže da nema aktivnog terena	Aktivirajte teren u **TIN editoru** ili izborom u TCM Projekat panelu.
Projekcija „nije uspela (hit/miss)“	Osa je delom van terena. Proširite teren ili izaberite **Interpolacija najbližih tačaka**.
Uvoz: tačke su daleko od podloge	X i Y su zamenjeni ili je pogrešan decimalni zarez — proverite mapiranje kolona i pregled pre uvoza.
Meni TCM TEREN se ne vidi	Uključite `MENUBAR` = 1. Na GstarCAD-u klasičan meni nije dostupan — koristite ribbon.
Komanda se ne pokreće	Proverite licencu (TCM-ROADS › Licenca). Sve komande modula zahtevaju važeću licencu.

15. Dodatak A — spisak svih komandi modula Teren

Komanda	Funkcija	Panel
`TCMTERIZOSET`	Podešavanja izohipsi (brzo)	Podešavanja
`TCMTERIZOSETFULL`	Stil terena — napredno	Podešavanja › Napredno...
`TCMTERNOVE`	Tačke za Z visinom (uzorak + prozori)	Nove Tačke
`TCMTERBLOK`	Dodaj tačke iz blokova	Nove Tačke
`TCMTERUCITAJ`	Učitaj tačke (CSV/TXT)	Nove Tačke
`TCMTERKRUGTAC`	Krug u tačku	Nove Tačke
`TCMTERUVOZ`	Uvoz tačaka (TXT/CSV/XYZ)	Nove Tačke ▾
`TCMTERTEKZ`	Visina tačke iz teksta	Nove Tačke ▾
`TCMTERUVOZXML`	LandXML uvoz	Nove Tačke ▾
`TCMTERUREDI`	Uredi tačke	Uređenje tačaka
`TCMTERUKLONI`	Ukloni tačku	Uređenje tačaka
`TCMTERSNIMI`	Snimi tačke (CSV)	Uređenje tačaka
`TCMTERIZABERI`	Zameni skup aktivnog terena	Uređenje tačaka
`TCMTERTACKE`	Izbor tačaka sa pitanjem Dodaj/Novi/Zameni	samo komandna linija
`TCMTERTAB`	Tabela tačaka (živa)	Uređenje tačaka
`TCMTERDODAJ`	Dodaj u postojeći teren	Uređenje tačaka
`TCMTERRUCNO`	Ručno dodaj tačku	Uređenje tačaka
`TCMTERFACE`	3DFACE teren (TIN)	3D teren
`TCMTERADDLINE`	Dodaj TIN liniju	3D teren
`TCMTERADDCLINE`	Neprekidna TIN linija	3D teren
`TCMTERBRISI`	Obriši face ivicom	3D teren
`TCMTERBRISIPROZOR`	Obriši face prozorom	3D teren
`TCMTERBRISILIN`	Obriši face linijom	3D teren
`TCMTERSWAP`	Swap 3DFACE	3D teren

`TCMTERBREAK`	Breakline	3D teren
`TCMTERBRKLAY`	Breakline linija (lejer)	3D teren
`TCMTERBOUND`	Granica Outer/Hide/Show	3D teren
`TCMTEREDCLEAR`	Očisti TIN edit	3D teren
`TCMTERKONTROLA`	Kontrola TIN	3D teren
`TCMTEREDITOR`	TIN editor	3D teren
`TCMTERGRANICA`	Spisak granica	3D teren
`TCMTERIZVOZXML`	LandXML izvoz	3D teren
`TCMTERUVOZ3D`	Preuzmi postojeće 3DFACE	3D teren
`TCMTEROSVEZI3D`	Osveži preuzeti 3DFACE teren	3D teren
`TCMPROJTER`	Projekcija ose na teren	Projekcija
`TCMGEOKRST`	Geodetski krstovi	Geodezija
`TCMKOORASTER`	Tačke koordinatnog rastera	Geodezija
`TCMTERMAP`	Georeferencirana podloga	Podloga
`TCMTERIZOLBL`	Kotne oznake izohipsi	Izohipse
`TCMTERSPOT`	Spot elevacija	Izohipse
`TCMTERSLOPE`	Slope — nagib	Analiza
`TCMTERWSHD`	Watershed — slivovi	Analiza
`TCMTERZAP` / `TCMTERZAPUREDI`	Zapremina A vs B	Analiza
`TCMTERZAPLEG`	Legenda zapremine	samo komandna linija
`TCMTERZAPDEL`	Obriši crtež zapremine	samo komandna linija
`TCMTERKOTA`	Kota i nagib	Analiza
`TCMTERPROF`	Brzi profil terena	Analiza
`TCMTERCLOSE`	Zatvori modul Teren	Zatvori

16. Dodatak B — lejeri modula Teren

Lejer	Sadržaj
`TCM_TER_POINTS`, `TCM_TACKE`	Tačke terena
`TCM_TEREN`	3DFACE trouglovi terena
`TCM_TER_BOUND`	Granica (border) terena
`TCM_IZO_MINOR`, `TCM_IZO_MAJOR`, `TCM_IZO_USER`	Minor, major i korisničke izohipse
`TCM_IZO_LABEL`	Kotne oznake izohipsi
`TCM_TER_SPOT`	Spot kote
`TCM_TER_KOTA`	Spot kote iz upita Kota i nagib
`TCM_SLOPE_ARROW`	Strelice nagiba / toka
`TCM_WATERSHED`	Granice slivova
`TCM_TER_QA`	Oznake Kontrole TIN
`TCM_ZAP_MREZA`, `TCM_ZAP_LEGENDA`, `TCM_ZAP_NESLAGANJE`	Mreža, legenda i neslaganje zapremine
`TCM_GEO_KRSTOVI`	Geodetski krstovi
`TCM_GEO_RASTER_TACKE`	Tačke koordinatnog rastera

i Boje, tipovi i debljine linija komponenti terena podešavaju se u stilu terena (Podešavanja › Napredno… › Display).

17. Istorija verzija uputstva

Verzija	Datum	Izmene
1.0	septembar 2026.	Prvo izdanje uputstva za modul TEREN — sve komande ribbon taba Teren-TCM i menija TCM TEREN, sa slikama dijaloga i rezultata.